

van
Otterplaat
tot Groenveldsweid

Een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden

20e Jaargang - Oktober 2014

'De Otterplaat'.

Het blad 'De Otterplaat' is een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden. Het verschijnt eenmaal per jaar en is gratis voor donateurs van de Stichting. De donatie is minimaal € 10,- per jaar, losse nummers kosten € 8,50.

De Stichting Langedijker Verleden werd opgericht op 20 februari 1987 als opvolger van de Stichting i.o. Verborgten Verleden Langedijk, welke al bestond sinds 14 september 1984. De stichting staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nummer 41239871.

Bankrekeningnummer:
Rabobank Alkmaar e.o.: NL RABO 0346 6261 37

Website: www.langedijkerverleden.nl
E-mail: info@langedijkerverleden.nl

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden wordt gevormd door:
Hans de Graaf (voorzitter)
Kroonstraat 1, 1724 RL Oudkarspel, tel. 0226-317437

Dick Zuiderbaan (secretaris)
Hondsdrif 4, 1724 TE Oudkarspel, tel. 0226-313722

Tanja Kuiper (penningmeester)
W. de Zwijgerstraat 6, 1723 KG Noord-Scharwoude, tel. 0226-315422

Ida Tauber-de Waard (bestuurslid)
Dorpsstraat 866, 1724 NV Oudkarspel, tel. 0226-318039

Ria Put-Luken (bestuurslid)
Kerklaan 17, 1723 KA Noord-Scharwoude, tel. 0226-317619

Evert van der Plas (bestuurslid tot 1 juli 2014)
Voorhuisstraat 8, 1746 AS Dirksborn, tel. 0224-551281

Jan Marsman jr. (bestuurslid)
Molenkade 13, 1723 MK Noord-Scharwoude, tel. 0226-315844

Jaap Plakman (bestuurslid en webmaster)
Laanweg 18, 1724 NJ Oudkarspel, tel. 0226-341047

Piet van Kleef (bestuurslid)
Laanweg 1B, 1724 NJ Oudkarspel, tel. 0226-314802

Frans Tromp (bestuurslid)
Kikkerbeet 13, 1724 XS Oudkarspel, tel. 0226-320319

Jacob Greeuw (bestuurslid tot 1 juli 2014)
Tegelstraat 6, 1723 MJ Noord-Scharwoude, tel. 0226-316488

Erelid: Jan Wijn (medeoprichter, oud-voorzitter en oud-bestuurslid).

De redactie van 'De Otterplaat' bestaat uit:
Jaap Plakman, Arie Kaan, Dick Zuiderbaan,
Jan Marsman Jr. en Hans de Graaf.

Redactieadres: Hondsdrif 4, 1724 TE Oudkarspel

ISSN 1388-6215

Copyright: Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Druk: Drukkerij Gerja te Waarland.

Inhoudsopgave:

blz

Overpeinzingen bij de voorplaat <i>Jaap Plakman</i>	2
Voorwoord <i>Voorzitter</i>	3
Opening van het seizoen 2014 <i>Redactie</i>	4
Reacties op het vorige nummer <i>Redactie</i>	5
Conservenfabrikant Verburg op Bercx Werck <i>Henk Komen</i>	10
Stratenmakers in Broek op Langedijk <i>Jan Marsman jr.</i>	15
De eeuwigheid van de jeugd <i>Rens Valkonet</i>	16
Mysterie Herberg De Gekroonde Valk ontrafeld <i>Jan Marsman jr.</i>	19
Toekomstvoorspelling uit 1968 van Jan Vlug <i>Arie Kaan</i>	23
Ontstaan van de Langedijk in de Middeleeuwen <i>Henk Komen</i>	28
15-dorpenocht 1917 <i>Jan Marsman jr.</i>	36
De Sint Maartenskerk in Oudkarspel al eens eerder bijna afgebrand <i>Jaap Plakman</i>	39
Welke kerk is dit? <i>Redactie</i>	40
Van Noord-Scharwoude naar Canada <i>Piet Blokker</i>	41
'n Paar losse flodders over Piet Volkers <i>Jan Spaansen</i>	45
Het Langedijker nieuws in 1914 <i>Redactie</i>	47
De witte boeties <i>Jaap Kroon</i>	51
Yad Vashem-medaille voor familie Veltum <i>Coba Veltum</i>	55
Archief in Hoorn heeft ook Langedijker stukken <i>Jaap Kroon</i>	58
De nieuwe kunst van Theo Nieuwenhuis <i>Jaap Kroon</i>	59

Overpeinzingen bij de voorplaat

Het is winter en zo te zien een mooie winterdag op het einde 1901 of in het begin van 1902. De sloot is toegevroren, op een klein plasje water na, of staat er wat smeltwater op het ijs? Er ligt zo hier en daar ook nog wat sneeuw op de grond, deels weggesmolten als gevolg van de door de zon opgewarmde aarde. Het lijkt ook een rustige dag, de stoom uit de locomotief verwaait maar langzaam. Het is niet zo koud, je ziet geen ademkegels van de mannen op de foto.

U zult het herkend hebben, het is een foto genomen bij de aanleg van de spoorlijn in Broek op Langedijk. We zien een stuk van het tracé aan de westkant van het dorp, even voordat het spoor op de dijk rechts aanbeldt. Het tracé loopt hier vrijwel noord-zuid. De zon staat laag, gezien de lange schaduwen, die bijna evenwijdig aan het tracé lopen, zodat we kunnen concluderen dat het nog vroeg in de middag is. De mannen hebben hun werk even onderbroken voor de foto. Ze hebben hun wagons vrijwel leeggeschept. Dat is niet te zien aan de hopen grond naast de rails op de grond, zodat ik vermoed dat de trein speciaal voor de foto naar deze locatie is opgestoomd. De wagons zijn elders leeggeschept. Handwerk nog, aan het gereedschap van de mannen te zien, kiepwagens waren er kennelijk nog niet.

De fotograaf zal ieder gesommeerd hebben om enige tijd stil te staan. Want ondanks het mooie weer zal de sluitertijd van de fotograaf relatief lang zijn geweest en wil je scherp op de foto komen, moet je goed stil staan. Alleen de stoom vervliegt in onscherpte.

Uiterst links op de foto zien we nog de spits van de Nederlands Hervormde kerk en uiterst rechts op de achtergrond vermoed ik huizen aan de Sluiskade, of aan de (later zo genoemde) Prins Hendrikkade?

Hoezo eigenlijk 1901 of 1902? 1902 was het jaar van de opening van de spoorlijn Sint-Pancras – Broek op Langedijk. Op dinsdag 15 juli werd de specifiek voor het groentevervoer aangelegde lijn feestelijk in gebruik genomen. Voordien werden de producten van de Langedijker tuinders voornamelijk over water naar de afzetgebieden getranspor-

teerd. Voor de tuinders in Broek was er weliswaar een mogelijkheid om destijds hun producten via de Broekerhoek naar het station van Heerhugowaard te brengen, maar dat gaf toch behoorlijke logistieke problemen. Vandaar dat vooral de kooplieden sterk ijverden voor de aanleg van deze spoorlijn. Daar ging een lange periode van onderhandelen en plannen maken aan vooraf. Toen er eindelijk voldoende financiële middelen beschikbaar waren, stemde de HIJSM (de Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij) in met de aanleg. In de herfst van 1901 kon met de aanleg worden begonnen.

De lijn heeft in het eerste deel van de vorige eeuw ook nog enige tijd dienst gedaan voor het vervoer van reizigers. Op 2 mei 1907 werd daartoe een dienstregeling geopend. Sint-Pancras was de enige stopplaats, waar men op de treinen met verbindingen naar elders kon overstappen. Op 15 mei 1926 werd deze dienst alweer beëindigd.

Deze foto is in tegenstelling tot de eerder op de omslagen gepubliceerde foto's redelijk goed te dateren.

Anders ligt dat met de herkenning van de omgeving. We hebben al wel gezien dat we de plek redelijk goed kunnen duiden, maar zijn er nu ook nog herkenningspunten waar te nemen? Het antwoord is ontkennend, de situatie ter plekke is zo sterk gewijzigd, dat daar geen sprake meer van is.

Er is echter in ons archief een luchtfoto waarop wel enkele herkenningspunten te zien zijn. Ik vermoed dat deze foto de situatie weergeeft van eind jaren vijftig, begin jaren zestig. Hoewel er in de jaren sinds de aanleg van de spoorlijn en deze foto flink wat is gewijzigd, zijn de daken (aangegeven met de witte pijlen) op de foto van de omslag goed te herkennen. De standplaats van de fotograaf is globaal ook nog wel aan te geven. Zelfs het slotenpatroon lijkt nog wel dezelfde.

Opvallend is dat het dijklichaam op deze foto flink hoger en breder is dan die op de foto van de omslag. Hetgeen erop duidt, dat de lijn op de omslagfoto nog maar slechts een voorlopige lijn is voor de werkzaamheden die verband houden met de aanleg.

Voorwoord

Terugkijkend op het afgelopen jaar constateren we dat de belangstelling voor de geschiedenis van onze Langedijker dorpen groeiende is. Onze aanwezigheid op diverse markten en braderieën leverde veel aanloop op, leuke gesprekken en nieuwe informatie. Maar vooral ook veel nieuwe donateurs en dat is belangrijk voor het voortbestaan van de Stichting Langedijker Verleden. Het stelt ons in staat ons werk te kunnen blijven doen.

Geschiedschrijving is nooit af en steeds weer komen er nieuwe feiten aan het licht, soms door diepgaand onderzoek en soms door puur toeval. Ons bestuur en onze vrijwilligers proberen zoveel mogelijk informatie vast te leggen. We zijn dan ook blij met de veelheid aan tips en informatie die we van u krijgen: verhalen, foto's, films en voorwerpen. We hebben ook dit jaar onze collectie weer met prachtige zaken kunnen uitbreiden. Soms keert er een stukje geschiedenis terug in ons dorpsbeeld, bijvoorbeeld door middel van de informatieborden die op historische plekken zijn geplaatst en veel informatie geven. Dit in samenwerking met de Stichting Toeristische Promotie Langedijk en de Gemeente Langedijk.

Het Raadhuis vlak na de bouw in 1908 met dakruiter, met rechts de veldwachterswoning

Ook zijn we aangenaam verrast door particulieren die hun woning weer in de oorspronkelijke staat terugbrengen. Het meest in het oog springende voorbeeld hiervan is het voormalige Raadhuis van de Gemeente Zuid-Scharwoude, dat bij de bouw in 1908 van een sierlijk torentje of eigenlijk een dakruiter was voorzien. In later jaren, waarschijnlijk wegens hoge onderhoudskosten of verval, is deze dakruiter eraf gesloopt. Ons is niet bekend wanneer deze dakruiter is verdwenen. Als er iemand is die dit weet, dan horen we dat graag! Maar de huidige eigenaresse van het Raadhuis, Marjolein Ansink, heeft het torentje weer in ere hersteld. Een groot compliment waard en een beeldbepalend pand met een historische betekenis is hiermee weer helemaal in de originele staat teruggebracht.

De redactie van de Otterplaat heeft hard gewerkt om van deze 20e editie weer een interessant blad te maken. Veel schrijvers boden dit jaar aan een artikel te schrijven, waardoor we u weer een gevarieerd en prettig leesbaar blad kunnen aanbieden.

Een greep uit de inhoud. Een nieuwe rubriek is het Langedijker nieuws in 1914, waarmee we u honderd jaar terug in de tijd nemen. Jaap Kroon

vertelt over de Witte boeties aan de Keizersloot in Zuid-Scharwoude, waar tot nu toe niet veel over bekend was. We blikken terug op de opening van ons tentoonstellingsseizoen met als thema 'Hoog water, droge voeten', dat over de strijd gaat die de Langdijkers door de eeuwen heen tegen het water hebben gevoerd. Henk Komen schrijft over de ontstaansgeschiedenis van de Langedijk. In een ander artikel gaat Henk in op de rol van conservenfabrikant Verburg in de Noord-Scharwouderpolder. Verder een interessant stuk van Coba Veltum over de Yad Vashem onderscheiding, die haar ouders kregen voor het in hun molenaarswoning in de Kerkmeer onderdak bieden aan joodse onderduikers in de Tweede Wereldoorlog. Jan Spaansen denkt terug aan de karakteristieke CPN'er Piet (P.K.) Volkers, oud-gemeenteraadslid en oud-Provinciale Statenlid uit Oudkarspel. Ook mysteries worden opgelost, waar stond herberg De Gekroonde Valk in Noord-Scharwoude? Jan Marsman jr. onthult het. Een vermakelijk verhaal op rijm uit de jaren '30, waaruit blijkt dat de in 1969 afgebrande Allemanskerk al eens eerder bijna in vlammen opging. Verder een bewerking van Arie Kaan van een artikel dat Jan Vlug in 1968 schreef, waarin de verwachtingen van de toen op stapel staande ruilverkaveling werden beschreven. Wat kwam er van terecht, u leest het in deze Otterplaat.

Als u ons blad met net zoveel plezier leest als waarmee wij eraan gewerkt hebben, dan is onze missie geslaagd. En laat deze Otterplaat vooral aan uw vrienden en kennissen zien en maak ze enthousiast voor Langedijker Verleden, zodat we ook in de toekomst aan het verleden kunnen blijven werken.

Hans de Graaf

Het raadhuis anno 2014 met de herstelde dakruiter (foto Marjolein Ansink)

Opening van het seizoen 2014

Zaterdag 5 april 2014 was het weer zover dat het nieuwe seizoen werd geopend. Het thema van de tentoonstelling was dit keer 'Hoog water, droge voeten'. Een mooi thema voor Langedijk, want deze dijk is ooit aangelegd om die droge voeten te kunnen houden.

Alles wat te maken had met water kwam aan de orde in deze tentoonstelling. Dijken, sluizen, overhalen, molens, droogmakerijen, stoomgemaal en een historisch overzicht van Langedijk.

Het was daarom extra mooi dat we Henk Komen als spreker bereid hadden gevonden het museum dit jaar te openen. Henk heeft al heel veel onderzoek gedaan, schrijft boeken en artikelen over Langedijk en vertelde nu over het ontstaan van Langedijk in de middeleeuwen.

Vele donateurs kwamen weer op de opening van het seizoen 2014 af

Na een korte inleiding van voorzitter Hans de Graaf kregen de vele aanwezige donateurs een boeiend verhaal te horen. Hoe Langedijk aan zijn naam kwam, waarom de kerken staan waar ze staan en waarom Langedijk niet precies recht loopt. Zoals dat vaak gaat met boeiende verhalen, daarna denk je na een tijdje "wat vertelde hij ook al weer precies?"

Henk vond het daarom een goed idee er in de Otterplaat op terug te komen. In een artikel werkt hij zijn verhaal van de opening, met de nodige illustraties, nog eens uitgebreid uit. Een interessant verhaal, dat iedereen er nu elk moment bij kan pakken om te zien hoe Langedijk ooit is ontstaan.

Bestuurslid Ria Put bedankt Henk Komen voor het verrichten van de opening

Reacties op het vorige nummer

Datering van de foto's van de voorplaten

In de Otterplaat van 2013 werd in 'Reacties op het vorige nummer' door Jaap Wiersma een vraag gesteld over de datering van de foto's en speciaal die op de voorplaat worden gebruikt. Volgens de vraagsteller zouden de foto's eerder van 1910 zijn dan van ca. 1900, zoals door ons gehanteerd.

Jan Marsman jr. heeft het eens goed voor ons uitgezocht. Alle foto's die tot nu toe voor de voorplaten van de Otterplaat (2010 t/m 2013) zijn gebruikt, zijn gemaakt door fotograaf Van der Aa uit Alkmaar. Een aantal jaren geleden kwam Stichting Langedijker Verleden in het bezit van enkele tientallen glasnegatieven van deze fotograaf. Volgens ons heeft Van der Aa deze foto's kort achter elkaar gemaakt, waarschijnlijk zelfs op één dag of binnen een paar dagen. Het zijn allemaal winteropnames (omdat de bomen kaal zijn), dus moeten ze uit de periode november tot april zijn.

Voor de datering kijken we vaak wat te zien is op de foto's. Soms staat er een aantekening van een eerdere bezitter op een foto, maar dat is op de glasnegatieven natuurlijk niet mogelijk.

Voorplaten laatste jaren

Als eerste bespreken we de voorplaat van de Otterplaat van 2010. Voor deze omslag hebben we de foto gebruikt die Van der Aa maakte van de zgn. Staase Plaas in Broek op Langedijk.

De Staase Plaas

Op deze foto staat achter het rijtuig een lang houten huis. Van de huidige eigenaar, Arie de Bree, hebben wij vernomen dat dit oude houten huis in 1902 door de heer Glas is vervangen door het huidige huis met naastgelegen koolschuur. Dit staat ook op de gevelsteen in de voorgevel en betekent in ieder geval dat de foto vóór 1902 moet zijn genomen.

Voor de Otterplaat van 2011 is een foto van Van der Aa gebruikt van de omgeving van de Kromme Brug in Zuid-Scharwoude. Naar aanleiding van deze foto werd overigens de vraag over de datering gesteld. Op deze foto zien we de oude Rode Leeuw (welke is vervangen in 1911) en het oude Raadhuis van Zuid-Scharwoude, dat in 1908 werd vervangen.

De Koog in Zuid-Scharwoude

Verder zien we achter de bomen rechts de oude houten toren van de Kooger kerk, welke in 1905 is vervangen door de huidige toren. Dit betekent dat de foto in ieder geval dus vóór 1905 moet zijn genomen.

Over de voorplaatfoto's van 2012 en 2013 is ons over de afgebeelde gebouwen niets bijzonders bekend.

Informatie via ansichtkaarten

Er bestaat echter nog een mogelijkheid om deze foto's van Van der Aa te dateren.

Van een aantal van deze foto's is bekend dat ze zijn gebruikt voor het fabriceren van ansichtkaarten, mogelijk van alle ons bekende foto's van Van der Aa. In onze eigen collectie hebben wij een ansichtkaart van de voorplaatfoto van Broek op Langedijk die in 1902 is verstuurd. Van de voorplaatfoto van Zuid-Scharwoude hebben we een ansichtkaart die zelfs op 28 juni 1900 werd verstuurd.

Volgens het stempel van het postkantoor van Zuid-Scharwoude tussen 4-8N (N = namiddag). Het stempel van het ontvangende postkantoor ('s Gravenhage) vertelt ons dat de ansichtkaart zelfs dezelfde dag tussen 10-12N in 's Gravenhage moet zijn ontvangen! Kom daar tegenwoordig nog eens om. Zoals hiervoor opgemerkt, zijn de bomen op deze foto kaal, daarom moet de foto van de Kromme Brug uiterlijk april 1900 zijn gemaakt.

Overigens is het opschrift van de verzender van deze ansichtkaart ook aardig: namelijk "Een prentje uit het land der

blom - roode - groene - witte - savoie enz. koolen. Zuurkool is geen aparte soort, die maken ze hier anders ook druk."

Ansicht van De Koog, met tekst

Opmerkingen Arie Leijen

Arie Leijen doet ons de complimenten voor de mooie foto op de omslag. Zijn geboortehuis stond op de Liefde- laan. Zijn ouders trouwden op 4 juli 1934 (Arie Leijen en Tjipkje Geertsma) en gingen wonen aan de noordkant, rechts van deze boerderij op de voorgrond. Daar woon- de Jan Put met vrouw, zoon en dochter. Hij is daar gebo- ren op 26 mei 1935, zijn zus Hillie op 3 juli 1936 en zijn broer Hans op 18 december 1937. Daarna zijn zij in 1939 verhuisd naar de Kroonstraat.

Foto van de omslag van 2013

Aansluitend merkt Arie op, dat in het artikel over Fa. de Geus uit Broek op Langedijk op blz. 25 vermeld staat dat de Fa. in 1953 in Oudkarspel een nieuwe sluis zou heb- ben gebouwd. Dat klopt niet, want de sluis is in 1912 ge- bouwd, zie het artikel in het boek Oudkarspel van Stich- ting C.O.O.G. hierover (blz. 256 e.v.). Het ging hier om een uitbreiding naar het oosten, er kwam wel een nieuwe brug in de Dorpsstraat.

In het artikel van Jan Swart op blz. 34 rept deze over hui- zen aan de Dorpsstraat, waar aan de achterzijde een kool- boet gebouwd vast zat. Arie meent dat dit niet juist is en dat het 'dars' moet zijn in plaats van 'boet'. Een boet staat namelijk los van het huis, terwijl de dars eraan vast zit.

Aanvullingen Dick IJff

Dick IJff zegt te weten wie de drie meisjes in de schuit op de voorplaat zijn. Van links naar rechts: Teetje Scha- gen, Marijtje Kroon en Hillegonda van Exter. De meis- jes vormden een vaste groep van vriendinnen. Deze kennis ontleent hij aan de gegevens van zijn vader Jan IJff, één van de oprichters van onze stichting en postuum erelid. Ter vergelijking stuurde hij de hierbij afgedrukte foto toe.

V.l.n.r. Marijtje Kroon,
Hillegonda van Exter, Teetje Schagen

Aanvullend valt nog te melden dat Teetje Schagen met D. Tauber huwde, Marijtje Kroon met Jb. Kroon (de opa van Jaap Kroon, een bekende naam voor de trouwe lezers van ons blad) en Hillegonda van Exter met Gerard IJff. Hillegonda is dus de oma van Dick.

In het huisje links is Otto's boekhandel begonnen

Aanvulling Piet Otto

Telefonisch ontvingen wij een reactie van Piet Otto. Hij wist te vertellen dat het huis, tegenover het bakkershuis op de eerste foto op blz. 33 met de houten zijgevel, het huis was van timmerman de Bree. Piet's grootvader kocht dit huis in 1911 om er zijn bedrijf, 'Otto's boekhandel', te beginnen. De foto moet dus voor of uiterlijk in 1911 gemaakt zijn.

Aanvulling Do Zijp

Do Zijp denkt zichzelf te herkennen als een van de drie misdienaars op de foto die op het kerkhof genomen is, bij het afscheid van Jaap van Kleef op blz. 46. Nog net te zien is dat linksonder drie misdienaars staan. "Zo goed als zeker ben ik de tweede van links", aldus Do. "Wanneer je de foto vergroot kan je duidelijk zien dat de eer-

ste twee misdienaars hun oor met hun hand dichthouden in afwachting van de gewerschoten. Het was een indrukwekkende gebeurtenis."

De misdienaars houden hun oren dicht

Bouwbedrijf de Geus

Gerard Slooves reageerde op het artikel over bouwbedrijf de Geus, blz. 24 e.v., met de opmerking dat de oprichter Cees de Geus geen 4 zoons had, maar 2 zoons en 2 dochters. De namen van deze twee dochters zijn Dien (Alberdina 1921-2010) en Reini (Reinouwtje 1925-2012). Dien trouwde met Henk Slooves, afkomstig van de Luizeknip te Oudkarspel. Reini trouwde met Cor de Geus (geen familie).

Reactie Klaas Oud

"Het was met heel veel genoegen dat ik het blad, zeg maar boek, de 'Otterplaat' van oktober 2013 heb bekeken. Iedere keer is het een genoegen om dit in te zien. Op pag. 16 staat dus beschreven wat ik heb ingebracht. Zo nodig ben ik bijgestaan door mijn zuster Jopie Oud, en Arie kaan heeft er verder een mooi leesbaar verslag van gemaakt. Alle hulde hiervoor."

Klaas was altijd erg betrokken bij ons blad en had een grote historische belangstelling. Hij had een enorm geheugen en wist zoveel, dat hij snel zag als iets niet klopte bij een foto of in een verhaal. Hij meldde dat dan mondeling of schriftelijk, tijdens de jaarvergadering of op een ander moment.

Zelf iets schrijven, dat kwam er nooit van. Hij was beter in het reageren op verhalen van anderen dan zelf een verhaal te schrijven. "Ik wil je wel helpen als je er tegenop ziet", bood Arie Kaan in het verleden aan, maar ook hij had zich er al bij neergelegd dat dit niet meer zou gebeuren. Totdat Klaas vorig jaar op 89-jarige leeftijd toch zijn herinneringen van het transportbedrijf Oud had ingeleverd! Blij verrast zocht Arie hem op, kreeg de foto-albums van de familie Oud mee en mocht zijn gegevens bewerken. Voor de publicatie zou Klaas het verhaal eerst ter goedkeuring te zien krijgen. Hij waardeerde heel erg het uiteindelijke resultaat, zoals hierboven is te lezen. Maar hij schrijft meer in zijn uitgebreide brief van januari 2014:

"Ook al het andere uit dit blad heb ik met genoegen in mij opgenomen en, zover ik heb vernomen, waren de berichten nogal gunstig. Ook wat betreft het aantal nieuwe leden en de verkoop van de Otterplaat. Jammer is het dat sommige mensen niet weten waar de Otterplaat en Groenveldsweid is en waar dit op slaat. Misschien in de toekomst nogmaals een uitleg erover."

Dat doen we graag! In de Otterplaat van 1997 staat op de bladzijden 2 en 3 al een uitleg hierover die we verkort weergeven.

De Otterplaat en de Groenveldsweid zijn de uiterste stukken land van Langedijk. Om aan te geven dat de geschiedenis van de gehele Langedijk wordt beschreven, zijn ze beide als uitgangspunt genomen voor de naam van ons jaarblad.

Luchtfoto 1953, de Otterplaat is helemaal links te zien

De Otterplaat is in het zuiden het begin van Langedijk aan de Twuyverweg in Broek op Langedijk. Daar zouden vroeger otters in de zon hebben liggen 'spragen'. Omdat er een grote renovatie is geweest van de Twuyverweg (door zijn flinke hobbels en kuilen door Langedijkers heel lang ook wel spottend 'de abortusweg' genoemd),

laten we een foto zien uit 2014 van de huidige situatie.

De Groenveldsweid lag in het noorden aan het eind van Langedijk in Oudkarspel, ten westen van het café 'De Knip'.

De weid behoorde ooit aan burgemeester Groenvelt (1647–1718) van Oudkarspel, vandaar de naam Groenveldsweid.

Otterplaat in 2014 (foto Jaap Plakman)

Nu is de titel 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' wel te begrijpen, maar in de praktijk bleek zo'n lange titel toch een hele mond vol. De mensen gingen het eerst afkorten tot 'Otterplaat', later gingen er zelfs stemmen op een andere titel te kiezen. Toen is besloten het woord Otterplaat zodanig groot weer te geven in de titel, dat iedereen het alleen nog maar heeft over 'de Otterplaat'. Dat blijkt naar ieders tevredenheid goed te werken.

Klaas wilde ook nog graag iets weten over de vroeger gesloopte stolpboerderij met voorhuis ten noorden van bakker Verkroost in Oudkarspel. Aan de oostkant van de Dorpsstraat in Oudkarspel was dat en die boerderij moest worden gesloopt voor de doorgang van de Middenkoogweg en de Lage brug. Hij wilde weten van wie die gesloopte boerderij was en wie daar in de loop der jaren woonden. Hij herinnerde zich dat het terrein lang braak lag en dat er van alles op gebeurde door jeugd en volwassenen: paardrijden, fietsen, voetballen, hardlopen, allerlei spelletjes enz.

Hij eindigt met *"Ik hoop dat u ook nog iets uit andere bronnen kunt opdiepen en dan wil ik dat graag weten!!"* Die tijd ontbrak ons helaas, maar wie het weet mag reageren.

Voor Klaas is dat echter te laat: hij overleed op 7 juni 2014, bijna 90 jaar oud.

Reactie Lia van Langen-Wijte

Lia is een zus van Herman Wijte die op de foto staat op bladzijde 48 en de tekst erbij had geleverd. Er ontbraken nog 2 namen van 2 meisjes. Ze ging met de foto naar haar moeder en die wist het nog! Ze meldde blij:

"Heb vanmorgen aan mijn moeder gevraagd wie die 2 andere kinderen waren en ja hoor, ze wist het weer... het meest linkse meisje is de kleindochter van buurman Smit (woonde naast Jan Mulder) en het andere meisje is mijn nicht Jannie Mulder, dochter van Guri Wijte en Jaap Mulder."

Alleen de voornaam van de meest linkse wist haar moeder niet meer.

Bakker Willem Verkroost woonde rechts, het gaat om de later gesloopte boerderij ernaast

*Van links naar rechts wordt het dus:
Kleindochter van Smit - Herman Wijte - Jannie Mulder -
Kees Dekker - Diny van Dijk*

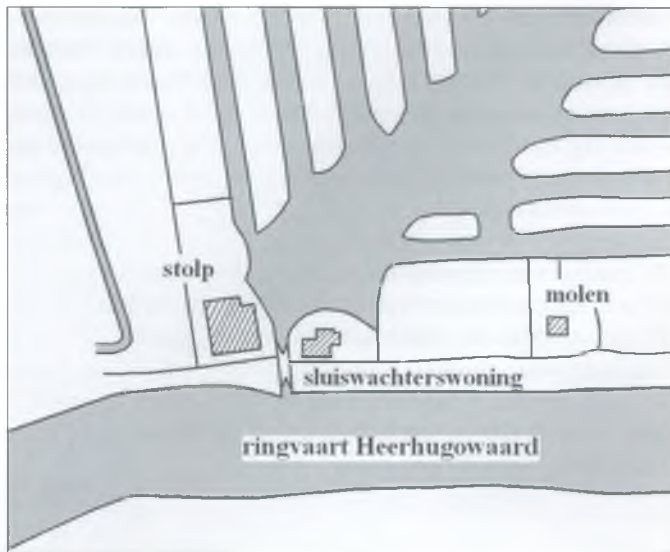

Conservenfabrikant Verburg op Bercx Werck

In het noorden van het meer de Waard lag een groep eilanden die eigendom was van de inwoners van Noord- en Zuid-Scharwoude. Een deel van deze eilanden werden de Bercx Werck of ook wel de Bassewerken genoemd en daartoe behoorden ook het Kleine Geldebos en het Plaetmans Bos. Zuidelijk hiervan lagen de eilanden Soutberch Ackers, Hasselaers Bos en 't Zuijder Bos.¹ Voor de inpolderaars van de Waard werd het te duur om deze Langedijker gronden aan te kopen. De noordelijke eilanden bleven dus in eigendom van Noord-Scharwoude (dit werd de Noord-Scharwouderpolder) en de zuidelijke van Zuid-Scharwoude (de Zuid-Scharwouderpolder). Omdat de ringvaart van de nieuwe polder Heerhugowaard langs de Oostdijk werd gegraven, kwamen deze eilanden binnen de Heerhugowaard te liggen. Daartoe was het nodig om rond deze eilanden een dijk te leggen, waardoor dit gebied een polder in de polder werd, met een eigen waterniveau en afwatering. De oude eilandenstructuur, die dateerde uit de Middeleeuwen, bleef gehandhaafd tot de verkaveling in de tweede helft van de vorige eeuw.

Sluis en molen van de Noord-Scharwouderpolder

Tot de jaren tachtig bleef de Noord-Scharwouderpolder behoren tot de gemeente Langedijk. Nu ligt hier het Altongebied in De Noord en zijn deze voormalige druiplanden bedekt met glastuinbouw. Op de kaart van Heerhugowaard uit 1631 zien we dat de afwatering van de Noord-Scharwouderpolder plaatsvond via een doorlaat in de ringdijk van de Waard. Het gebied lag oorspronkelijk veel hoger dan het omliggende land van de polder Heerhugowaard, zodat de afwatering op natuurlijke wijze via een spuisluisje zal hebben plaatsgevonden. Maar snel werd deze vervangen door een schutsluis, want al in 1634 is er sprake van het Noord-Scharwouder polderverlaat. Het is zelfs mogelijk dat men bij de drooglegging van de Heerhugowaard in 1631 meteen een schutsluis bouwde en dat de spuisluis alleen op tekening was gepland, maar nooit is uitgevoerd. In 1754 stond er een molen met schepblad, gebouwd op de ringdijk van de Waard, de huidige Westdijk. Het land van de Noord-Scharwouderpolder was blijkbaar door inklinking zo gedaald, dat een gelijk waterpeil als de ringvaart daar niet meer kon worden gehandhaafd. De molen moest het water uit de Noord-Scharwouderpolder in de ringvaart malen. In 1855 werd de schepbladmolen vervangen door een wipwatermolen. Deze is gesloopt in 1916. Er kwam een zuigasmoter voor in de plaats, maar deze voldeed blijkbaar niet, want in 1922 werd een Amerikaanse- of Herculeswindmolen geplaatst, die in 1966 werd gesloopt.²

De Noord-Scharwouderpolder, vroeger Bercx Werck genoemd, lag weliswaar in Heerhugowaard, maar was al vanaf de Middeleeuwen van Noord-Scharwoude. Op de kadasterkaart van 1830 zien we bewoning in een stolpboerderij met rechts ernaast een sluiswachterswoning en geheel rechts een windmolen voor de bemaling van deze polder. Beneden is de ringvaart van Heerhugowaard. De stolp stond er al vóór de inpoldering van de Heerhugowaard in 1630. Op de plaats van de stolp ligt nu de Westerweg.

De oude stolp

Aan de noordkant van de Noord-Scharwouderpolder heeft indertijd een stolpboerderij gestaan.³ Wanneer deze is gebouwd, is niet bekend. De boerderij stond nog binnen de Noord-Scharwouderpolder, dus de bewoners waren ingezetenen van Noord-Scharwoude, hoewel ze binnen de ringdijk van de polder Heerhugowaard woonden. De boerderij stond er al in 1634. Dat is kort na de drooglegging van de Waard. Verondersteld mag worden dat de boerderij er al stond voordat de Waard droogviel. In 1634 verkocht Gert Gerritsz. Dollen, wonend aan de Waarddijk (zo heette indertijd de ringdijk langs de huidige Westerweg), zijn hofstede met keet 'benoorden het Noordscharwouder polderverlaat' aan Jan Folckertz.. Kort erop, in 1637, deed hij zijn bezit over aan Cornelis Jacobsz. Prins uit Zuid-Scharwoude.⁴ In de verponding (belastinglijst) van Heerhugowaard uit 1730 wordt genoemd 'Een huijs benoorden de noort scharwouder sluijs' en in de verponding van 1734 wordt op dit adres Jan Pietersz. genoemd als bewoner. De volgende bewoner is Cornelis Rietbroek, in een bron uit 1779 genoemd. In 1792 verkocht hij de boerderij aan Arien Prins voor 151 gulden, die de stolp een maand later doorverkocht aan Jacob Lighthart.⁵ Hij bleef er tot 1801.

Het is de winter van 1903/1904. Er wordt geschaatst op de bevroren ringvaart van de Heerhugowaard. Palen markeren een wak. De koeien staan op de Oostdijk van Noord-Scharwoude. Aan de overkant is de Noord-Scharwouderpolder met links de nieuwe stolpboerderij die achter de oude is gebouwd. Rechts van de beide stolpen de sluiswachterswoning en de windmolen.

Toen werd voor 450 gulden Cornelis Pieterzn. Leek (1743-1813) de eigenaar en bewoner. Hij was getrouwd met Maartje Roskam (1752-1812), dochter van de familie Roskam van de boerderij Laanweg 45. Cornelis Leek kwam van een boerderij in Amerswiel aan de Waarddijk onder Oudkarspel (Waarddijk-Noord 1a).⁶

Zijn zoon Pieter Leek (1787-1845) was nog geboren aan de dijk onder Oudkarspel. Pieter was gehuwd met Antje Jansd. Kraakman (1778-). Zij boerden eerst in Castricum en kwamen na het overlijden van Pieters ouders in 1813 naar de ouderlijke boerderij aan de Westdijk bij de sluis van de Noord-Scharwouderpolder. In 1818 verkochten zij die boerderij aan Arie Groot en vertrokken naar Egmond-Binnen.⁷ In 1854 deed de weduwe Antje Groot, de vrouw van Arie Groot, de stolp van de hand aan Willem Groot (1806-1875), die deze kocht voor zijn zoon Jan Groot (1832-1914) en zijn vrouw Dirkje Kunst (1829-1890). Willem Groot zelf zat op de boerderij Middenweg 587 in Heerhugowaard. In 1865 verkocht hij de stolp aan de Westdijk voor 810 gulden aan zijn zoon. Toen Jan en Dirkje de ouderlijke boerderij aan de Middenweg in 1876 erfden, verhuisden ze daarheen en verpachtten de boerderij bij de Noord-Scharwouderpolder.⁸

Een foto van vóór 1903 met links de Waarddijk. Hier ligt nu het fietspad langs de Westerweg. Rechts de windmolen die de Noordscharwouderpolder bemaalde. In het midden de sluiswachterswoning met erachter de stolpboerderij van Jan en Dirkje Groot. Op de plaats waar rechts de geiten grazen ligt nu de Westerweg.

Koopman Peter Verburg

In 1903 werd achter de oude boerderij een nieuwe, veel grotere stolp met een dubbel vierkant gebouwd. Het jaar erop werd de oude stolp ervoor gesloopt. De nieuwe stolp stond dus verder van de dijk. Er bestaat een foto van het moment dat de beide stolpen achter elkaar staan. Daarom is die foto precies te dateren. Er wordt geschaatst op de bevroren ringvaart ervoor. De foto is dus van winter 1903/1904. Omstreeks 1912 kregen de onroerendgoed speculanten Paulus Burger

uit Den Haag en Johannes de Sonnaville en Jacques Moes, beiden uit Alkmaar, de boerderij bij de Noord-Scharwouderpolder in handen. Zij bezaten daar zo'n vijftig hectare grond, bos en water. De stomp met die vijftig hectare verkochten ze in 1912 aan Peter Verburg (1871-1924), koopman uit Noord-Scharwoude.⁹

In 1894 had de boerenzoon uit Nieuwer-Amstel, Peter Verburg, de Noordhollandsche Mainzer Zuurkoolfabriek in Noord-Scharwoude overgenomen. Hij veranderde deze in een conservenfabriek met de naam 'De Burcht'. Hij handelde tevens in landbouwproducten en vee. Om voldoende verzekerd te zijn van aanvoer van groenten, kocht hij overal land met boerenbedrijven waarop zetbazen voor hem werkten. In Heerhugowaard bezat hij boerenplaatsen aan de Veenhuizerweg, de Frik en aan de Westerweg. Toen hij in 1924 overleed, liet hij aan zijn vrouw Maartje Paarlberg bezittingen na in de vorm van land, boerderijen en huizen in de Schermer, Heerhugowaard, Langedijk, Ursem, Harenkarspel en de Niedorpen. Daaronder viel ook de boerderij aan de Westerweg bij Noord-Scharwoude waarbij, volgens de notariële akte, behalve stal en schuren, eveneens een fabriek behoorde die achter de boerderij was gebouwd. Die fabriek was een filiaal van de conservenfabriek in de Dorpsstraat in Noord-Scharwoude.¹⁰

De Amerikaanse windmolen aan de Westerweg bij de Noordscharwouderpolder. Links de Waarddijk en rechts de Westerweg. Tussen de dijkwoning en de windmolen is de dubbel bewoonde woning Westerweg 54a/b te zien. Dijkwoning en windmolen zijn gesloopt. Rechts op de achtergrond zijn de silhouetten van de woningen aan de Laanweg te zien.

Maartje Paarlberg was de laatste eigenaresse van de boerderij. In 1944 werd de weg (de huidige Westerweg), die tot dan op de ringdijk lag, beneden de dijk aangelegd. De boerderij moest daarvoor worden gesloopt. Op de ringdijk kwam een fietspad, welke er nog ligt.

In het midden de sluiswachterswoning van de Noordscharwouderpolder met links de Waarddijk. Aan de overkant is nog het silhouet te zien van de molen en woning bij de schutsluis aan de Wuiversloot van Noord-Scharwoude. Bij de vrouw met hula en de man links liggen waarschijnlijk molenwieken voor de molen vanwaar deze foto uit omstreeks 1900 is genomen.

De man rechts vist in de molenkolk. Zal dit de sluiswachter zijn?

Ongeveer op de plaats van de huidige dubbel bewoonde woning Westerweg 54a/b, gelegen op de hoek Westerweg/ Schoutenbosweg, stond de in 1944 gesloopte stolpboerderij van Peter Verburg.

Boerderijen voor werknemers

Peter Verburg bezat meer boerderijen in de buurt. Even zuidelijk van de Noord-Scharwouderpolder, aan de Westerweg 50, nog voor de Langebalk, stond een stolpboerderij. Hier staat nu een moderne woning. In 1907 kocht hij deze stolp met 18 hectare land van Klaas Zwaan, landman uit Opperdoes. Verburg betaalde er 35.116 gulden voor.¹¹ Op het moment van verkoop, woonden de arbeider Nicolaas Leijen (1881-1939) en zijn vrouw Maartje Ootjers (1882-1953) er. Zij vertrokken het jaar erop naar Oudkarspel en Verburg verhuurde de boerderij vervolgens aan Jan Tiel (1876-1938), gehuwd met Grietje Leijen (1876-1920). In 1914 verhuisden ze naar Sint Pancras. Verburg bouwde in 1910, zuidelijk op het erf van zijn boerderij Westerweg 50, een nieuwe stolpboerderij die dubbel bewoond werd (Westerweg 46/48).¹² Hij deed dit om enkele van zijn werknemers aan onderdak te helpen. Eerst waren die Thomas de Krijger (1867-1951) en E. Welfring. Thomas de Krijger kwam uit Zeeuws-Vlaanderen en ging bij Peter Verburg werken. Hij huurde enige tijd Westerweg 48. Later vertrok hij naar Heerhugowaard. Na hen waren onder andere J. de Ruijter, W. Meijer, Cornelis Groot, Th. Bosman en C. Rozendaal, allen werkzaam in de conservenfabriek in Noord-Scharwoude, huurders van Westerweg 46/48.

Op de boerderij Westerweg 50 maakte Jan Tiel plaats voor G. Heeringa en na hem A. van der Zaag. Later zat hier Douwe Bosma (1901-1982), gehuwd met Janke Visser (1903-1984). Douwe was bedrijfsleider bij Peter Verburg. Ze kwamen uit Friesland en kregen vier kinderen. Van 1973 tot 1978 zat zoon Tjerk Bosma als bedrijfsleider op de boerderij Westerweg 50. In 1978 verkochten de zoons van Verburg, Henk en Peter, de boerderijen met het land aan de Westerweg aan de Alton Stichting, die dit land nodig had voor de bouw van kassen in de Noord-Scharwouderpolder.¹³ De Alton verkocht vervolgens beide boerderijen aan particulieren. Westerweg 50 ging naar Ietse Potma (1942-), ondernemer uit Ursem, en Westerweg 46/48 werd gekocht door Novak Lukovic (1949-), afkomstig uit Joegoslavië.¹⁴ Lukovic sloopte Westerweg 46/48 op het vierkant na en bouwde een nieuwe stolp geschikt voor dubbele bewoning, die hij in 1983 aan particulieren verkocht. Met de naastliggende boerderij Westerweg 50 liep het anders af. In 1980 verbrandde de boerderij. Enige jaren heeft hier een ruïne gestaan. In 1984 werd deze verkocht en kwam er een burgerwoning voor in de plaats die wat verderaf van de Westerweg werd gebouwd.

De Roskam-boerderij, Laanweg 45

De Burcht Conserven zorgde goed voor zijn medewerkers. In 1910 kocht Peter Verburg de boerderij op de hoek van de Waarddijk en de Laanweg (zuidzijde), Laanweg 45. De laatste bewoner was Cornelis Dirkszn. Schipper (1882-).¹⁵ Hij was behalve landman ook vrachтваarder. In 1906 vertrok hij naar Noord-Scharwoude om vervolgens vandaar te vertrekken naar Rotterdam. Hij had een hypotheek van 600 gulden op zijn boerderij en omdat hij die schuld niet kon voldoen, volgde er in 1910 een gedwongen verkoop. Jan Dirkmaat, schilder in Noord-Scharwoude, kocht voor 465 gulden de voormalige Roskam-boerderij, genoemd naar de familie Roskam die deze boerderij indertijd in eigendom had en bewoonde (zie voor de geschiedenis van deze Roskam-boerderij: Van Otterplaat tot Groenveldsweid, okt. 2004).¹⁶ Er zat alleen nog de grond van het erf bij.¹⁷ De opbrengst van de oude herberg was niet voldoende om de schuld van Cornelis Schipper te voldoen. Het ging schilder Dirkmaat niet om de boerderij, maar om het strijkgeld en hij gokte erop dat er misschien ook nog wat zat tussen de koop en verkoop. Dat was zo. Nog hetzelfde jaar sleet hij de boerderij aan Peter Verburg. Hij betaalde er 540 voor.¹⁸ Hij kocht de Roskam-stolp om deze in 1911 te slopen en er een woningblok van vier huizen te bouwen voor zijn medewerkers. Lang heeft dat er niet gestaan. In 1934 volgde sloop in verband met de verbreding van de ringvaart en de aanleg van een nieuwe brug met de Roskamsluis. Ook de brug tussen de Spoorstraat en de Laanweg werd gesloopt.

- ¹ Geus, J.P. (1977). *Het vronland Berchswerc achter de Langedijk in de Waard. Alkmaar in veelvoud*, pg.104.
- ² IJff, J. *Kuieren door hist. Langedijk, deel 1*, pg. 103. In de C.O.O.G. uitgave Noord-Scharwoude, pag. 306 wordt genoemd dat de wipmolen in 1926 werd vervangen door de Amerikaanse windmolen.
- ³ Komen, H.E. (2011). *Stolpboerderijen in Heerhugowaard, deel 3*, pag.259/262.
- ⁴ C.O.O.G., uitgave Noord-Scharwoude, pag. 312.
- ⁵ RAA, PA HHW, inv.nr. 154, verponding 1730 en 1734; inv. nr. 189, kavellegger 1791.
- ⁶ Leek, J.C., *Alkmaar, familiegegevens*; RAA, PA HHW, inv.nr. 941; NHA oud recht.arch., HHW transporten 1756-1811, inv.nr. 5757.
- ⁷ RAA, PA HHW, inv.nr. 189, kavellegger 1791.
- ⁸ NHA, register Hyp.4, nr. 126/105, 235/171.
- ⁹ NHA, register Hyp.4, nr. 663/159.
- ¹⁰ NHA, register Hyp.4, nr. 940/15.
- ¹¹ NHA, register Hyp.4, nr. 618/104.
- ¹² RAA, GA HHW, inv.nr. 158, aantek. gebouwen 1886-1916.
- ¹³ Kadaster Alkmaar, hyp.nr. 3855/54.
- ¹⁴ Kadaster Alkmaar, hyp.nr. 4034/57, 3887/54.
- ¹⁵ NHA, register Hyp.4, nr. 597/142.
- ¹⁶ Komen, H.E. (2004). *De boerderijen van Roskam en De Wit aan de Laanweg. In Van Otterplaat tot Groenveldsweid. Uitgave van de Stichting Langedijker Verleden, 10e jaargang nr. 1, okt. 2004*, pg. 39/42.
- ¹⁷ NHA, register Hyp.4, nr. 647/145.
- ¹⁸ NHA, register Hyp.4, nr. 647/178.

De Waarddijk gezien in zuidelijke richting met links de ingang van de Laanweg. Midden op de achtergrond de stolpboerderij van Peter Verburg. Rechts de molen van Noord-Scharwoude. Hier ligt nu de Roskambrug. Het blokje van vier woningen op de hoek van de Laanweg en de Waarddijk, links op de foto, is gesloopt in verband met de verbreding van de ringvaart. Hier stond eerder de in 1911 gesloopte Roskamboerderij, Laanweg 45.

Stratenmakers in Broek op Langedijk

Regelmatig ontvangt de Stichting Langedijker Verleden foto's van haar donateurs.

Zo ook afgelopen winter, toen uit de nalatenschap van Nelie Kramer (overleden 5 oktober 2013) vele tientallen foto's en documenten werden ontvangen. Heel veel familiefoto's, maar ook groeps- en schoolfoto's en foto's

van plekjes in Langedijk en een paar oude ansichtkaarten van Langedijk.

Een van die ansichtkaarten trok mijn aandacht, want ik had die al eens gezien. Na enig bladeren dacht ik de afbeelding gevonden te hebben in het boekje 'Over de dijk, een beeldimpressie van Langedijk' van Piet Otto en Peter Bak.

De foto uit 'Over de dijk', bladzijde 30

Maar wat bleek, op de foto in het boekje stonden meer personen dan op onze foto.

Ook de positie van de meeste personen op de foto is net even anders.

Foto uit 1924, even ten noorden van de Veilingbrug. Rechts de winkel van P. v.d. Molen, later Plugboer.

Geheel rechts Hannes Groot, de gemeente-opzichter. De veldwachter is R. Nieuwenhuis, met bolhoed Klaas Ven, staande in het midden Gert Blokker, met fiets Griet v.d. Berg, geheel links met pet Jaap Kramer, vader van Simon Kramer.

(informatie uit 'Langedijk herleeft', blz. 154)

De foto uit de nalatenschap van Nelie Kramer

Zo te zien zijn de stratenmakers op de foto in 'Over de dijk' een klein stukje verder met hun straatwerk. De politieagent, op onze foto prominent rechts op de voorgrond, is ondertussen iets verder gelopen op zijn dagelijkse ronde door het dorp. Ook de man rechts, met de bolhoed, en de oude man links, lijken hun weg vervolgd te hebben. Zouden zij op weg zijn naar de veiling, iets verderop?

Aangenomen mag worden dat beide foto's door dezelfde fotograaf zijn gemaakt. Hij zal toch niet van iedere meter straatwerk een foto hebben gemaakt?

De eeuwigheid van de jeugd

Niet langer dagvers dwaalde de man door de straten van z'n jeugd. Alles had toen groot geleken. Het huis van de dominee en het huis van de dokter waren kastelen geweest in zijn beleving. Groot genoeg om er in te verdwalen. De dokter had een aardige hulp gehad, waar hij als jongeman wel in had willen verdwijnen. Later, toen de jaren op seizoenen begonnen te lijken, had hij haar niet meer teruggezien, omdat hij de trein nam. Een enkeltje, zonder om te kijken.

Voor de 'Brederode' 1946

Hij kende nog een paar jongens die getrouwd waren met hun jeugdliefdes en het dorp niet meer hadden verlaten. Een enkeling had z'n geboortehuis nooit verlaten en was er blijven wonen na het overlijden van z'n ouders. Voor het overige leek het alsof de mensen in het dorp vreemden voor hem waren geworden. Alleen op het kerkhof achter de kerk vond hij nog de namen die

hij herkende van vroeger. Er waren nieuwe generaties aangetreden en de volgende stond al weer klaar. De man liep door de straat die hij zo goed kende, maar ook niet meer kende, omdat die het verkleinde decor vormde van een wereld die toen oneindig leek. Het had

zo eenvoudig geleken: een lange dorpsstraat langs de rand van het 'Ambacht', met de door water omzoomde wooneilanden, die vastgehouden werden door de karakteristieke knikbruggetjes over de sloot, de Voorburggracht. Aan de andere kant van die bruggetjes de smalle ongelijke padjes, aan weerskanten volgebouwd met huizen en koolboeten.

De middenstand had het er maar druk mee gehad om hun waren dagelijks uit te venten op die padjes en steegjes. De melkboer, de bakker, de groenteboer, de slager en ondertussen moesten ze hun handel onbeheerd achterlaten op de dorpsstraat.

Op de 'Luizeknip' had hij het oude café van Jan Dekker, de Post, achter zich gelaten. Nu heet het heel toepasselijk de 'Knip'. De toegang naar het pad van de Liefdelaan was zoek geraakt. De markante voorgevel van de Olifant aan de overkant van de straat was ook verdwenen. Alleen de bocht was er nog.

In de Olifant was hij tijdelijk nog een jaar op school gegaan, omdat de school werd verbouwd. Gelijktijdig daarmee werd toen ook de sluis gerenoveerd. Het was de 4e klas bij Sjors de Ruiter in het schooljaar '52-'53, samen met de klas van juf Bossen.

Op goed geluk ging hij de 'Kroonstraat' in. Die bleek halfweg afgesloten. De Kroonstraat was de Kroonstraat niet meer. Hij liep nu over het water dat was geasfalteerd tussen de eilanden van de Liefdelaan en de Kroonstraat.

Aan 'slootkant' op een bleekveld zat een vrouw in een tuinstoel te genieten van de zon. Zij keek hem onderzoekend aan. Vroeger moest daar 'zeker en vast' een 'plee' hebben gestaan. Zo'n huisje met oude kranten als lectuur en daarna gebruikt als toiletpapier. Vanaf het asfalt keek hij over haar heen naar de kluwen huizen en schuren. Aan de contouren van de huizen en schuren herkende hij toch nog wat van de oude Liefdelaan en achter zich de oude Kroonstraat. Daartussen zouden nog de oude padjes moeten zijn waar hij vroeger zo vaak kwam, op zoek naar z'n vriendjes.

Luizeknip - café de 'Rode Leeuw'

Liefdelaan

De schuren met de 'dars' waren her en der bij de huizen getrokken. In de huizen was meer leefruimte nodig en kool werd er niet meer bewaard. De 'klompenhossies' waren ook verdwenen. Zo'n afgesloten afdak voor de buitendeur, van hout gebouwd met twee deuren tegenover elkaar en een raam. Je deed er je klompen uit en hing er je jas op aan een spijker.

De vrouw en de man raakten met elkaar aan de praat over hoe sinds de verkaveling alles zich heeft veranderd en wie er zoal nog woonden. Ze kwam van Warmenhuizen, een 'roomse' dacht hij. Zo ging dat. Hij kon er niets aan doen, maar in een flits had hij haar het etiket opgeplakt. Het betekende verder niets, je bleef gewoon met respect met elkaar omgaan. Zo ging dat vroeger ook.

Hij moest weer verder en ging langs de oude zuurkoolfabriek van Hart. Het terrein was nu omsloten door een hek omdat er geen sloot meer was. De gebouwen leken nog veel op vroeger en hij meende nog de plek van het trapveldje te herkennen, waar op gevoetbald werd. Op de plek waar vroeger de brug was naar de oude zuurkoolfabriek keek hij recht op het oude Engelenburg.

Een prachtig plaatje van weleer tekende zich op z'n netvlies. De Voorburggracht met rechts de Laansloot naar de 'Kerkmeer' en de huisjes voor het personeel van de zuurkoolfabriek. En links tegenover die huisjes de toegang naar de sluis van Oudkarspel.

Engelenburg

Met de renovatie destijds van de sluis waren er moderne brugleuningen gekomen, gemaakt voor de eeuwigheid. Van de sluis zelf is helemaal niets meer terug te vinden. De klucht in de weg van de sluis is er uitgehaald en de grond is geëgaliseerd. Omgeploegd en helemaal plat. Geen enkel aandenken is nog te vinden van de 'oude' sluis van Oudkarspel. Het huisje van de sluiswachter is verdwenen.

Hij miste de brugleuningen om met z'n handen erop z'n herinneringen de vrije loop te laten gaan en na te denken. Naar het westen de Laansloot en de huisjes van de zuurkoolfabriek. Aan de andere kant, naar het Oosten het zicht op de Koog.

Aan de overkant van het water in de weilanden van de Koog stonden nog de twee bouwsels van de oude veestallen van de gebroeders de Boer: Thijs en Freek. Samen boeren was nooit goed gegaan. Het was water en vuur geweest. Het is trouwens helemaal niet goed afgelopen, want zo te zien werd er helemaal niet meer geboerd.

Voor het rood-stenen huis van Thijs de Boer tot de sluis was er een groot open grasveld geweest. Hij kan zich nog herinneren dat hij daar met z'n vader op de kermis van de Luizeknip in de botsautootjes heeft gezeten. De kermis bestreek toen het hele 'Noordend': vanaf het café van Dekker tot de sluis. Al jaren staan daar nu al huizen en het rood-stenen huis is bijna verborgen geraakt tussen de bebouwing van de omgeving.

Sluis Oudkarspel

Als jochies kwamen ze vaak naar het vee kijken bij de boeren die er toen nog waren in het dorp. Sommige boeren vonden dat gezellig en dan kletste je maar wat. Anderen gunden zich geen tijd en waren druk aan het werk. Vooral als het hooitijd was dan was er extra bedrijvigheid en mocht je zogenaamd meehelpen: het paard mennen of de leidsels vasthouden bij het opjagen van het hooi.

Achter de veestallen op het land van de Boer hadden ze op het weiland in de Koog nog met z'n allen om een grote diepe kuil gestaan, die afgezet was met prikkeldraad. Dat was een oude bomkrater geweest en weer begroeid met gras. Grote verhalen werden er toen verteld over de oorlog. Hij was nog onwetend en had er toen niets van begrepen. Wat betekende nou oorlog voor je op die leeftijd? Later had hij er veel over gelezen. Over die oorlog, de Tweede Wereldoorlog, en het wel begrepen. Nu hij daar aan terugdenkt, ziet hij voor zich hoe dat toen geweest moest zijn in december 1943. Zo'n 5 à 10 jonge knullen van omstreeks 20 jaar als bemanning in een bommenwerper. Ze waren afkomstig uit de verste uithoeken van de wereld en waagden hun leven voor een gevaarlijk avontuur. In een zwerm vliegtuigen waren ze op pad gestuurd voor een bombardement in Duitsland. Ze werden er zo vaak op uitgestuurd, dat de meesten uiteindelijk niet meer terug zijn gekomen. Om zo diep mogelijk in Duitsland te komen, hadden ze net genoeg brandstof om weer veilig terug te kunnen keren.

Nu zaten ze op de terugweg in een haperende bommenwerper: aangeschoten of pech? De Noordzee kwam in zicht en lonkte. Als ze die over waren zouden ze weer veilig thuis zijn. Om voldoende hoogte te houden, hebben ze toen de laatste lading nog snel over boord gegooid! Onbekend is of ze nog veilig thuis zijn gekomen.

Toen hij nog eens goed keek zag hij dat er geen sappige weilanden en geen grazend vee meer te ontdekken was. De weilanden waren veranderd in zwarte grond. De bomkrater zal dan ook wel omgeploegd en verdwenen zijn.

Hij passeerde nu het huis waar de hulp van de dokter was opgegroeid. Een jonge vrouw naderde, die hem bij het passeren vriendelijk toeknikte, als een bekende, die toch onbekend was. Hij herkende haar meteen. Het was de hulp van de dokter. Alleen droeg ze langer haar, een strakke spijkerbroek en een wit truitje, dat de vormen van vroeger nu wel liet zien. Verbaasd draaide de man zich om, omdat hij zojuist de eeuwigheid van de jeugd had ontmoet. Zij keek ook naar hem, terwijl ze als in een wolk verdween in het huis van de hulp en uit zijn herinnering.

Son, 15 juli 2014.

Opmerkingen.

- Foto's: Behalve de eerste foto zijn de overige foto's uit het archief van het "Langedijker Verleden".
- Over de maatschappelijke veranderingen op het platteland in de 2e helft van de vorige eeuw heeft Geert Mak een boeiend boek geschreven: "Hoe God verdween uit Jorwerd".
- Over 'Neergestorte geallieerde vliegtuigen en piloten-hulp' verwijs ik naar het boek: 'Verzet in West-Friesland' (1990 bij uitgeverij Pirola Schoorl).

Mysterie Herberg

De Gekroonde Valk ontrafeld

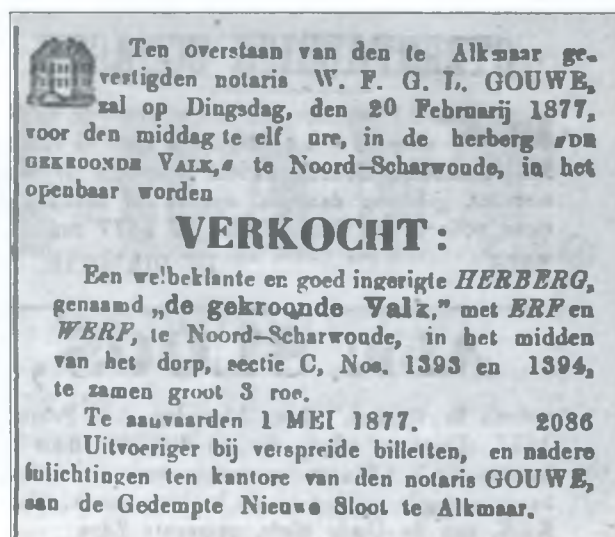
Tijdens onze seizoenstentoonstelling van 2012, over café's in Langedijk, dook de naam op in advertenties die bij de tentoonstelling werden gebruikt: Herberg De Gekroonde Valk in Noord-Scharwoude. Rondvraag binnen de eigen gelederen leverde niets op. Begin 2014 stelde Ton Horseling op de bekende Facebookpagina 'Je bent Langedijker als ....' de vraag waar deze herberg had gestaan, en ook daar bleef het antwoord helaas uit.

Aanleiding voor de vraag waar de herberg stond

In 1877 verschenen in de Schager Courant een aantal advertenties waarin wordt vermeld dat de 'welbekante en goed ingerichte Herberg De Gekroonde Valk in Noord-Scharwoude' in het openbaar zal worden verkocht. Zelfs tweemaal wordt de openbare verkoping geadverteerd. Eerst zou de openbare verkoping plaatsvinden op 7 februari, maar kort daarna wordt geadverteerd dat de verkoping niet doorgaat. Vervolgens wordt geadverteerd dat de verkoping op 20 februari 1877 zal plaatsvinden.

Schager Courant 18 januari 1877

Schager Courant 8 februari 1877

Onderzoek in archief

De naspeuring naar deze herberg in het archief van het Kadaster, dat benaderbaar is via het Noord-Hollands Archief in Haarlem, was nog een lastig klusje. Bij de kadastrale gegevens staat namelijk nergens vermeld dat er

sprake was van een herberg. Via de kadastrale gegevens speurde ik terug in de tijd tot de invoering van het kadaster in 1832. Na veel splitsingen en samenvoegingen van de kadastrale percelen, waarbij steeds nieuwe nummers ontstonden, lag de oorsprong in de kadastrale percelen C 76 en C 77. Bij de invoering van het kadaster in 1832 was perceel C 76 (oppervlakte 310 m²) eigendom van Pieter Govers, dagloner te Noord-Scharwoude. Perceel C 77 (oppervlakte 157 m²) was eigendom van de weduwe van Jan Keur te Noord-Scharwoude. Op onderstaande kadastrale kaart uit 1832 is te zien waar deze percelen waren gelegen. De periode vóór 1832 wordt beschreven in het boek Noord-Scharwoude van COOG.

Uitsnede uit de kadastrale kaart van 1832, de zgn. minuutplan. De Dorpsstraat loopt in het midden, rechts is richting Oudkarspel

Ontwikkeling

Na de invoering van het Kadaster in 1832 gebeurde er veel met deze percelen C 76 en C 77.

Beide percelen kwamen via een aantal tussenliggende eigenaren in eigendom van Cornelis Kuiper, landbouwer te Noord-Scharwoude en Klaas Kuiper, zijn minderjarige zoon. Eind jaren veertig van de 19e eeuw worden beide percelen samengevoegd en krijgen daarom kadastraal een nieuw nummer, namelijk C 1156.

Bij iedere wijziging in de oppervlakte van een perceel grond (bijv. door samenvoeging met -een gedeelte van een ander perceel) wordt het ene perceel groter en het andere juist kleiner. Of het verdwijnt zelfs of een perceel grond wordt gesplitst in 2 of meer nieuwe (kleinere) percelen. Dan moet het Kadaster deze percelen opnieuw opmeten en nieuwe kadastrale nummers geven.

Volgens de inschrijving in het Kadaster is perceel C 1156 groot 457 m² en bestaat uit 2 huizen en erf.

Op enig moment, waarschijnlijk na het overlijden van Cornelis, hebben zijn erfgenamen C 1156 gesplitst in 3 nieuwe percelen, namelijk C 1317 (huis en erf, groot 160 m²), C 1318 (huis en erf, groot 217 m²) en C 1319 (erf, groot 90 m²).

De zoon, Klaas Kuiper, schipper te Nieuwe Niedorp, hield zelf perceel C 1318 en verkocht de nummers C 1317 en C 1319 aan Jacob Spanjaard, landman te Noord-Scharwoude. Op enig moment heeft deze Jacob Spanjaard nog een stukje grond (37 m²) van Klaas Kuiper gekocht en van zijn eigen perceel C 1318 ook een stukje van 40 m² afgesplitst.

Deze stukken grond kregen een nieuw kadastraal nummer, namelijk:

- C 1393 (huis, erf, groot 120 m²) en C 1396 (erf, groot 40 m²) uit C 1317
- C 1394 (huis, erf, groot 180 m²) en C 1395 (erf, groot 37 m²) uit C 1318.

Van de oorspronkelijke 2 percelen waren toen in totaal 5 percelen gemaakt.

Nu naderen we de tijd van de advertenties.

Op 1 mei 1876 verkoopt Jacob Spanjaard zijn perceel C 1393 voor hfl 900,- en Klaas Kuiper zijn perceel C 1394 voor hfl 1.100,- aan Jan Swager Pzn., landman te Dirkshorn. In beide verkoopaktes wordt nog geen melding gemaakt dat hier een herberg is gevestigd. Jacob Spanjaard houdt nog de percelen C 1319, C 1395 en C 1396 in bezit.

Kennelijk gaat het Jan Swager niet zo voor de wind of hij ziet juist geldelijk voordeel, want op 20 februari 1877 worden beide percelen openbaar verkocht door notaris Gouwe te Alkmaar, zie de advertenties uit de Schager Courant.

Hij verkoopt beide percelen (C 1393 en C 1394) aan Jacob Kuiper Szn., een kastelein uit Heerhugowaard, voor de prijs van hfl 4.200,-. Dus binnen één jaar wordt de prijs van de percelen meer dan verdubbeld. Volgens de verkoopakte (not. Gouwe 1877, akte nr. 85) vindt deze verkoping plaats in herberg 'De Gekroonde Valk' en wordt verkocht:

Een huis ingericht tot herberg, genaamd 'De Gekroonde Valk' in het midden van het dorp Noord-Scharwoude, kadastraal nummer C 1393, groot 120 m² en een huis en erf, kadastraal nummer C 1394, groot 180 m².

De aanvaarding van de herberg is bepaald op 1 mei 1877. In dezelfde akte van aankoop is opgenomen dat de koper hfl 700,- moet bijbetalen voor de inventaris van de herberg. Deze inventaris bestaat uit:

een biljart met rek en 16 keuen, vijf tafels met ronde tafel en 35 stoelen en wijnbanken, 12 karaffen, 100 glazen, 200 hele en halve kruiken, 100 hele en halve flessen, een drankstelling en bierstelling met grote kruik, 12 kop en schotels en 12 borden met messen.

Tegelijk met deze openbare verkoop door Jan Swager, worden ook de percelen C 1319, C 1395 en C 1396, met een daarop nieuw gebouwd huis, door dezelfde notaris voor Jacob Spanjaard openbaar verkocht aan Willem Müller te Noord-Scharwoude.

De koper van de herberg, Jacob Kuiper, bezat toen al een herberg in Heerhugowaard. In eerste instantie wil hij zijn pas gekochte herberg in Noord-Scharwoude verhuren en iets later wil hij deze verkopen, zie onderstaande advertenties. Heeft hij herberg De Gekroonde Valk alleen gekocht om te speculeren?

KASTELEINS AFFAIRE
met INVENTARIS, te Noord-Scharwoude,
TE HUUR,
te aanvaarden 1 MEI 1877.
Te bevragen bij den eigenaar Jb. KUIPER, te
Heerhugowaard en ten kantore van den Notaris
GOUWE te Alkmaar. 2482

Schager Courant, 19 april 1877

Wegens verandering van Woonplaats
Uit de Hand Te Koop:
Eene welbeklante **HERBERG**, te
Noordscharwoude, in het midden van het
dorp, met den **Inventaris**. (4234)
Te bevragen bij den eigenaar Jb. KUI-
PER Sz., te Noordscharwoude, en ten Kan-
tore van den Notaris GOUWE, te Alkmaar.

Nieuws van den Dag, 7 november 1877

Kennelijk wil de verkoop van herberg De Gekroonde Valk niet zo vlotten, want Jacob zet vervolgens zijn herberg in Heerhugowaard ook te koop, zie onderstaand de advertenties uit de Schager Courant.

UIT DE HAND TE KOOP:

Eene BOERENWONING met HERBERG, DOORRIJDSTAL, BOOMGAARD en ongeveer 1½ bunder LAND, aan elkander gelegen aan den Hoofdweg te HERR HUGO WAARD, nabij het station NOORDSCHARWOUDE. 3860

Te bevragen bij den eigenaar Jb. KUIPER Sz., te Noordscharwoude, en ten kantore van den notaris GOUWE te Alkmaar.

Schager Courant, 7 januari 1878

UIT DE HAND TE KOOP:

Eene welbeklante Herberg,

te HERR HUGO WAARD, met den INVENTARIS.

Te bevragen bij den eigenaar Jb. KUIPER Sz., te Noord Scharwoude en ten kantore van den notaris GOUWE te Alkmaar. 3717

Schager Courant, 9 mei 1878

Maar helaas voor hem wilde de verkoop van beide nog steeds niet vlotten, want bijna 2 jaar later adverteert Jacob nog steeds met zijn herberg.

Een verklaring dat de verkoop van zijn beide herbergen niet zo wilde vlotten, zou kunnen zijn dat in die tijd (laatste kwart van de 19e eeuw) de horeca vrij stormachtige tijden door maakt.

Een aantal oorzaken waren de opkomst van de drankbestrijding, dat klanten uit de herbergen wegjoeg en door de introductie van het nieuwe pilsener-bier, dat vrij grote investeringen vergde voor herbergiers in bijv. een koel- en tapinstallatie. Als je niet investeerde in een dergelijke installatie, kon je niet voldoen aan de groeiende vraag naar het nieuwe pilsener en raakte je steeds meer klanten kwijt. Wat verder een rol zou kunnen spelen, is misschien de koopprijs van herberg De Gekroonde Valk. Maar misschien was de investering in het pand en de inventaris achteraf gezien wel te hoog voor Jacob Kuiper.

Ergens in 1879 komt zowel herberg De Gekroonde Valk als de herberg in Heerhugowaard in handen van Teunis Swaag, landeigenaar te Barsingerhorn en vertrekt Jacob Kuiper naar Schagen. Binnen een jaar verkoopt Teunis Swaag beide percelen in Noord-Scharwoude (C 1393 en C 1394) aan Pieter de Wit, schuitemaker te Noord-Scharwoude. Deze Pieter de Wit laat beide panden herbouwen en hij laat beide kadastrale percelen samenvoegen naar het nieuwe kadastrale nummer C 1464. Volgens een aantekening in het Kadaster heeft er ongeveer in 1885 nog een aanbouw plaatsgevonden.

Kort daarna is de eigenaar Pieter de Wit Pzn, zoon van de vorige eigenaar, die zich in dit pand vestigt als koopman en winkelier. Het pand heeft op dat moment dus een bestemmingswijziging ondergaan van herberg naar kruidenierswinkel. Pieter de Wit verkocht ook petroleum, tuindersbenodigdheden als touw, klompen en zaaizaad en wat al niet meer. Het vervolg van dit pand is te vinden in het boek 'Herinneringen van Jacob Jong' van Dick Barten,

want Jacob Jong neemt in 1899 de kruidenierswinkel van Pieter de Wit over. Na een aantal jaren een kruideniers-winkel daar te hebben gedreven, start Jacob Jong zijn wereldberoemde zaadhandel. In later jaren is in dit pand de VIVO-winkel van Herke Dekker, later Radio- en TV-zaak Van der Tak en een kapsalon. Tegenwoordig is het een woonhuis.

Uit de Hand te Koop:

Eene HERBERG met Inventaris, te Noordscharwoude (Langedijk). Te bevragen bij den Eigenaar Jb KUIPER Sz

Nieuws van den Dag, 17 maart 1879

Ansichkaart uit ca. 1900, het pand rechts is het bewuste pand.

De situatie in 2014

Rest mij nog de vraag uit het begin van het artikel te beantwoorden waar de herberg De Gekroonde Valk stond. Deze stond waar tegenwoordig Dorpsstraat 636 te Noord-Scharwoude is.

Bronnen
Kadastraal archief – Noordhollands Archief Haarlem
Regionaal archief Alkmaar
Boek "Noord-Scharwoude" van COOG
Boek "Herinneringen van Jacob Jong" van Dick Barten

Toekomstvoorspelling uit 1968

van Jan Vlug

In de jaren 60 van de vorige eeuw stond Langedijk aan de vooravond van grote veranderingen. De komende ruilverkaveling zou het landschap en de samenleving in Langedijk compleet gaan veranderen. Welke ontwikkelingen kwamen er op de Langedijkers af? Wat viel er in de toekomst te verwachten? Jan Vlug (later raadslid en wethouder in Langedijk) probeert in 1968 in die toekomst te kijken en schrijft een artikel in het vakblad 'De tuinderij' (uitgever Misset).

Nu, 46 jaar later, is het interessant nog eens na te lezen welke veranderingen hij op Langedijk af zag komen. Wat is er terechtgekomen van zijn voorspellingen hoe Langedijk zou gaan veranderen?

Ik geef eerst een verkorte weergave van zijn artikel, daarna kijk ik welke voorspellingen zijn uitgekomen.

OP DE DREMPEL VAN EEN NIEUWE - HOPELIJK BETERE - TOEKOMST

Jan Vlug

Omdat er reeds veel over het Geestmerambacht is geschreven, lijkt het weinig zinvol om nog een artikel aan dit gebied te wijden. Doch door de grote veranderingen, die de ruilverkaveling van de ruim 5000 ha grote vaarpolder met zich meebrengt, is het zeker gerechtvaardigd.

De instelling en de mentaliteit van de tuindersbevolking in dit gebied moet langzamerhand gerijpt worden voor overschakeling naar een ander bedrijfstype en leefpatroon. Dan kan men, als de verkaveling beëindigd is, in een goed doordachte richting verder werken. Ook de vrouwen dienen in het proces te worden betrokken. Een rapport wijst dan ook op de noodzaak van huishoudelijke voorlichting in vele vormen voor dit gebied. Brede informatie aan de bevolking is hier zeker op zijn plaats.

Al jarenlang wordt op de wijze zoals op deze 30 jaar oude foto te zien is, de kool binnengehaald. Vanuit de schuit wordt de kool gesorteerd en per mand in de dars of schuur gebracht en opgestapeld.

Ontwikkeling

Door de tijden heen heeft het gebied zich gekenmerkt door ontwikkelingen die steeds weer een verbetering inhielden. De grote ruilverkaveling die nu voor de deur staat, moet dan ook als een van die ontwikkelingen worden gezien. Dat de noodzaak hiervan door de bevolking wordt ingezien, bewijst dat op 23 december 1961 door 97,5 % van de stemmers besloten is tot ruilverkaveling van de 5300 ha grote polder.

Met de ruilverkaveling komen ook talrijke problemen naar voren, zoals de bodem- en waterbeheersing, ontsluiting, wegen, bedrijfsgruotte, bedrijfsverplaatsing, krotoprui- ming en ten laatste de verhouding tussen eigendom en pacht. Als verbetering kunnen we onder meer noemen de bedrijfsverplaatsing (van de dorpen naar de polder), de wegen en waterlopen en de verzorging van het landschapsschoon.

Controle en omzetten van de kool in de bewaarschuur. Hier door Bram de Geus, van de Molenkade in Noord-Scharwoude.

Mogelijkheden na de verkaveling

Van een aantal vormen van tuinbouw zijn de mogelijkheden onderzocht op het Proefbedrijf te Oudkarspel, waaruit belangrijke informatie is verkregen. Er bleek onder meer dat de grond in het Geestmerambacht ook geschikt is voor groente- en bloementeel onder glas. Fruitteelt is door de sterke wind bijna onmogelijk. Voor de bloembollenteelt ligt het iets anders. Door de toenemende mechanisatie in deze teelt, zoals het machinaal planten en rooien, is lichte grond gewenst. Deze is echter ten dele beschikbaar. Door middel van diepploegen, waarbij het zand vanuit de ondergrond naar boven wordt gebracht, is het mogelijk deze grond geschikt te maken. Maar deze methode van werken is zeer kostbaar.

Voor de aanleg van glasopstanden ziet men tegen de hoge investeringen op. Niettemin zullen er toch enige glasbedrijven verrijzen. De vollegronds-groenteteelt zal, mede door de jarenlange ervaring, ook na de verkaveling weer een belangrijke plaats op de bedrijven innemen.

De situatie van de koolmarkt

De algemene marktsituatie ten opzichte van het verleden verandert meer en meer. Konden we vroeger alleen spreken van een verkopersmarkt, nu is er echter alleen sprake van een kopersmarkt. De verkoper, in dit geval dus de tuinder, zal hiermee terdege rekening dienen te houden en zich moeten aanpassen.

De tegenwoordige gebouwen kunnen ook niet meer voldoen aan de eisen

Omdat sluitkool verreweg het belangrijkste gewas is, zullen we ons beperken tot dit gewas. De sluitkoolteelt is zeer speculatief, waarbij de markt soms goed en soms zeer moeilijk kan liggen. Doch mede door de lage kostprijs blijkt deze teelt nog altijd aantrekkelijk. Door de toenemende welvaart in Europa zal de vraag van de verse markt zich enerzijds richten naar de kleinere kool en anderzijds naar gesneden verpakte kool.

Dit laatste dienen we in de gaten te houden met het oog op de toekomstige E.E.G.-kwaliteitsnormen voor sluitkool, die zeker niet hoger (mogelijk zelfs nog lager) komen te liggen. Hierbij is het niet uitgesloten dat sluitkool met een mindere kwaliteit, maar lagere kostprijs (in welk E.E.G.-land dan ook geteeld), vrij over de grenzen kan worden aangeboden.

Ook voor levering aan de verwerkende industrie is de kostprijs een belangrijke, zo niet de belangrijkste, factor.

De bedrijven

Uit cijfers blijkt, dat het aantal bedrijven steeds minder wordt en de verwachting is dat deze tendens doorgaat tot de verkaveling. Het vollegrondsbedrijf zal volgens de 'wenszittingen' ook na de verkaveling een belangrijke plaats in blijven nemen. Voor de bepaling van de bedrijfsgrootte moet men in de toekomst ongetwijfeld met productieverhoging per man rekening houden. Dit zou nu nog met méér oppervlakte per bedrijf kunnen worden opgevangen.

De romantiek zal verloren gaan, zie Achterburggracht boven, onder de Voorburggracht met R.K.-kerk

Samenwerking

Voor vele bedrijven zal de nieuwe situatie een totale ommekeer in de toepassing van mechanisatie en bedrijfsgebouwen betekenen. Waren beide voorheen aan allerlei beperkingen onderhevig, in de nieuwe situatie is alle ruimte. Alleen één voorname beperkende factor blijft over: de financiële. Door de toenemende mechanisatie (onder andere de precisie zaai-, rooi- en oogstmachines) en de steeds hogere eisen die aan de bedrijfsruimten worden gesteld, zijn de financiële lasten voor één bedrijf bijna niet meer te dragen. De bedrijven zullen door economische motieven min of meer worden gedwongen vormen van samenwerking te zoeken of gebruik te maken van diensten van derden. De mogelijkheid van samenwerking op het gebied van mechanisatie is zeker aanwezig.

Ook het gezamenlijk exploiteren van opslag- en sorteerruimten zal kritisch moeten worden onderzocht. Verder zal voor de moderne afzet een pakstation mogelijk aanbeveling verdienen.

Een gunstige bijkomstigheid voor de ondernemer is dat hierdoor een zekere mate van specialisatie wordt doorgevoerd. Voor een modern geheel dienen niet alleen tussen bedrijven maar ook tussen besturende instanties samenwerkingsvormen te worden gevonden. Om dit te verwezenlijken zal veel van het oude moeten worden prijsgegeven.

De bouw van het nieuwe gemaal vordert al

Tot slot

Door de verkavelingswerken zal de vaarpolder worden veranderd in een rijpolder. Met de voltooiing van het gehele object zal nog een tiental jaren gemoed gaan. Momenteel worden enkele voorbereidende werken uitgevoerd, zoals het bouwen van het nieuwe gemaal en het graven van het uitwateringskanaal.

Verder zijn de werkzaamheden voor de grote zandput begonnen, waaruit het zand moet komen om de sloten te dichten. De bedoeling is om vanuit het noorden van het Geestmerambacht met de eigenlijke verkavelingswerken te beginnen. Op het ogenblik worden reeds twee blokken geëgaliseerd en bouwklaar gemaakt. Vervolgens zullen ieder jaar gedeelten van de polder in uitvoering worden genomen, zodat het nieuwe land in etappes zal worden opgeleverd.

Tot zover het artikel met de visie van Jan Vlug. Eens kijken hoe de situatie na bijna 50 jaar daadwerkelijk is veranderd.

Wat klopte er van zijn voorspellingen over het Geestmerambacht?

Ontwikkeling

Goed voorspeld zijn de verbeteringen van de bedrijfsverplaatsing van de dorpen naar de polder. Ook de genoemde problemen, zoals ontsluiting door wegen, bodem- en waterbeheersing enz. kwamen naar voren, maar zijn goed opgelost.

Niet voorspeld is dat de grote zandput werd ingericht als een groot recreatiemeer, met daar omheen een groot gevarieerd recreatiegebied.

Mogelijkheden na de verkaveling

Goed voorspeld:

- Fruitteelt kwam er na de verkaveling inderdaad niet.
- Diepploegen om lichtere grond voor de bloembollenteelt te krijgen, is door de hoge kosten ook niet gebeurd. De bloembollen werden gewoon op de aanwezige klei geteeld. Het verdeelde mooi het risico naast kool, aardappelen en uien. Er kon goed machinaal worden gewerkt en de prijzen bleven heel lang goed.

De vollegronds-groenteteelt bleef een grote plaats innemen op de grotere percelen (foto ten zuiden van de Veertweg)

- Glasopstanden zijn er door de hoge investeringen eveneens nauwelijks geweest. Wel kwamen er veel glasbedrijven in Heerhugowaard-Noord en in de Noord-Scharwouderpolder door de Alton Stichting (Algemene Land- en Tuinbouwontwikkeling).
- Het idee dat de vollegronds-groenteteelt een belangrijke plaats zou blijven innemen, ook dat klopte.

Niet voorspeld:

De teelt van bloembollen in netten, dat maakte het oogsten gemakkelijker en de grondsoort was niet meer zo belangrijk.

De situatie van de koolmarkt

Goed voorspeld:

- Jan gaf al de verschuiving aan van een verkopersmarkt naar een kopersmarkt en heeft daar helemaal gelijk in gekregen.
- Hij zag ook een toenemende welvaart in Europa, waarbij kleinere kool en gesneden verpakte kool steeds belangrijker zouden worden. Ook dit klopt helemaal.

Niet voorspeld:

- De ontwikkeling richting de kopersmarkt werd zo extreem, dat vraag en aanbod op kleine schaal op veilingen volledig ging verdwijnen. Grote supermarkten sluiten contracten af met grote telers. Die telers moeten het hele jaar door kunnen leveren, zodat ze ook in bij voorbeeld Portugal gewassen gaan telen. Kleinere tuinders kunnen hun kool aan een in- en verkoopbureau leveren, die verhandelt het dan weer via grote contracten.

Resultaat hiervan is dat er geen veilingen meer zijn in Langedijk!

- De kwaliteitsnormen voor sluitkool zijn niet lager, maar juist hoger komen te liggen. Niet alleen in de E.E.G-landen van die tijd, maar wereldwijd. Via Global-Gap (GAP staat voor Good Agricultural Practice), de standaard voor de gehele wereld, moeten tuinbouwers gecertificeerd zijn en alles bijhouden van hun bedrijfsvoering. Wat hun voorraad is, wanneer ze de gewassen spuiten tegen ziektes, wat ze verkopen en ga zo maar door. Zelfs een veegschema voor de schuur is verplicht en als ondernemer moet je ook een verbeter-schema hebben . . . Dat moet allemaal worden bijgehouden in een logboek en inspecteurs komen langs ter controle. Tuinbouwer IJsbrand Kaan: "ik hoef nog net niet te zeggen hoe ik mijn vrouw behandel, maar verder moet ik alles noteren!"

De bedrijven

Goed voorspeld:

Dat het aantal bedrijven bleef dalen, de grotere bedrijfs-grootte en de productieverhoging.

Niet voorspeld:

De oprukkende woningbouw, waardoor het verkavelde gebied een hele andere bestemming heeft gekregen. Een projectontwikkelaar heeft bijna alles opgekocht, veel tuinders hebben er een mooi vermogen aan overgehouden en beëindigen hun bedrijf.

Eerst opslag in de eigen schuur

Later gereed gemaakt voor het transport per vrachtauto (bedrijf IJ. Kaan aan de Veertweg)

Samenwerking

Goed voorspeld:

- Aanvankelijk werd er samengewerkt met burens of familie en de hulp van derden (= de loonwerker met zijn grotere machines).
- De besturen gingen samenwerken en deden dat zo innig, dat de drie zogenaamde standsorganisaties L.T.B. (katholiek), C.B.T.B. (christelijk) en Hollandsche Maatschappij van Landbouw ('openbaar') tot een fusie kwamen: L.T.O. (Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland).

Ook Ijsbrand Kaan (hier in 2012) schafte zoveel mogelijk zijn eigen machines aan, zoals deze nieuwe trekker bij zijn bedrijf aan de Veertweg

Niet voorspeld:

- Al snel kocht elke tuinder, zodra het financieel kon, zijn eigen machines. Hij ging zoveel mogelijk zelf doen en had geen behoefte aan opslag- en sorteer-ruimten of een pakstation. Tuinders konden in hun eigen schuren de producten bewaren, sorteren en verpakken. Grote vrachtauto's konden door de aangelegde wegen gemakkelijk de verkochte partijen afhalen.

Eindconclusie:

Veel van zijn voorspellingen zijn uitgekomen, maar gingen vaak in de praktijk nog verder dan hij heeft kunnen denken.

Wat niemand zich destijds in kon denken, Jan ook niet, waren een paar grote en onverwachte ontwikkelingen. Daardoor werd Langedijk na de verkaveling nog een paar keer compleet veranderd:

- Het systeem van veilen verdween al vrij snel. Eerst fuseerden in 1968 de veilingen van Warmenhuisen, Broek op Langedijk en Noord-Scharwoude nog tot 'Langedijk en Omstreken'. Dan gaat het snel en sluit de ene (Warmenhuisen, 1969) na de andere

(Broek op Langedijk, 1973) vestiging. Een fusie met West-Friesland-Oost (W.F.O.) in 1988 is slechts uitstel en in 1992 stopt de veilingklok. In 1997 wordt het hele veilingcomplex verkocht. Op dit moment zijn daar alle veilingssporen uitgewist en worden er nieuwe woningen gebouwd.

- De ruilverkaveling was vooral bedoeld om het agrarisch ingestelde Langedijk efficiënter te laten werken. Maar het verkavelde gebied is door de verstedelijking volgebouwd met huizen. Slechts een handjevol tuinders werkt door en met weemoed denken veel Langedijkers terug hoe agrarisch Langedijk er ooit uit zag.

Wie wil weten hoe het vroeger was, kan nog wel naar de Broeker Veiling. Die is nooit afgebroken en houdt als museum het verleden levendig.

Bronnen:

*Met toestemming bewerkte artikel van Jan Vlug:
Op de drempel van een nieuwe-hopelijk betere-toekomst.
Ijsbrand Kaan, nog actief tuinder.*

Ontstaan van de Langedijk in de Middeleeuwen

In het Regthuis in Oudkarspel is de tentoonstelling 'Hoog water, droge voeten' te zien. Deze gaat over de wijze waarop de Langedijkers eeuwenlang hun strijd tegen het water hebben gevoerd om droge voeten te houden op hun eigen grond. Die eigen grond betreft een groot deel van het Geestmerambacht. In mijn toespraak bij de opening van de tentoonstelling ging ik in op hoe wij vroeger over de geschiedenis van het ambacht dachten en hoe dit beeld is veranderd door allerlei ontdekkingen en nieuwe inzichten op het gebied van de historische geografie, mogelijk gemaakt door o.a. archeologische vondsten en herinterpretatie van historische gegevens. Verschillende onderzoekers en historici hebben hierover gepubliceerd en met hun bijdrage onze kennis over het verleden van het Geestmerambacht ingrijpend veranderd.

Over de historie van het Geestmerambacht en het ontstaan van de Langedijk is vooral na de verkaveling in de jaren zestig veel bekend geworden. Pas toen het oude historische landschap verdween, kwam de behoefte om zijn geschiedenis te leren kennen. De toenmalige burgemeester H. Zwart vroeg in 1969 aan Dr. D. Langedijk de geschiedenis ervan op papier te zetten. Helaas laat hij in zijn publicatie de bronvermelding achterwege, hetgeen het lastig maakt erachter te komen op welke gegevens zijn conclusies zijn gebaseerd. Er staat niet meer dan dat hij de burgerlijke en kerkelijke archieven van de Langedijker dorpen heeft geraadpleegd. Die beginnen in de achttiende eeuw. De periode daarvoor vulde hij aan met wat algemene Nederlandse geschiedenis. Maar de Middeleeuwen, hoe het Geestmerambacht in die tijd was ontstaan, dat wist ook Dr. Langedijk niet.

Kerk van Noord-Scharwoude (aan de Kerklaan).
Tekening van A. Stellingwerf, 1726

Hij probeerde wel een hypothese neer te zetten. De bewoning op de zandgrond van Sint Pancras - vroeger Vronen genoemd - behoort tot de oudste in het ambacht en het lag dan ook voor de hand te veronderstellen dat men in de Middeleeuwen van daar uit het Geestmerambacht was ingegaan om van zuid naar noord de nieuwe kolonies Broek, Zuid- en Noord-Scharwoude te stichten. Broek dateerde volgens hem uit omstreeks 1100, Oudkarspel en Zuid-Scharwoude uit 1288 (zijn bron moet zijn geweest: de reconstructiekaart van G. de Vries uit 1865 waarop deze dorpen staan; De Vries gaf zijn reconstructiekaart het willekeurige jaartal 1288; als bron voor de ouderdom van de Langedijker dorpen is deze kaart niet geschikt). Noord-Scharwoude zag hij pas aan de horizon verschijnen in 1338 (Langedijk, 1969).

Eerste kapellen

Inmiddels ziet het plaatje van de oudste historie van het Geestmerambacht er heel anders uit. Waarom Dr. Langedijk indertijd de middeleeuwse oorkonde uit 1094 is ontgaan, is mij onbekend. Die oorkonde is een schenkingsakte van de bisschop van Utrecht en betreft de kerk van Schoorl met haar vier kapellen, namelijk die van Bergen, Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude. Deze kapellen dateren dus van vóór 1094 (Noordeloos, 1931). In deze oorkonde wordt Oudkarspel 'Aldenkercha' genoemd (de oude kerk), Noord-Scharwoude 'Bernarduskercha' en Zuid-Scharwoude 'Sudrekercha'. We moeten bij de naam Bernardus niet denken aan een patroonheilige, maar mogelijk aan de particuliere stichter van de kerk en Sudrekercha zal benoemd zijn ten opzichte van de naastgelegen Bernarduskercha. Broek op Langedijk wordt voor het eerst genoemd omstreeks 1100 in het Liber Adalberti van de abdij van Egmond. Daarin heet dit dorp 'Franlo-rebroech' (Vronerbroek), hetgeen op een relatie duidt tussen Broek en de plaats Vronen (nu Sint Pancras) (De Cock, 1965; Geus, 1973).

Of het hier nu om kerken ('ecclesia' of 'kercha') ging of om kapellen ('capella'), daarover is wat onduidelijkheid. In het begin werden er kleine houten missiekerken gesticht, later vervangen door stenen zaalkerken. Het gebruik van de namen 'capella' en 'ecclesia' liep in die tijd nog al eens door elkaar. In de oorkonde van 1094 wordt gesproken over vier 'capellis', maar de namen van de dorpen kregen het achtervoegsel 'kercha' (Numan, 2005). De dorpen lagen in het gebied 'Scorlewalthe' (Schoorlwoude). De namen Noord- en Zuid-Scharwoude zijn daarvan afgeleid. Schar is een verbastering van de naam Schoorl en toont aan dat er indertijd een band was tussen de kerken van Noord- en Zuid-Scharwoude en die van Schoorl. De benaming 'walth' betekent hier niet ons begrip 'woud', maar mogelijk moerassig gebied.

Een andere verklaring voor 'walth' is weide, immers de nog niet ontgonnen veengronden van het deel van het Geestmerambacht die bij Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude behoorden, werden aanvankelijk gebruikt als gemeenschappelijke weiden voor het vee van de dorpelingen uit Schoorl en Bergen (*Pannekeet, 1971, 1988*).

Ouderdom dorpen Langedijk

Dat Oudkarspel het oudste dorp is, kunnen we niet alleen afleiden uit de oude oorkonden en de naam (de oude kerk) maar ook uit de oorspronkelijke namen van de patroonheiligen van die eerste kapellen die aan de Langedijk werden gebouwd. In het Christendom is het namelijk gebruik dat een nieuw kerkje een beschermheilige krijgt toegewezen. Zo'n heiligennaam zegt iets over de ouderdom van het kerkje. De Franken die in de Middeleeuwen over ons land heersten, hadden een bijzondere verering voor St. Maarten. Hij was bisschop van Tours en wij vieren zijn naamdag nog steeds op elf november met het kinderfeest Sint Maarten. De eerste kerk in Utrecht, door de Franken gesticht, was dan ook aan deze heilige gewijd. Vervolgens stichtte Utrecht een dochterkerk in Schoorl. In de hiërarchie van patroonheiligen staat Johannes de Doper bovenaan. Hij wordt gezien als de eerste christen. De kerk in Schoorl werd dan ook aan Johannes de Doper of Sint Jan gewijd. Vervolgens stichtte de kerk in Schoorl een dochterkerk in Oudkarspel en wijdde deze aan Sint Maarten. Er werd indertijd een vernoemingsstelsel gehanteerd, zoals we dat vroeger ook bij families kenden.

Oudkarspel stichtte een nieuwe kapel aan de Kerklaan in Noord-Scharwoude, en u raadt het al, die kreeg als patroonheilige Sint Jan. We zien dus in tijd opvolgend van Utrecht tot Noord-Scharwoude de namen Sint Maarten, Sint Jan, Sint Maarten en weer Sint Jan.

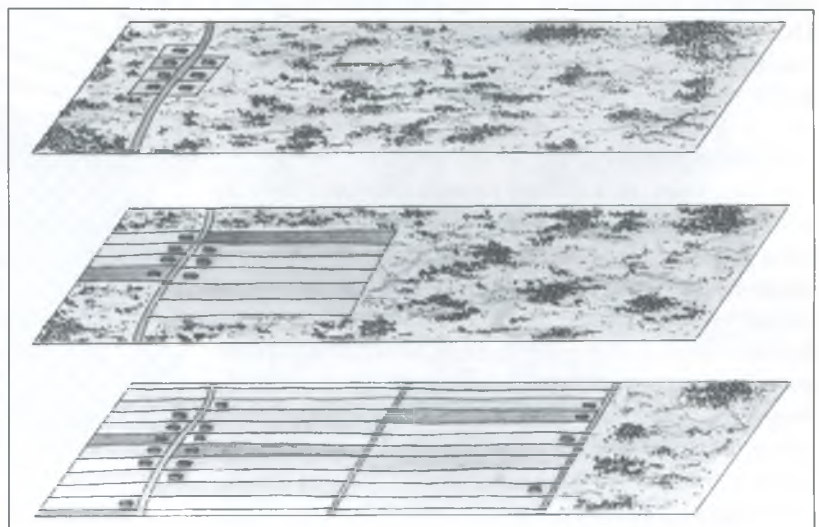
Waarschijnlijk tegelijk met Noord-Scharwoude is de kerk in Zuid-Scharwoude ontstaan.

Dit concludeer ik uit het feit dat er geen vernoeming plaatsvond. Men had een extra heiligennaam nodig. Na Sint Jan komt in de heiligen hiërarchie de eerste onder de apostelen, namelijk Petrus of Sint Pieter. De kerk in Zuid-Scharwoude werd daarom aan Sint Pieter gewijd. De kerk van Broek past niet in dit rijtje en lijkt daarom van jongere datum te zijn. De kerk was namelijk gewijd aan St. Pontianus, een heiligennaam die pas later in zwang kwam. Zo wijzen deze patrocinia van de Langedijker kerken op een hogere ouderdom voor Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude dan die voor Broek (*Komen, 2006*).

Veenontginning

Hoewel geen enkele oude bron vertelt hoe het Geestmerambacht er in de Middeleeuwen uitzag, zijn de meeste historici het er over eens dat geheel West-Friesland bedekt was met een meters dikke veenlaag, die ver boven de zeespiegel uitstak. Ook het Geestmerambacht, van Schoorl tot aan Veenhuizen, was met veen bedekt (*Edelman, 1958; Beenakker, 1988; Rappol, 1994*). Dit veengebied was onbewoonbaar, totdat omstreeks 800-900, tijdens een klimatologische zeer droge periode, de akkers in de duinstreek met duinzand onderstoven en onbruikbaar werden. De bewoners waren genoodzaakt in oostelijke richting nieuwe akkers te zoeken. Zij vonden die in de toen wat drogere en dus beter begaanbare veengebieden.

Vanuit Schoorl en Bergen koloniseerde men omstreeks het jaar 900 de oostelijk van de Rekere gelegen veengebieden. Door middel van het graven van lange rechte sloten werd dit veen ontwaterd en geschikt gemaakt voor akkerbouw. Men trok groepsgewijs lopend vanaf de Rekere het Geestmerambacht in, van west naar oost, tot men een kavelblok van voldoende grootte had bereikt. Daar groef men van noord naar zuid, evenwijdig aan de Rekere, een sloot. Dit was nodig omdat het nog niet ontgonnen veen gebruikt werd als gemeenschappelijke weidegrond voor het vee van het gehele dorp. Dat vee graasde daar vrij. Deze gemeenschappelijke weiden werden 'meent' of 'mient' genoemd. Vervolgens werd het vee over de nieuwe sloot gejaagd naar de daar nog aanwezige niet ontgonnen veengronden, die als nieuwe meent in gebruik werden genomen.

De veenverkeveling welke zo kenmerkend is voor West-Friesland. De eerste fase laat enkele boerderijen zien, gelegen in een nog niet ontgonnen veenlandschap. In de tweede fase heeft men evenwijdig aan elkaar sloten in het veen gegraven. Hierdoor wordt het veen ontwaterd om als akkerland gebruikt te kunnen worden. De derde fase laat zien dat men verder het veen is ingetrokken voor nieuwe akkers. Daar werden boerderijen gebouwd en ontstaan nieuwe dorpen.

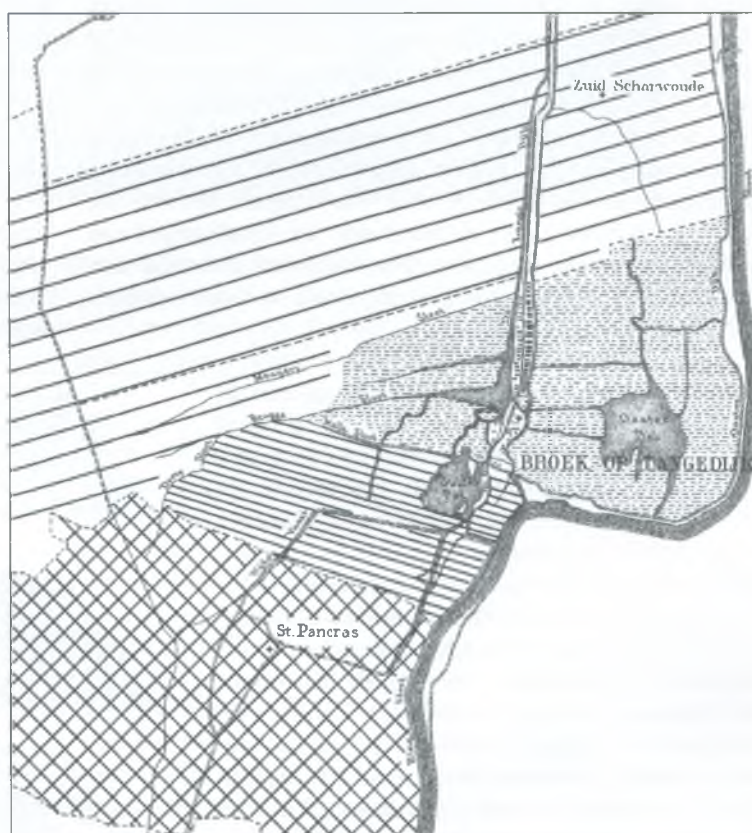
Het Geestmerambacht en de verschillende veenontginningsfasen. Vanuit de duinen trok men oostelijk het veen in. Tot de Rekere is waarschijnlijk de 1e fase. De 2e fase ging tot de Zomersloot. De 3e fase tot de Winterweg. De 4e fase betrof de strook tot de oorspronkelijke Langedijk waaraan Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude werden gesticht.

Zowel de Zomersloot, de Winterweg als het oorspronkelijke tracé van de Langedijk lagen haaks op de kavelrichting. De delgronden van Broek zijn ontgonnen vanuit het zuidelijk gelegen Vronen.

Als je een kavelblok wilt ontginnen door het graven van sloten moet je natuurlijk niet in de weg gelopen worden door loslopend vee. Die noord-zuid gerichte sloot had ook de functie om te voorkomen dat water van de oostelijk gelegen onontgonnen veengronden over de nieuwe akkers zou stromen. Vervolgens groef men vanaf die nieuwe noord-zuid gerichte scheidingssloot (de achterdichting) haaks hierop en parallel naast elkaar, de nieuwe kavelsloten. De zo ontstane lange rechthoekige kavelblokken waren oorspronkelijk ongeveer zo'n 20 hectare groot en werden 'hoeve' genoemd (Diederik, 1989). Dus van al die vele eilandjes in het Geestmerambacht, die we uit onze tijd kennen, was oorspronkelijk nog geen sprake.

Gemengd bedrijf

Om het veen te kunnen ploegen, gebruikten de boeren paarden. Dat week af van wat elders in Europa gebruikelijk was. Daar werden voor dit zware werk vooral ossen gebruikt. Maar ossen waren te zwaar voor het zachte veen. De lange rechthoekige kavels waren noodzakelijk door de wijze van ploegen. Hoe langer een kavel des te minder hoefde de boer met zijn ploeg te keren. De moderne 'keerploeg' bestond nog niet. De boer had in die tijd een gemengd bedrijf. Naast akkerbouw (vooral graanteelt), had hij ook vee, dat hij om de mest voor zijn land nodig had, want veengrond is weinig vruchtbaar. De omvang van de veestapel was afhankelijk van de kwaliteit en de oppervlakte van de 'wilde', nog niet ontgonnen veengronden, van de meent dus. Deze gronden waren in het algemeen van geringe kwaliteit, begroeid met allerlei opslag. Bovendien waren zij door de slechte afwatering vaak moerassig. De grote oppervlakte van het nog

Beneden de Vronergeest met daarboven een oudere veenverkaveling die vanuit Vronen is ontstaan en begrensd wordt door de Melksloot. Deze verkaveling raakt bij de Bruggesloot de verkaveling van Zuid-Scharwoude. In het gebied tussen de Melksloot en de Maaijersloot lag de waaierverkaveling van Broek die de kavelrichting van Sint Pancras (Vronen) deed aansluiten op die van Zuid-Scharwoude.

niet ontgonnen ambacht maakte de slechte kwaliteit niet goed. Zij boden het vee slechts een karig voedsel. De omvang van de veestapel werd voorts nog bepaald door het overschot aan akkerbouwproducten, waarmee het vee 's winters gevoederd moest worden (*Slicher van Bath, 1962*).

Voorganger kerk Oudkarspel

Het Geestmerambacht werd in verschillende fasen ontgonnen. Toen men opnieuw behoefte had aan nieuwe akkers trok men weer zo'n vier tot vijf kilometer het veengebied in, groef van noord naar zuid een nieuwe rechte sloot en joeg het vee wederom naar het veen achter die sloot. De gemeenschappelijke weiden schoven daardoor steeds verder naar het oosten. Vervolgens verkavelde men een nieuw blok veen tot akkergrond. De eerste fase van de ontginning van het Geestmerambacht liep tot de Zomersloot. De tweede fase ging tot de sloot die indertijd bekend was als de Winterweg. Waarschijnlijk heeft daar een voorganger van de kerk van Oudkarspel gestaan.

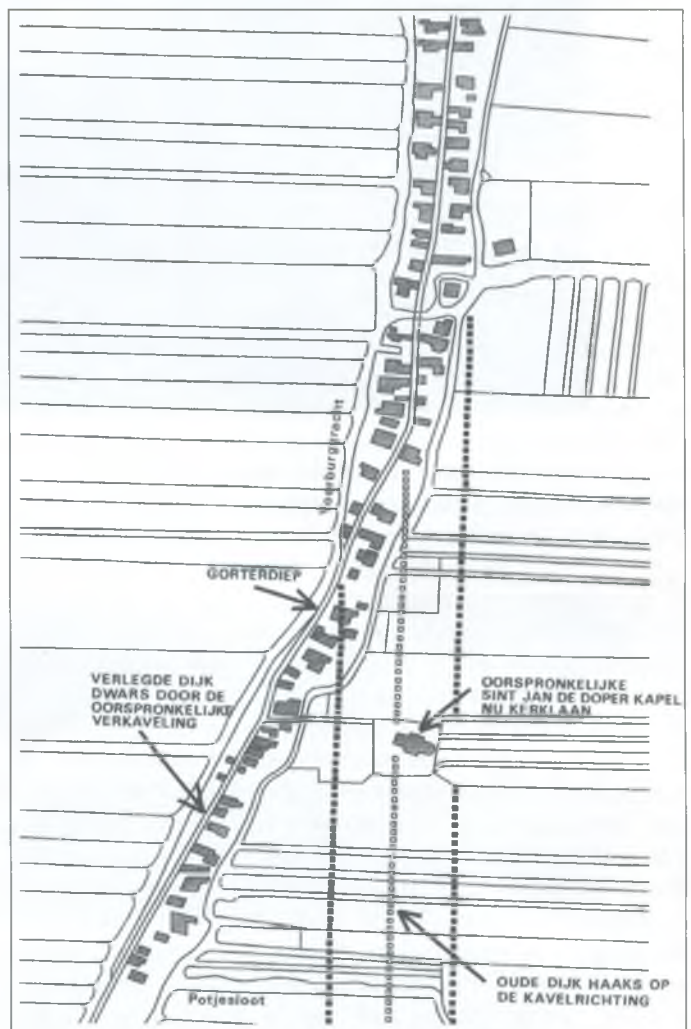
Er zijn daar veel scherven uit de Middeleeuwen gevonden (*Schermer, 1973; Diederik, 1989*). De derde fase betreft het gebied tot de huidige Langedijk. Daarna is men verdergegaan, waar nu Heerhugowaard ligt, tot aan de Langereis bij Veenhuizen. Veenhuizen is vanuit Langedijk ontgonnen en behoorde in de Middeleeuwen tot Langedijk. Door het ontstaan van het meer de Waard is Veenhuizen los komen te staan van Langedijk. Veel eilanden die in Heerhugowaard lagen, waren tot 1630 – het jaar van de inpoldering van Heerhugowaard – in bezit van Langedijkers. We mogen ervan uitgaan dat grote delen van Heerhugowaard vroeger tot de Langedijker dorpen behoorden (*De Cock, 1965*).

Vronerbroek

De oude naam voor Oudkarspel 'Aldengercha' duidt erop dat de kapel van Oudkarspel als eerste van de drie kolonistendorpen zal zijn ontstaan en vervolgens in zuidelijke richting die van Noord- en Zuid-Scharwoude. Broek op Langedijk is vanuit het zuidelijk gelegen Vronen (Sint Pancras) ontgonnen. De oude naam Vronerbroek verwijst hiernaar. Door de vernietiging van het dorp Vronen in 1297 verdween het voorvoegsel Vroner en bleef de naam Broek over. De toevoeging 'op Langedijk' is van latere datum. Dat Broek vanuit het zuiden is ontgonnen, laat ook het oude slotenpatroon zien. Ten zuiden van de Bruggesloot in Broek vertoonde dat slotenpatroon een zelfde kavelrichting als die van Sint Pancras. Bij de Bruggesloot botste de Vroner kavelrichting tegen de oost-west gerichte kavels van Zuid-Scharwoude. Dat de kavelsloten van Broek bij de Bruggesloot werden onderbroken en die van het gebied ten noorden ervan ongehinderd doorliepen, wijst erop dat de eerstgenoemde van jongere datum is dan die van het gebied ten noorden ervan (Zuid-Scharwoude).

Delgronden

Het gebied ten noorden van de Twuyverweg, vanaf de Bruggesloot/Melksloot tot ongeveer de Mayersloot, moeten we als een restverkaveling zien van een overgebleven stuk veenland tussen de oudere verkavelingen van het zuidelijk gelegen Vronen en het noordelijke Zuid-Scharwoude. Deze laag gelegen delgronden (= natte moerassige gronden) van Broek zijn oorspronkelijk voor de veenontginners minder interessante gebieden geweest en daardoor pas later ontgonnen dan het gebied ten noorden en ten zuiden ervan. Ook is goed uit het slotenpatroon af te lezen dat de uiteindelijke verkaveling van dit restgebied van west naar oost een waaierspatroon vertoonde.

De oorspronkelijke dijk, met ter weerszijden een Burggracht, lag haaks op de kavelrichting en sloot de vierde fase af van de veenontginning in het Geestmerambacht vanuit de duinstreek. Hieraan werden de kapellen van Oudkarspel, Noord-Scharwoude (Kerklaan) en Zuid-Scharwoude (de Koog) gebouwd. Deze dijk is vanaf het Gorterdiep in zuid-westelijke richting verlegd, schuin door de oude verkaveling (situatie getekend naar kadasterkaart van 1817).

Luchtfoto van Noord- en Zuid-Scharwoude met de eerste nieuwbouw aan de oostzijde (rechts op de foto). Goed is te zien dat de Langedijk, op de foto midden boven, van richting verandert en dat de kerk van Zuid-Scharwoude (beneden rechts waar de brede vaart, de Trofoert, de Koog bereikt) in het verlengde ligt van het niet afgebogen deel van de dijk (Oudkarspel links boven). De eilandjes rechts beneden op de foto zijn nu bebouwd met de woningen van de wijk Oosterdel.

Dit werd gedaan om het slotenpatroon van het zuidelijk gelegen Vronen aan te passen aan die van het noordelijk gelegen Zuid-Scharwoude.

Er waren aanvankelijk zoveel nieuwe gemakkelijk te ontginnen hogere gronden voorhanden, dat men de natte en laag gelegen minder interessante stukken links liet liggen. Men ging er gewoon omheen. Dat is met de gronden van Broek gebeurd. De naam 'Broek' (= drassige grond) duidt hier al op. Pas later, toen alles was ontgonnen en er gebrek bleef aan nieuwe landbouwgrond, loonde het de moeite de reststukken alsnog te ontginnen. Waarschijnlijk kon door de delgronden van Broek de veenontginning vanuit Vronen zich niet in noordelijke richting verder ontwikkelen. De hoger gelegen veengebieden van de Scharwoudes stimuleerden juist de naar het oosten gerichte ontginning vanuit de duinstreek. Deze kon zich daardoor onbelemmerd ontwikkelen tot de oostgrens van de huidige gemeente Heerhugowaard. Het noorden van Heerhugowaard en Veenhuizen, behoorden tot hetzelfde veenontginningsgebied als die van Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude. Veenhuizen (de oude naam is Schoorlveen) behoorde lange tijd met deze drie dorpen tot de banne Langedijk.

Pikklei

In de literatuur lezen we de veronderstelling dat de Langedijk aangelegd zou zijn als bescherming tegen het water van de Heerhugowaard (*De Cock, 1965; Geus, 1973*). Een waterdreiging dus vanuit het oosten. Maar dan is het wel heel vreemd dat de kerkjes in Noord- en Zuid-Scharwoude ten oosten van die beschermende dijk werden gebouwd en waarom dan ook nog zo ver van die dijk af? Voor die kerkjes bood de aan de westzijde van de kerkjes gelegen Langedijk immers geen enkele bescherming tegen het water van de Waard. Hoe zit dit nu? Om daarover wat te zeggen, neem ik u mee naar de archeologische opgraving die plaats heeft gevonden in de Kooger Kerk, oftewel de oude Sint Pieterskerk in Zuid-Scharwoude. De archeologen vonden direct onder de vloer een laag klei, daaronder een laag veen tot het zand, waarop de fundering van de kerk is gebouwd (*Halbertsma, 1996*). Kortom, de middeleeuwse bouwers van die kerk stonden indertijd niet op veen, ze stonden op klei. Halbertsma schat dat de eerste kerk daar gebouwd is omstreeks 1050. In het gehele Geestmerambacht heeft in de Middeleeuwen op het veen een laag klei gelegen die zich uitstreckte van Koedijk tot de grens van de huidige Heerhugowaard. Deze zoge-

noemde pikklei is daar neergelegd door overstromingen vanuit de rivier de Rekere. Deze rivier stond namelijk via een doorbraak in de kustduinen ter hoogte van Callantsoog in open verbinding met de zee en haar eb en vloed werking (Schoorl, 1973; Rappol, 1994).

Land onder water

Bij vloed stroomde het water over het Geestmerambacht tot de oevers van de Heerhugowaard, dus voorbij waar nu de kerken in de Kerklaan en de Koog staan, trok zich vervolgens weer terug om steeds een laagje slib achter te laten. Zo is er een kleilaag op het veen terechtgekomen. De meeste historici zijn het er over eens dat in het Geestmerambacht eerst de veenontginning heeft plaats gevonden (zo tussen 900 en 1100) en dat later de pikklei daarop werd neergelegd door de Rekere-overstromingen (plm. 1050-1100) (Kasse, 1987). Deze steeds terugkerende inundatie heeft het slotenpatroon in het ambacht nauwelijks aangetast. Het water steeg, de sloten vulden zich, het water stroomde vervolgens over de akkers, om, als het waterpeil weer daalde, via de sloten zich terug te trekken. Herstellingen aan het slotenpatroon zullen soms wel nodig zijn geweest. In ieder geval is, ondanks deze inundatie – het ambacht was een wadvlakte gelijk – het oorspronkelijke kavelpatroon van de middeleeuwse veenontginningen in het landschap zichtbaar gebleven tot de grote herverkaveling in de vorige eeuw.

In het noorden van het Geestmerambacht (ten noorden van Warmenhuizen) hebben de bewoners geprobeerd zich tegen deze voortdurende overstromingen te beschermen door terpen op te werpen en daarop te gaan wonen. In het Langedijker deel van het ambacht komen geen terpen voor (Diederik, 1989). De vraag rijst of de veenontginners, toen zij in de derde fase van de veenontginning van het ambacht, behalve een noord-zuid gerichte sloot groeven (vanaf de kerk van Oudkarspel), zij daarlangs ook een dijk opwierpen?

Aangezien de Rekereklei tot onder de Kooger Kerk ligt, dus voorbij de huidige Langedijk, betekent dit, dat als er een dijk lag, deze door de Rekere-overstromingen moet zijn doorgebroken, wat ik zeer onwaarschijnlijk acht. Daarvan zijn geen sporen in het landschap achtergelaten. Het ligt meer voor de hand te veronderstellen dat er aanvankelijk geen lange dijk lag, alleen maar een veensloot waarlangs de

ontginners hun boerderijen bouwden. Daardoor kon de opslibbing van het veen in de periode 1100 tot 1200 zich uitstrekken tot voorbij de huidige Langedijk. Het voortdurend onderwater komen van het ambacht hoefde men niet als een ramp te ervaren, immers het had als groot voordeel dat het land door de klei vruchtbaar werd. Dat er hier geen terpen werden gebouwd, heeft mogelijk te maken met de zeer geringe bewoning in dit deel van het ambacht. Boven de lijn Petten-Warmenhuizen was het land relatief dichtbevolkt met veel dorpen. Het Geestmerambacht van de Langedijk was leeg. Men woonde alleen aan de derde ontginningsloot ter hoogte van de huidige Langedijk. Het ambacht liep van west naar oost in hoogte op (Heerhugowaard en Veenhuizen waren hooggelegen), zodat de opslibbing van de pikklei in het westen bij Koedijk het grootst was en naar het oosten toe steeds minder werd. Oostelijk van Broek en Sint Pancras is geen pikklei op het veen aanwezig (Du Burck, 1957).

Eerste lange dijk aangelegd

De eerste generatie kolonisten in Noord- en Zuid-Scharwoude zal nog niet in staat geweest zijn tot de bouw van een eigen kerkje. De tweede generatie wellicht evenmin. Maar men kan eerst met een houten kerkje genoegen

De stippellijn is het oorspronkelijke tracé van de Langedijk, haaks gelegen op de kavelrichting met daarop de kapellen van de drie dorpen Oudkarspel, Noord-Scharwoude en Zuid-Scharwoude. Duidelijk is te zien dat de Langedijk in zuid-westelijke richting is verlegd, schuin door de oorspronkelijke verkaveling, om verbinding te maken met de ontginningsas van Broek. Dwars door het Geestmerambacht, van west naar oost liep de Zijdewind, een dijk op de grens tussen Oudkarspel en Noord-Scharwoude die waarschijnlijk is aangelegd tegen wateroverlast vanuit het noorden.

De kerk van Zuid-Scharwoude aan de Koog, hier nog in het open veld, ligt oostelijk, ver van de verlegde Langedijk. De kerk staat op de oorspronkelijke oude plaats van de eerste kapel uit omstreeks 1050 en ligt in rechte lijn met de oude kerk van Noord-Scharwoude aan de Kerklaan en de kerk van Oudkarspel aan de Dorpsstraat. Achter de Koogkerk in zuidelijke richting de Trofveert, mogelijk een restant van het oude tracé.

hebben genomen, totdat de inwoners voldoende waren gevestigd om zich een eigen stenen kerk te kunnen veroorloven. Aanvankelijk zullen de bewoners van deze beide dorpen tot de parochie Oudkarspel hebben behoord. Mogelijk werd de wekelijkse tocht naar de kerk in Oudkarspel te bezwaarlijk en had men behoefte aan een eigen kerk (Halbertsma, 1996). Toen de kerkjes in Zuid- en Noord-Scharwoude werden gebouwd, veranderde de situatie. De bewoners zullen hun kerkjes wel hebben willen beschermen tegen de voortdurend terugkerende overstromingen vanuit het westen, veroorzaakt door de eb en vloedwerking van de zee die via de Rekere tot de Langedijk reikte. Waarschijnlijk is er omstreeks 1050, in de periode van de bouw van de kerkjes, een beschermende dijk langs de Burggracht aangelegd ten westen van die kerkjes. De oorspronkelijke Langedijk is dus mogelijk aangelegd als bescherming tegen het water, maar dan niet vanwege een dreiging vanuit het oosten, de Heerhugowaard, maar vanuit het westen. Van een meer de Waard, oostelijk van de Langedijk, was toen immers niet of nauwelijks sprake. En zo kwamen de eerste kapellen aan de Langedijk aan de oostzijde van die dijk terecht, in plaats van aan de westzijde.

Zijdewind

Aan de voortdurende overstromingen van het Geestmerambacht en de pikklei-sedimentatie kwam pas een einde toen er rond 1200 dijken langs de Rekere werden aangelegd (Westenberg, 1974). Vanaf Koedijk is ter hoogte van de Diepsmeer dwars door het ambacht van west naar oost, op de grens van Oudkarspel en Noord-Scharwoude eveneens een dijk, een zijdewind, aangelegd. Deze moest het gebied ten zuiden ervan beschermen tegen de Rekere overstromingen vanuit het gebied Sint Maarten-

Warmenhuizen. Delen van deze Zijdewind zijn terug te vinden op oude kaarten. Hierdoor ontstond een voor het buitenwater afgesloten gebied die 'Vronlegeister ambacht' werd genoemd, naar de belangrijkste plaats in die tijd Vronen. Daartoe behoorden ook de dorpen Koedijk, Noord- en Zuid-Scharwoude, Broek en Oudorp. Uit de naam 'Vronlegeister ambacht' is de huidige naam Geestmerambacht ontstaan (Geus, 1973).

De Grote Waard

Het meer de Grote- of Zuider-Waard (de huidige Heerhugowaard) nam pas na ongeveer 1200-1250 in grootte toe. Het watergevaar kwam toen wel vanuit het oosten en vanaf het moment dat de Huigendijk werd aangelegd kon het water van de Waard niet meer via de zee afgevoerd worden. Er werden wel sluizen in die dijk aangelegd, zodat het teveel aan water geloosd kon worden op de Schermer. Maar als er niet geloosd kon worden, kwamen de landen ten oosten van Langedijk onder water te staan. Die oostelijk gelegen gronden slibden daardoor op en vormden later juist de hoogste delen van de Langedijk. Heerhugowaard is in het zuiden het diepst. Naar het noorden toe loopt het op (Van den Hurk, 1962). Ter hoogte van Oudkarspel en Noord-Scharwoude lag nog veel land tussen de Langedijk en Veenhuizen. Vooral in het zuiden kwam de Waard gevaarlijk dicht bij de Langedijk en werd veel voorland weggeslagen.

De Langedijk verlegd

De oorspronkelijke ontginningsas lag vanaf Oudkarspel in zuidelijke richting haaks op het oude verkavelingspatroon en evenwijdig aan de Winterweg en Zomersloot, mogelijk eindigend ter hoogte van de oude dorpsgrens tussen Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk. De kapellen van Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude zijn aan deze ontginningsas gebouwd. Broek is ontstaan aan een andere ontginningsas welke oostelijk van Sint Pancras lag, evenwijdig aan de Vronergeest. In het verlengde van de Dijk in Broek ligt in zuidelijke richting de Dijkstalweg. Samen vormden ze indertijd een ontginningsas welke vanuit Vronen was aangelegd. Beide ontginningsassen, die van Broek en die van Oudkarspel/Zuid-Scharwoude, sloten aanvankelijk niet op elkaar aan. Om meer voorland te creëren en de afstand tussen de bewoning van de dorpen Noord- en Zuid-Scharwoude en het water van de Waard te vergroten, is toen de ontginningsas van Noord- en Zuid-Scharwoude omstreeks 1250 verlegd (Komen, 2006 en 2008). Vanaf het Gorterdiep (dat is tegenover de Jacob Jongbrug in Noord-Scharwoude) werd een nieuwe Voorburggracht (de huidige) gegraven, schuin door de oude veenverkaveling heen, richting Broek.

Het Gorterdiep met rechts de Dorpsstraat van Noord-Scharwoude. Van hier loopt de Voorburggracht in zuidelijke richting schuin door de oude veenverkaveling van het Geestmerambacht.

De kerkjes in Noord- en Zuid-Scharwoude heeft men op de oude plaats laten staan. Dat is de reden waarom die kerken zover van de Dorpsstraat staan.

Deze nieuwe dijk, die Oudkarspel verbindt met Broek, werd toen pas De Langedicke genoemd. Deze naam komt voor het eerst voor in 1310 (Geus, 1989). De verlegging van de oorspronkelijke ontginningsas moet vóór dat jaar zijn gebeurd en waarschijnlijk na de grote stormramp van 1248 toen veel land vanaf Sint Maarten tot Langedijk door het water werd overspoeld. Later is ook de Oostdijk aangelegd om te voorkomen dat het land rondom de Kooger Kerk steeds weer onder water kwam te staan, nu niet door het water van de Rekere, maar door het water van De Waard. Dit kwam doordat de sluizen in de Huigendijk op last van de graaf van Holland moesten worden afgebroken, waardoor het water van de Waard geen kant op kon en het steeds hogere waterpeil de omliggende landerijen onder water zette (Beenakker, 1986). De Oostdijk wordt voor het eerst vermeld in 1388. En met die Oostdijk werden ook molens noodzakelijk. Het water kon het Geestmerambacht niet meer in, maar er ook niet meer uit. Permanente bemaling was van toen af aan onvermijdelijk wilde je bij hoog water droge voeten houden.

Geraadpleegde literatuur

Beenakker, J.J.M. en W.A. Ligtenburg (1986). De afwatering van de Heerhugowaard in de 14e en 15e eeuw. In *Historisch-Geografisch Tijdschrift*, 4e jrg., nr. 2, pp. 48-51.
Beenakker, J.J.M. (1988). Van Rentersluze tot strijkmolen: de waterstaatsgeschiedenis en landschapsontwikkeling van de Schager- en Nedorperkoggen tot 1653. Alphen aan den Rijn.
Burck, P. du (1957). De bodemkartering van Nederland. Deel 17. Een bodemkartering van het tuinbouwdistrict Geestmerambacht. 'Versl. Van Landbouwk. Onderz. No. 63.3, 's-Gravenhage.

Cock, J.K. de. (1965). Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag. Groningen.

Diederik, F. (1989). *Archeo-logica. De archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief*. Schoorl.

Edelman, T. (1958). Oude ontginningen van de veengebieden in de Nederlandse kuststrook. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 49

Geus, J.P. (1973). Het Vronlegeister ambacht, één der oudste bedijkingen van Holland. In: *Alkmaars Jaarboekje*.

Geus, J.P. (1989). De Oostdijk van het Geestmerambacht. *WFON* 56, p. 59-70.

Halbertsma, H. (1996). Oudheidkundige verassingen in de Kooger Kerk te Zuid-Scharwoude. *WFON* no. 63.

Hurk, J.A. van den. (1962). De bodemgesteldheid en de land- en tuinbouwkundige mogelijkheden in de polder de Heerhugowaard. *Stichting voor Bodemkartering*, nr. 566, Wageningen.

Kasse, C. (1987). Ouderdom en afzettingssmilieu van de pikklei-rekereklei ten noorden van Alkmaar (Kennemerland-Geestmerambacht). In *WFON* no. 54.

Komen, H.E. (2006). *Kapellen aan de dijk*.

Ontstaan en ontwikkeling van de Langedijker kapellen en hun gemeenschap. Heerhugowaard.

Komen, H.E. (2008). *De Langedijk in de Middeleeuwen verlegd*. *WFON* no. 75.

Langedijk, D. (1969). *De geschiedenis van de Langedijk*. Bergen.

Noordeloos, P. (1931). Over de kerk van Schoorl en haar vier kapellen. In: *Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem*, deel 47. Haarlem.

Numan, A.M. (2005). Noord-Hollandse kerken en kapellen in de middeleeuwen, ca. 720-1200. Een archeologische, bouwhistorische en historische inventarisatie. Zutphen.

Pannekeet, J. (1971). Westfriese plaatsnamen. In *WFON* 38, p.95-102.

Pannekeet, J. (1988). Noordhollandse plaatsnamen. Heiloo

Rappol, M., e.a. (1994). In de bodem van Noord-Holland. *Geologie en archeologie*. Amsterdam

Renses, J. (1986). *Cultuurlandschap en historische-landschappelijke waarden in het ruilverkavelingsgebied Schagerkogge*. *Stichting voor Bodemkartering*, nr. 1918, Wageningen.

Schermer, A. (1973). Geestmerambacht IV. In: *WFON* nr. 40.

Schoorl, H. (1973). Zeshonderd jaar water en land.

Bijdrage tot de historische Geo- en Hydrografie van de Kop van Noord-Holland in de periode 1150-1750. Groningen.

Slicher van Bath, B.H. (1960). *De agrarische geschiedenis van West-Europa (500-1850)*. Utrecht.

Vries Az., G. de (1865). *De kaart van Hollands Noorderkwartier in 1288*. Amsterdam.

Verh. der. Kon. Akademie v. wetenschappen, Amsterdam.

Afdeling Letterkunde, deel 3 no. 2.

Westenberg, J. (1974). *Kennemer dijkgeschiedenis*. Amsterdam

15-dorpentocht 1917

Ergens in 1986 kreeg ik van mijn opa Marsman zijn zilveren schaatsmedaille van de 15-dorpentocht uit 1917, omdat ik toen zelf net de West-Frieslandtocht had geschaatst. Naast zijn medaille kreeg ik ook een exemplaar van het clubblad van de Alkmaarsche IJssclub uit 1985, met daarin een interview met mijn opa als een van de weinige op dat moment nog levende deelnemers aan die 15-dorpentocht.

De eerste officiële Elfstedentochten (1909 en 1912) waren zo succesvol, dat de ijsverenigingen in onze regio niet wilden achterblijven. Op initiatief en onder aanvoering van de Alkmaarsche IJssclub werd na veel vergaderen een schaatstocht uitgedacht. Omdat in onze omgeving geen 11 steden liggen, werd er met de ijsverenigingen uit de ruime omgeving een 15-dorpentocht van 60 kilometer uitgedacht. Toen was het alleen nog wachten op het meest noodzakelijke voor een schaatstocht, voldoende sterk ijs.

Midden in de Eerste Wereldoorlog, waarin Nederland neutraal bleef, viel de winter van 1916 – 1917 al vroeg in en hield ook vrij lang aan. De winter begon in november met een aantal nachten waarin het kwik al onder nul daalde. Vanaf dat moment bleef het rond het nulpunt, met af en toe sneeuw. Vanaf half januari sloeg de vorst pas echt toe, van 23 januari tot 6 februari vroom het matig tot streng. Op 27 januari 1917 werd de derde officiële Elfstedentocht gereden, met Coen de Koning als winnaar van de wedstrijd. Na 6 februari verloor de winter zijn scherpste kantjes, nog wel matige nachtvorst en lichte dooi overdag. Vanaf de laatste week van januari staan de kranten vol met ijsberichten uit het hele land, over wedstrijden in hardrijden, schoonrijden en ringrijden op de schaats. Ook berichten over Amsterdammers die massaal met de wind in de rug naar Haarlem schaatsten, maar met de trein terug gingen, omdat hun de tegenwind te hevig was. Die treinen en trams waren volgens de krant zo overvol met gestrande schaatsters, dat o.a. de halte Halfweg werd overgeslagen, zodat de

wachtenden daar uren hebben moeten wachten om weer in Amsterdam te komen.

Na lang wachten op voldoende sterk ijs konden de ijsverenigingen eindelijk de 15-dorpentocht uitschrijven voor zondag 28 januari 1917. Voor de tocht hadden zich ca. 125 mensen ingeschreven, waaronder een aantal cadetten van de Cadettenschool in Alkmaar.

Mei 1962 - 3 generaties Jan Marsman, samen 101 jaar

Mijn opa, Jan Marsman, had zich samen met zijn vrienden Cor Langedijk en Cor Swager en nog een paar jongens uit Zuid-Scharwoude ingeschreven voor de 15-dorpentocht.

In het ochtendblad van het Algemeen Handelsblad van 29 januari 1917 staat een zeer uitgebreid feitelijk verslag van de 15-dorpentocht. Hierin worden alle deelnemers met naam en plaats genoemd, zelfs de vier afvallers (waaronder een paar cadetten) worden met name genoemd. In de avondeditie van het Algemeen Handelsblad van diezelfde datum staat nog een uitgebreid

verslag van de 15-dorpentocht, van de journalist Feith uit Amsterdam, die zelf had meegereden.

De 15-dorpentocht was geheel anders georganiseerd dan wij tegenwoordig kennen van schaatstoertochten.

Langedijk heeft altijd veel goede schaatsters gekend, hier de drukbezochte ijsbaan in januari 1942 op 't Waartje in Oudkarspel

Alle deelnemers gingen tegelijk van start. Voorop reden drie heren met rood-witte linten die men in geen geval mocht passeren, en een hoornblazer die als waarschuwing toeterde bij bruggen, gevaarlijke en zanderige plekken.

In een snijdend koude oostenwind, met af en toe wat sneeuw, ging de 15-dorpentocht op die zondag om 10 uur 's morgens van start nabij de Friese brug in Alkmaar. Het eerste stuk over de Hoornsevaart ging meteen tegen de wind in. Aan het einde van de Hoornsevaart ging de tocht linksaf naar Oudkarspel over de ringvaart van de polder Heerhugowaard. Dit gedeelte van de tocht lag er al mooi bij, prachtig vlak en niet veel sneeuw op het ijs. Volgens het krantenartikel eindigde het baanvak van Zuid-Scharwoude zelfs op de tweede plaats in de verkiezing van het mooiste baanvak. Het baanvak van Opmeer werd door de deelnemers aan de tocht als eerste verkozen, waarvoor door de organisatie ook een medaille was toegekend.

Na Oudkarspel ging de tocht tegen de stevige oostenwind in naar Oude Niedorp en via Opmeer richting Rustenburg. Onderweg waren op verschillende plaatsen Koek en Zoopie-tentjes, waar gretig gebruik van werd gemaakt voor bijv. anijsmelk, chocolademelk of boerenjongens. Na het passeren van de Rustenburgersluis verlieten de deelnemers de ringvaart van de polder Heerhugowaard. Via de ringvaart van de Mijzenpolder ging de tocht via Ursem naar Avenhorn, ook hier zat de oostenwind en de sneeuw de deelnemers tegen.

In café Teenstra in Avenhorn had men niet gerekend op zoveel deelnemers. De deelnemers waren zo hongerig, dat de eersten alle snert en brood opaten, waardoor de laatsten de hond in de pot vonden. Vanuit Avenhorn ging het met de wind in de rug naar Schermerhorn. In Scher-

merhorn werden alle deelnemers tegengehouden om ongeveer gelijktijdig in Alkmaar aan te kunnen komen. Op de Noordervaart, onderweg naar de finish bij de Omval in Alkmaar, probeerde voornoemde journalist Feith de voorrijders te passeren om op tijd de trein te halen.

Dat niet alles rustig en bedaard ging onderweg schrijft dezelfde journalist in zijn artikel in de avondeditie:

Zelfs die eene kameraad op de schaats van me, die zich maar niet aan de ijsregels wist aan te passen. Hij drong z'n groote, onbehouwen spekslagerslichaam op de plaats, welke ik meende dat mij rechtens toekwam. Het gevolg van dit misverstand omtrent onze volgorde in den ijstocht was eenigszins onverwacht. Ik voelde eensklaps een stevigen greep achter in den kraag van m'n jasje. Eer ik het zelf wist, zat ik op het ijs. Het was een ijsoverval in optima forma. Nauwelijks had ik den tijd gehad, niet eens uit zelfverdediging, eerder uit een instinctmatig houvast zoeken, den hardhandigen aanrander aan den lijve te vatten. En toen zaten we tezamen op het ijs. De mondelinge uiteenzetting welke hierna volgde, lijkt me minder geschikt voor een dagblad, dat zijn goeden toon respecteert. Ik wees hem op de ietwat arglistigen aard van zijn aanval, zoo geheel in strijd met het goedmoedige en weldoorvoede voorkomen van zijn spekslagers-type.

Zijn antwoord liet aan taalvorm veel te wenschen, en o! wee! de toon van zijn stem!

Zoo schold hij me op een gegeven oogenblik, midden in onze zittende uiteenzetting van dit ijs-incident uit voor: "Snotneus".

Ik durf het woord hier slechts herhalen, uit de overweging dat wij Hollandsche schaatsenrijders wel allen weten, hoe het onze neus is, waarop we op de schaatsenbaan het minste controle kunnen oefenen. Na het aanhooren van dit verwijtende scheldwoord, heb ik hooghartig mijn neus gesnoten, om dan mijn aandacht op den verderen Vijftien-Dorpen-tocht, met voorbijgaan aan dit ganschelijk uit den gemoedelijken ijstocht vallende geschaatste individu aan de honderd-vier-en-twintig andere deelnemers van den tocht te wijden.

Na de finish bij de Omval gingen alle deelnemers met muziek voorop in optocht naar De Harmonie, waar een feest voor de deelnemers was georganiseerd. Mijn opa en zijn vrienden en veel andere deelnemers dronken daar boerenjongens op het bestuur van de Alkmaarsche IJclub. Ook werden er door meerdere 'belangrijke' personen toespraken gehouden. De medaille kregen de deelnemers, net als tegenwoordig, thuis gestuurd.

De medaille van mijn opa

Ca. 1910, Jan Marsman op de hondenkar met zijn ouders voor de winkel

Wie was mijn opa Jan Marsman?

Mijn opa Jan Marsman was geboren op 10 oktober 1898 in Oudkarspel en overleden op 29 november 1997 in Huize Westerlicht in Alkmaar, dus bijna 100 jaar oud. Net zoals ik naar hem vernoemd ben, was hij ook vernoemd naar zijn opa Jan Marsman.

Zijn ouders Jan Marsman en Guurtje Koster hadden in Oudkarspel een winkeltje in kruidenierswaren en boter en daarnaast een eierhandel, op de plaats waar nu ongeveer de fietsenstalling van Celavie is.

In 1924 trouwde mijn opa met mijn oma Sijtje Wardenaar (1899 – 1987) uit Barsingerhorn.

Mijn opa was zetschipper, eerst voor de firma Van Schoorl op de Trio 2 en Trio 5, na zijn huwelijk ging hij varen voor de firma Kramer in Zuid-Scharwoude, waarvoor hij naar de groentemarkten in Amsterdam en Rotterdam voer. In 1928 stopte hij met varen en werkte tot z'n 68ste in de zuurkoolfabriek en de kistenfabriek van Kramer.

Bronnen:

- Clubblad van de Alkmaarsche IJscclub 1985
- Algemeen Handelsblad 29 januari 1917, ochtendeditie
- Algemeen Handelsblad 29 januari 1917, avondeditie

De Sint Maartenskerk in Oudkarspel al eens eerder bijna afgebrand

Maandag 9 juni 1969 verbrandde de Sint Maartenskerk in Oudkarspel. In de Otterplaat van 2010 is daar aandacht aan besteed in een uitgebreid artikel van de hand van onze oud-voorzitter Wietze Dreijer. De oorzaak: onderhoudswerkzaamheden aan de kerk.

Het zal allicht niet de eerste keer zijn geweest dat bij dit soort werkzaamheden een brandje in de kerk ontstond. Omdat het dan meestal bij een 'brandje' bleef, werd er wellicht geen ruchtbaarheid aan gegeven. Toevallig kwam dit onderwerp ter sprake bij een bezoek van mij afgelopen zomer bij Wil Kemmink-Hart uit Hoorn, die een dergelijk voorval als kind van dichtbij had vernomen.

De kerk in Oudkarspel

*Een beginnende brand in de kerk,
Waar men in Oudkarspel nooit iets van heeft geweten,
Maar waarvan Piet Nieman en zijn vrouw
Destijds danig hebben gezweten.*

*'t Was in de jaren dertig,
En de portemonnee niet al te vettig.
Piet werkte bij Gert Hart,
En ging dagelijks voor hem op pad;
Een klusje hier een klusje daar,
Zo schraaptten zij hun kostje bij elkaar.
Op een avond zei m'n man
"Morgen zit ik op de kerk, heel bovenaan;
Dan ga ik met m'n gasfles proberen,
De goten weer te solderen,
Die zijn namelijk totaal versleten,
'k Zie boven wel, wat m'n klus zal wezen.
Verder neem ik ook wat te drinken mee,
Daarboven is niemand met koffie of thee."*

*Z'n vrouw, die over hem haar zorgen had,
Fietste langs de kerk of ze hem soms zag;
Een fluitje uit de hoogte van haar Piet,
Liet weten dat hij haar zag, al op haar fiets.
Hij riep en zwaaide van heel hoog,
Anna reed weg als een pijl uit een boog.
Ze had de zenuwen te pakken;
Want hield niet van die grappen.
Pfff, ze moest er niet aan denken,
Dat die ladder eens om zou zwenken.*

Wat was het geval?

Piet Nieman was in dienst bij haar vader, die een elektro-installatiebedrijf had aan de Dorpsstraat in Oudkarspel. Daardoor lag het voor de hand dat hij werd ingeschakeld voor onderhoudswerkzaamheden aan de kerk. Op zekere dag moest knecht Piet dus de toren van de kerk in voor een klus.

Dat dit niet helemaal ging zoals bedoeld was, werd naderhand door Piets' vrouw Anna Nieman-Waijboer (1913-2008) als volgt op rijm gezet:

*'t Liep die morgen al tegen twaalf uur,
Hij moest komen eten op den duur;
Noch om twaalf uur, noch half één,
Geen Piet die er verscheen;
Maar tegen enen kwam hij eindelijk an,
Ze schrok zich werkelijk lam;
Witter dan wit van schrik en verdriet,
Van wat hem was overkomen, die Piet.*

*'s Morgens omhoog, dat was geen probleem,
Daar bovendien de zon zo heerlijk scheen,
't Werk vorderde een paar uur goed,
Toen verging hem opeens de moed
Hij stootte de gasfles per ongeluk om
Het hout vatte vlam; oh, oh wat stom.
Geen water present, goede raad was duur,
Hij raakte bijna geheel overstuur.
't Overschot uit z'n drinkersfles,
Vond in de vlammetjes snel z'n weg;
't Hielp niet veel, tot ineens het verlossende idee;
Hij plaste het vuurtje uit, 't leek wel een zee.
Dat was wat Piet haar vertelde, oé.*

*Maar 's avonds bij het slapen gaan,
Was het met de schrik nog niet gedaan.
Steeds maar weer turen naar die toren,
Terwijl hij alle klokslagen steeds moest horen.
De ochtend erna kon hij weer rustig naar z'n werk.
Want in 't zonnetje stond nog steeds
Die Oudkarspeler kerk!*

Oudorp, oktober 1993

Dit verhaal speelde zich af in het jaar vier- of vijfendertig. Meester de Ruyter van de O.L.S. (Sjors voor ons) belde ons de avond van de 9e juni '69 in Haarlem op en vertelde dat de kerk in Oudkarspel die dag verbrand was. Hij zei "nou Piet nu kan je onze kerk niet meer redden, hier is een grotere plas voor nodig. Het is nu vijfendertig jaar geleden, de kerk heeft jouw brandje toch nog lang overleefd!"

Wij woonden toen al ruim 10 jaar in Haarlem. Mijn man had net, voordat Sjors belde, de TV aangezet en de brand van de kerk gezien, niet wetende dat zich dat in Oudkarspel afspeelde. Wij waren ook erg geschrokken, vooral daar we er bijna 10 jaar dichtbij hadden gewoond. Je leeft dan extra mee met zo'n ramp.

Sjors en wij beiden hadden 't altijd geheim gehouden. Maar ja als je ouder wordt, ga je toch anders over die dingen denken. In deze tijd zullen die klusjes wel anders gaan.

A. Nieman-Waijboer

Redactie

Welke kerk is dit?

Uit Andijk ontvingen we deze foto, maar de afzender wist ons niet te vertellen waar de foto precies genomen is.

Weet u welke kerk dit is?

Is dit wel een kerk uit Langedijk?

Graag reactie, als u meer weet!

Van Noord-Scharwoude naar Canada

Het emigratieverhaal van Piet en Gerda Blokker-van Seventer

In september 2012 maakten Ina Broekhuizen-Slot en haar man Wim een vakantiereis naar Canada. Op deze reis bezochten zij Piet en Gerda Blokker-van Seventer, beiden afkomstig uit Langedijk. Zij wonen nu in de stad Vernon, Brits Columbia. Begin jaren vijftig emigreerde Piet naar Canada en zijn verloofde Gerda reisde hem later achterna. Tijdens hun bezoek aan Piet en Gerda werd er gezellig gepraat, natuurlijk ook over Langedijk van vroeger. Ze kenden Jan Ijff en hij had voor Gerda haar ouderlijk huis in Noord-Scharwoude getekend. Thuisgekomen schreef Ina over deze gebeurtenis een klein gedichtje. Op ons verzoek heeft Piet Blokker een verhaal over zijn jeugd en zijn emigratie geschreven.

Een Jan Ijff

Wai ginge om een koppie
bai Piet Blokker en z'n woif
en an de wand deer hong een
skilderaitje van Jan Ijff:
vier wilge en een skuurtje
bai een huis in Noordskerwoud
een skuitje en een slootje
't ouwe beeld was zo vertrouwd.

Die tekening die zag ik
in 't verre Canada
want Piet en Gerda weune
heël in Brits Columbia.
Een land van mere en berge
deer is echt een zoôt te koik
maar toch: m'n hart ging open
bai die prent van Langedoik.

Ina Broekhuizen-Slot, Wognum

Tekening van Jan Ijff van het huis van Van Seventer, tegenwoordig Werfstraat 3

Van Noord-Scharwoude

Mijn naam is Piet Blokker, ik ben geboren in 1933 in Noord-Scharwoude in een oud huis dat stond op de hoek van de Dorpsstraat en Oosterstraat, tegenover De Burg, in Noord-Scharwoude. Het oude huis is omstreeks 1960 gesloopt en daar is nu een boekhandel.

Toen wij daar woonden, was het huis verdeeld in tweeën. In het ene deel woonden wij en in het andere deel woonde Aafje Kuiper met haar volwassen zoon. Omdat er een deur was tussen beide woningen, kwam ik als klein jongetje veel bij hun over huis. Zij kon prachtig West-Fries praten en dat nam ik natuurlijk over. Het resultaat was dat, toen ik op zesjarige leeftijd naar de openbare lagere school ging in Noord-Scharwoude, ik moeite had om een nette Nederlandse 'ij' uit te spreken! Juffrouw Misset deed heel wat spraaklessen met me tot ik het kon zeggen!

Later, toen ik ongeveer acht jaar was, verhuisden we naar het huis waar m'n grootouders eerst woonden, tegenover

wat toen het Langedijker Warenhuis heette (red. hier was als laatste Fameus gevestigd en staat nu te huur).

Mijn vader was, net als zijn vader, tuinder en bollenbouwer. Hij was een geboren Langedijker. Mijn moeder was geboren in Wenen en kwam naar Nederland na de Eerste Wereldoorlog, toen er letterlijk hongersnood was in de grote steden van Oostenrijk. Het Rode Kruis organiseerde dat kinderen met de trein naar Nederland kwamen, om aan te sterken.

Moeder is in Wenen naar school geweest en schreef mij later altijd brieven in het Duits, dat vond ze veel makkelijker.

Na de lagere school ging ik naar de U.L.O. in Noord-Scharwoude. Mijnheer Dullemond was toen het hoofd en gaf ook les in wiskunde en frans. Daarna ben ik nog twee winters naar de tuinbouwschool in Hoorn gegaan. Als ik terugkijk, dan had ik een gelukkige jeugd, ondanks de oorlog.

Tekening van Jan IJff, het oude huisje van Van Severter op de Werfstraat, voorheen Pikpad

Mijn vader was tijdens de mobilisatie opgeroepen bij de Marine en lag in Rotterdam toen de Duitse inval in mei 1940 begon. We hoorden van hevige gevechten en daarna van het bombardement, dat was een angstige tijd natuurlijk. Vader kwam gelukkig heelhuids thuis, die dag zal ik nooit vergeten! Later is de jongere broer van vader gefusilleerd door de Duitsers. Dat was heel erg, vooral voor m'n grootmoeder.

De hongerwinter met al die uitgehongerde mensen langs de deur, die m'n moeder nooit kon weigeren, dat was ook ongelooflijk. Maar onze familie in Oostenrijk had het ook niet makkelijk. Hun flatgebouw werd getroffen door een bom. Mijn moeders jongste broer moest in dienst en kwam bij de Luftwaffe als vliegtuigmonteur aan het oostfront. Hij overleefde Stalingrad, maar lange tijd werd niets van hem gehoord. Dat alles drukte een stempel op ons.

Na de oorlog werd op ons dorp een jeugdvereniging opgericht: de Spoorzoekers. Later hadden we ook nog de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, waar ik ook lid van was. Fijne verenigingen met veel enthousiaste mensen. We zwierven vaak langs het strand en in de duinen. En in de zomer ben ik naar heel wat kampen geweest, vaak op een van de Waddeneilanden. In die tijd begon ik me te interesseren voor vogels, een hobby waar ik nog steeds mee bezig ben. Dat was een fantastische tijd, waar ik met ontzettend veel plezier op terug kijk! Gedurende m'n tienerjaren had ik het dus druk met mezelf, school, clubs, voor mijn vader werken en vogels zoeken.

Naar Canada

In 1954 emigreerde ik naar Canada.

Ja, waarom emigreerde ik en waarom naar Canada, wordt me wel eens gevraagd.

Het leek me onvoorstelbaar om geen winter te hebben, dus Australië leek me niets, en iedereen weet dat Canada winter in overvloed heeft!!

Er waren allerlei praktische en persoonlijke redenen, maar de doorslaggevende reden was gewoon een zin naar avontuur. We hebben nooit heimwee gehad, maar in geval van moeilijkheden mis je natuurlijk de steun van familie en vrienden. Onze kinderen hebben hun grootouders nooit goed gekend en konden nooit eventjes naar opa en oma, zoals wij dat vroeger deden. Canada is een heel groot land en dat trok me ook aan: ontzettend veel ruimte. Maar dat heeft ook z'n keerzijde: door de grote afstanden zie je familie of vrienden soms lange tijd niet. Onze dochter woont in dezelfde provincie als wij, maar is toch zes uur rijden bij ons vandaan.

In mei 1954 vertrok ik uit Rotterdam met het schip *De Grote Beer*, een oud *Liberty Ship*, vroeger gebruikt voor troepenvervoer voor de geallieerden. Ik deelde een hut met nog zeven jonge mannen. Het schip was behoorlijk vol, maar ja het was heel goedkoop en het eten was goed! De meeste mensen waren wel een paar dagen zeeziek. Zelf had ik het een dag te kwaad. Op de zevende dag zagen we de eerste lichtjes van Canada! We voeren de St. Lawrence-rivier op, helemaal tot Montreal aan toe. Toen we in Montreal aankwamen, was er een heel officieel gedoe. Op ons schip was namelijk de 100.000e emigrant uit Nederland sinds de oorlog. En laat dat nou 'toevallig' een dochter zijn van een hoge Nederlandse ambtenaar!

Na de papieren rompslomp werden we naar de trein gebracht. De meeste mensen gingen net als ik naar het westen, velen nog veel verder dan ik. De trein ging door het Canadian Shield, een gebied met heel veel meren, rivieren, rotspartijen, schraal bos, maar heel weinig inwoners. Af en toe een kleine nederzetting met enkele magere koeien en vaak indiaanse mensen. En er lag hier en daar nog sneeuw, terwijl het al 20 mei was! De Nederlanders in de trein vroegen zich af: hoe kan je hier boeren?

Uiteindelijk reden we over de prairie met uitgestrekte velden, hoewel heel weinig bewijs van menselijke aanwezigheid. Na een treinreis van ongeveer veertig uur was ik eindelijk op m'n bestemming in Winnipeg. Tijdens het verkennen van de stad wilde iemand van ons een telegram versturen en omdat hij praktisch geen Engels kende, vroeg hij of ik hem kon helpen. Ik had Engels op de U.L.O. gehad en kon me aardig redden. Soms had ik moeite om de mensen daar te verstaan, want hun tongval was soms wel wat eigenaardig!

De mensen waren over het algemeen vriendelijk en behulpzaam. Ik was de eerste tijd geweldig enthousiast! Natuurlijk wel wat naïef en hoe meer ik leerde van de Canadese geschiedenis, des te meer ik de donkere kant van het verleden zag. Vooral hoe de originele (Indiaanse) inwoners werden behandeld.

Als ik terugkijk, heb ik het idee dat ik toen ook soms onbewust Nederlanders ontweek.

Misschien omdat de meeste emigranten al ouder waren en met een gezin. Velen waren ook stijf gereformeerd en keken heel anders tegen de dingen aan dan ik. Meestal leek ik weinig met ze gemeen te hebben. Een uitzondering vormde de schaatsgemeenschap!

De omgang met Canadezen vond ik vaak gemakkelijker. De eerste dag had ik al werk, hoewel mij dat niet erg goed beviel. Na een aantal banen belandde ik uiteindelijk op een nertsfokkerij. Daar heb ik de eerste Canadese winter doorgebracht en dat was ook een ervaring! De winter is vaak lang en wordt bijna een obsessie. Er is een bekend Canadees lied: *Mon pays, ce n'est pas un pays, c'est l'hiver!* (red. Mijn land is geen land, het is winter!)

met auto

Het nertsbedrijf had meer dan 6000 dieren, die alle dagen gevoerd moesten worden. Elke nerts had z'n eigen kooi, maar ze waren toch buiten en in de winter werkte je dus een groot gedeelte van de dag in heel lage temperaturen. Men zei dat het geen ongewoon koude winter was. De laagste temperatuur kwam tot -38°C .

Ik woonde in een hutje van ongeveer 4 bij 7 meter en kookte voor mezelf op een fornuis met hout en steenkool. Op een vrije dag was ik weg geweest en kwam thuis in een lekker warm huisje, maar de kachel was leeg gebrand. Het was laat en ik was moe, dus dacht ik: laat maar tot morgen. Nou, dat heb ik geweten! Om een uur of vijf werd ik wakker van de kou. Wat de temperatuur binnen was, weet ik niet, maar buiten was het -30°C en dan koelt een slecht geïsoleerd hutje heel vlug af! Alles

was bevroren, water, eieren, sinaasappels, tot de inkt in de vulpen aan toe! Dus maar gauw een vuurtje gemaakt en wat thee gezet.

Het bleef koud tot ver in maart, 16 maart was het nog -26°C . En toen ineens was het voorjaar! Het ijs in de rivier, die vlakbij was, kwam los op 10 april. Eind april waren er plotseling heel warme dagen en op 30 april zwommen we in de ijskoude rivier!

Ondertussen was ik de nertsen beu, zocht een andere baan en vond die als reizend verkoper van tijdschriftabonnementen. De enige reden voor die baan was dat ik kans had veel van het land te zien! Zo kwam ik in Brits-Columbia terecht, de meest westelijke provincie van Canada. Dat was toen nog een vrij onontwikkelde streek, bijv. zonder verharde wegen. Ondertussen was mijn verloofde Gerda daar ook gekomen, helemaal alleen met hetzelfde schip De Grote Beer en daarna met de trein. Wat een dappere meid! We zijn op 21 december 1955 in Quesnel getrouwd. Dit was onze eerste winter samen. Ik werkte toen op een houtzaagmolen, veel buiten en ook 's nachts. Het was een koude winter en als ik 's morgens vroeg thuis kwam stond de thermometer een enkele keer zelfs op -40°C !

We huurden een huisje in een gedeelte van de plaats waar nog geen waterleiding, riolering en gas was. We hadden onze wc buiten en het water kwam uit een put, die door de hele buurt gebruikt werd.

De verwarming en het koken deden we met een fornuis dat gestookt werd met zaagsel. Dat werkte goed zolang je maar zorgde dat de zaagselbak niet leeg was. Een keer bleef het zaagsel in de bak hangen en toen Gerda thuiskwam, was de kachel uit! Na veel moeite wist ze hem weer aan de gang te krijgen, maar ze had al visies van doodvriezen! We deden alles lopend, want we hadden geen auto en moesten vaak

de rivierbrug over, wat dus een koude wandeling was. Nou, als ze de kans had gehad, was ze terug naar Nederland gevluht!

In het voorjaar ging ik voor een aannemer werken die bezig was met de aanleg van een grote aardgasleiding. Zo nu en dan hielp ik een ingenieur met het uitmeten.

Trouwfoto

drie generaties

Hij moedigde me aan om verder te leren en ik heb toen schriftelijke lessen in landmeetkunde en wegenbouw en -onderhoud gevolgd. Het volgende voorjaar begon ik bij het Ministerie van Wegen als junior-landmeter. Het Ministerie was zich geweldig aan het uitbreiden, want er werden overal nieuwe wegen gebouwd. Wel betekende het dat ik de hele week, of soms meerdere weken, van huis was. Zelf had ik heel veel plezier in m'n werk en deed niet liever dan in het bos of de bergen werken! Ondertussen hadden we een dochter en ook een pleegkind. Tot die tijd spraken we meestal Nederlands in huis, maar toen we een pleegkind kregen, gingen we bijna alleen Engels spreken. Later hebben we ook twee jongens als baby geadopteerd. De oudste woont nu in Nederland met z'n partner en zoon. De jongere zoon woont op Vancouver-eiland. We hebben vijf kleinkinderen, jammer genoeg niet dichtbij.

In 1960 werd me een baan aangeboden in Stewart, een klein plaatsje aan de noordkust aan de grens met Alaska, aan het eind van een fjord. Omdat Stewart de meest noordelijke ijsvrije haven is aan de noordkust van Canada, had men het idee om een spoorweg naar het binnenland te bouwen, want daar waren grote hoeveelheden steenkool te exploiteren. In het begin van de 20e eeuw was een stuk spoor van een kilometer of twintig gebouwd, maar toen kwam de Eerste Wereldoorlog en was er geen geld meer. Dus stopte die onderneming. Stewart lag dus helemaal geïsoleerd, er was geen weg naar toe, je kon er alleen komen met een klein vliegtuig of een boot. De regering wilde deze uitgestrekte eenzame streek toegankelijk maken, want er zijn veel mineralen. Het was de bedoeling om een weg te bouwen helemaal naar het noorden van de provincie, een afstand van meer dan 600 kilometer. Een karwei dat een jaar of tien in beslag heeft genomen, want het is heel moeilijk bergachtig terrein met veel sneeuwval en in het binnenland lange

koude winters. We kwamen op 1 april met de boot aan in Stewart en zullen die dag niet gauw vergeten. Het land lag nog diep onder de sneeuw en de nacht tevoren was er nog zo'n 30 cm. gevallen! De huizen lagen verscholen onder gigantische bergen sneeuw en de wolken hingen laag. Zo nu en dan hoorde je lawines met donderend geluid naar beneden komen. Het leek een heel vreemd land. Totdat een paar dagen later het weer opklaarde en daar waren de bergen! Ze rezen zo'n 2500 meter op uit het dal, stralend in de zon! Arenden zweefden in de lucht, wat een prachtige streek!

De jaarlijkse sneeuwval was ongelooflijk! Sommige winters bijna tien meter en het duurde tot mei, voordat al die sneeuw gesmolten was. Twee keer hadden we een

overstroming, grote stukken van de weg, die nog maar een paar jaar oud was, werden verwoest.

Een winter hadden we een vreselijke brand op een heel koude nacht met harde wind. We dachten dat het halve dorp zou verbranden. Het bleef uiteindelijk 'maar' bij vier gebouwen.

De aardbeving in Alaska in 1964 was ook bij ons heel goed te voelen, ons huis voelde als een deinend schip en ik vreesde dat het om zou vallen! Er was ook een tsunami, maar die bereikte ons niet.

We woonden ruim zes jaar in Stewart en kochten een huis met 1300 m² grond erbij, voor de grote som van \$ 4.000! Dat was, zelfs in die tijd, spotgoedkoop.

Omdat er geen tv was en slechte radio-ontvangst, waren we op onszelf aangewezen. In die tijd kon je gratis boeken lenen van een bibliotheek in de hoofdstad Victoria. Dus elke maand bestelden we stapels boeken. Voor de kinderen was het ook een ideale plaats. Ze hadden er heel veel vrijheid en omdat het geïsoleerd lag en iedereen elkaar kende, was het heel veilig.

Na een volgende baan in Burns Lake, kreeg ik in 1975 een baan in Prince George, een plaats van 70.000 inwoners dat functioneert als een streekcentrum met regeringskantoren, een ziekenhuis en een universiteit. In deze laatste baan reisde ik over een heel groot rayon, vele malen groter dan Nederland. Na mijn pensionering in 1988 heb ik dat reizen eerst wel gemist!

Sinds 1992 wonen we in Vernon (Brits Columbia), een mooie streek met veel fruitkwekerijen.

Is onze emigratie een succes geweest?

Daar hebben we nooit zo bij stilgestaan. We hebben een heel goed leven gehad en waar we ook woonden, we zijn altijd gelukkig geweest! Onze ouders en broers en zuster zijn een paar keer bij ons op bezoek geweest en zelf zijn we heel vaak naar Nederland gegaan.

'n Paar losse flodders over Piet Volkers

Achter op 't Westfriesse kelenderblaadje van vedaag staat onder de kop " 'n Paar losse flodders" en "Salomo was zó roik, nag roiker as Sluis en Groôt". Dat kon bedat niet, want Sluis en Groôt was vroeger 'n heël roike zaidfamilie.

Toen ik dat las docht ik, da's een mooie kapstok om wat skroive te gaan over Piet Volkers. Voluit hiet die Langedoiker vraigezel Pieter Klaas Volkers; in 't durp werd ie ok wel PK noemd.

Hai was ienigst kind en belandde ok op de bouw. Moin is verteld dat ie een bouwer van likmevessie was.

Een 'bouwer' was, voor wie dat niet weet, een 'tuinder' in 't Langedoikse.

Hoestemeer Piet in verskillende besture en commissies belandde, hoeste kloinder z'n piepers en koôltjes die temet skûil ginge achter togel en stekels. Hai liet de akker voor wat de akker was en skarrelde z'n kossie bai mekaar met bestuurswerk, secretaris- en penning-meisterskappe van polders en meer van zuk en zoin.

Piet Volkers op 52-jarige leeftijd tijdens de kermis in 1960 op de Luizeknip in Oudkarspel

Nei verzetswerk in de oorlog raakte hai betrokken bai de CPN en skopte 't deer tot 8 jaar lid van Provinciale Staten van Noord-Holland.

Maar Piet was tegeloikertoid ok diaken van de Nederlands Hervormde kerk van Oudkarspel en voorloper van de begrafenisvereniging. Bai die bezighede werd ie nagaldr's ansproken op de combinatie van de CPN en diaken, weerop hai den pesterig teugen zweergelovige zee dat ie Hervormd was van de meist lichte richting.

Nei die provincie-vergaderinge reed ie mee in een grôte auto van een VVD'r en CHU-man uit de Anna Paulownapolder. Z'n 3^e klas CPN-buskaartje gebruikte ie niet. Piet las de vergaderstukke altoid veul beter en loidde die raiende vort uit an die manne. Terug ginge ze altoid lekker ete bai restaurant Kinheim in Alkmaar; Piet werd vraihouwen.

Bai zo'n vergaderrit was de auto vastlopen in de sneeuw in de Skermer. Piet was douwend achter die auto deur een 'kameraad' zien. Toen kon Piet 't wel skudde bai de CPN.

Hai was ok bestuurslid van de A.V.tb.L., de Algemene Vereniging ter Bevordering van Lijkverbranding. Hai noemde dat de 'dooie-club'. Met een uitspraak in ien van die vergaderinge haâlde Piet de krant.

Bai 't agendapunt 'Rondvraag en wat verder te tafel komt' zee Piet dat ie niks voor de rondvraag had, maar voor "wat verder ter tafel komt" had ik docht "petat met kip" voorzitter.

Gaandeweg kreeg Piet 't te druk met al die administratieve klusse. Twei jonge joôs, Bram Veltum en o.g. Jan hielpe met skroiverai en typewerk en verdiende zo wat extra zakcente. Vlak voor moin militaire dienst ginge we met z'n drietjes met een bus van Peereboom op pad voor een lang weekend in Zuid-Limburg. As Piet voorin de bus praatte, den konne ze dat achterin ok nag best hore. Bram en ik hielde onze tône den weldr's krom. Teugen nuwskierige roisgenôte had Piet zoid dat Bram en ik zoin zeuns ware. Nôh, we leke gien spat op mekaar. En hebbe die joôs gien moeder meer? werd vroegen. Mense, rappeleerde Piet, dat zit zo: moin vrouw is vroedvrouw en durfde niet mee omdat 'r twei vrouwe op alle dage lope. Ikzellef ben begrafenisondernemer. Zo stane we alletwei ieder an 'n kant van 't leven, loog ie 't nuwskierige gezelskap voor.

Bai 't ofskoidsdiner hield Piet een dankrede. Hai oreerde dat ie bar genôten had, onwois lekker eten en in 't toch wel erg verskillende gezelskap temet niks merkt had van de verskrikkelijke maatskappelijke verskeurdhoid die de menshoid toisterde.

Hier is ie 59 jaar en proost op de verloving van moin en Ans, maart 1967

Moin vrouw Ans en ik ben altoid met Piet in de kennis bleven. Toen ie in bejaardehuis Zonoord van Noorskerwou 't geboortekaartje van onze tweede en jongste zeun kreeg, skreëuwde hai Zonoord bai mekaar en trakteerde. "Ik ben vernoemd; moin kunstkleinzeun hiet Dennis **Pieter**."

Piet liende ons geld om een oud Opeltje te kopen. Bai onze verjaardage kwam ie te gast en had ie twee kwitanties mee: ien voor de oflossingstermoin en ien voor de rente. Dat ware skenkinge, dat deervoor is nooit een cent over tafel kommen.

In dat Opeltje maakte we altemet een rit deur West-Friesland. Van elk durp wist Piet wel een anekdôte te vertellen. Toen we een keer ommerdebai Oôstwoud rede wees ie nei een kerk en zee: Deer was een dominee zo bar an 't zundesskoôl geven weest, dat deer was een moidje erg zwanger van raakt. Een groôt skandaal vezelf. Volgens Piet was dat een kwestie van 'te veul zeid, maar te woinig teêltveergunning'.

Anekdots PIET VOLKERS

Kalverdijker kermis ontstond ruzie aan de ronde tafel bij café Stevers (later dancing het Roer). Piet ging staan en met zijn bekende grote handgebaren riep hij tegen de ruziemakers: Rooie koôl en eerappele, vrede op aarde mense. Siemen Stevers een rondje an deuze tafel. De vrede was weer getekend.

Met vergaderingen bij Piet thuis stond het dan blauw van de rook. Daarna zette hij het raam open en hoorde je op straat luid klassieke muziek en ook wel "loof de Heer met blijde galmen". Als politie Willem Grimijzer zijn dienst afgelopen was wipte die dan Piet aan en dronken ze samen nog een paar jonge borrels. Daarna ging Grimijzer lopend naar zijn woning een paar honderd meter verder bij de sluis van Oudkarspel.

In de Allemanskerk preekte dominee Pliester van de kansel te zorgen voor een klinkende collecte voor de armen en behoeftigen. Diaken Piet ging staan en interrumppeerde luid: dominee bedoelt dat 't moet knispere, jullie begroipe wel, brieffies met de handtekening van Jelle Zijlstra d'r op.

Het Langedijker nieuws in 1914

Dit jaar starten we met een nieuwe rubriek in de Otterplaat. Wat was er honderd jaar geleden in het nieuws over Langedijk? Dat kan groot nieuws zijn, maar het zal voornamelijk klein nieuws zijn.

Het nieuws komt uit allerlei kranten, vaak een regionale krant als de Schager Courant, maar ook uit nu heel onbekende kranten als De Grondwet.

We hebben geen marktberichten opgenomen, geen benoemingen van kerk, school of gemeentebestuur en nauwelijks sportuitslagen (waren er toen ook niet veel).

We hebben ook geen ellenlange verslagen van vergaderingen opgenomen, want dit waren vaak letterlijke verslagen. Wel hebben we een aantal advertenties opgenomen.

Het jaar 1914 is ook het eerste oorlogsjaar van de Eerste Wereldoorlog. De gemeenteraden van Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude besluiten daarom geen kermis te houden. Ze vinden dat in deze ernstige omstandigheden, waarin het vaderland verkeert, het kermis vieren achterwege dient te blijven. In Broek op Langedijk was de kermis al sinds 1875 afgeschaft.

HALVESTUIVERSVEREENIGING.

De afd. Schagen van de Halve Stuiversvereniging voor on- en minvermogene lijdende aan vallende ziekte, telde op 1 Januari 1914 45 leden met 3 collectanten. In het 4e kwartaal van 1913 droeg de afd. f 22.50 aan de suppletiekas af. Het collectiebusje van mej. De W. bevatte f 4.25. De meisjesvereniging stortte f 1.50.

De afd. Broek op Langedijk telde 83 leden met 5 collectanten. Van haar werd f 24.24 ontvangen.

De totaalontvangst der suppletiekas bedroeg in genoemd kwartaal f 3414.51½. De vereniging telde 19906 leden.

Schager Courant 3 januari 1914

Te koop : een zeer goed onderhouden

WATERMOLEN.

Te bevragen bij H. Jongert, Zuid-Scharwoude.

Schager Courant, 31 januari

NATIONALE WEDSTRIJD.

**Schoonrijden voor paren
te Oudkarspel
om Goud-, Verg. Zilver- en Zilveren Medailles,
op Vrijdag 23 Januari 1914.**
HET BESTUUR.

Schager Courant 21 januari 1914

Vrijdag werd te Zuid-Scharwoude een groote wedstrijd in het palingrijden gehouden. Er was heel wat belangstelling. 1e pr. J. Beers, 2e pr. C. Kramer, 3e pr. A. Beets, 4e pr. J. Wijn, 5e pr. P. de Graaf, allen te Zuid-Scharwoude.

Nieuws van den Dag, 26 januari

OPEN VAARWATER.

Te Broek op Langedijk is een vereniging van schippers opgericht, om in tijden van vorst het vaarwater open te houden. De behoefte aan een zoodanige regeling werd vooral dezen winter gevoeld.

Schager Courant, 31 januari

LANGENDIJK, 6 Febr. Tentoonstelling St. Petersburg.—Voor de in Mei a. s. te houden Internationale Tuinbouwtentoonstelling te St. Petersburg is aan den Langendijk (N. H.), uit de tuinbouwers een commissie benoemd, teneinde de inzending van producten uit het kooldistrict te bevorderen. Deze commissie bestaat uit de heeren S. Zeeman, te Z. Scharwoude, G. Bartin, te N. Scharwoude, A. Swager, te Oudkarspel, en S. Wagenaar, te Broek-op-Langedijk, waarvan als groenten-exporteur is toegevoegd de heer H. J. Houtkooper, te Broek-op-Langedijk.

De Grondwet, 24 februari

Aanbesteding.

De Gascommissie der Gas-Gasfabriek te Noordscharwoude vraagt vóór 6 April a.s. inschrijving voor de levering en het leggen van ± 2300 M. Buisleiding,

Bestek met kaart à f2.— te bekomen ten Kantore der Gasfabriek.

Nieuws van den Dag 12 maart

Brand.

Te Noord-Scharwoude zijn twee huizen, bewoond door de vier gezinnen Kuiper, Hof, Swayer en Stremlis, afgebrand. Alles was verzekerd.

(Alk. Ct.)

Algemeen Handelsblad, 3 april

— LANGEDIJK.

Zie zoo, nu zijn we er. Alles wordt duur, zelfs zoo, dat hij, die met de prijzen en opbrengst der producten anders niet overveel hebben te maken, beginnen te klagen, dat alles zoo duur wordt. We hoorden gistermorgen den ongeloofelijk hoogen prijs van f 16 voor een baal uien noemen. Zóó moest men het seizoen zijn ingegaan.

Schager Courant, 8 april

Uit de hand te Koop:

Het florissante ingerichte Logement »De Burg«, met ruime Tooneelzaal, enz. De helft der Koopsom kan op 't Perceel als 1e Hyp. gevestigd blijven. Te bevragen bij den eigenaar en bewoner D. STAM Kz., Noordscharwoude.

Inlichtingen geeft ook de Heer D. KUILMAN, Weth. te N. Niedorp.

Nieuws van den Dag, 4 april

— BROEK OP LANGENDIJK.

Ter versiering van het dorp heeft de vereeniging Dorpsverfraaiing te Broek op Langendijk besloten, den weg langs de spoorlijn met boomen te beplanten. De gemeente heeft een subsidie van f 50 toegekend.

Schager Courant, 5 mei

— LANGEDIJK.

Thans is door alle gemeentebesturen aan den Langedijk aan den heer Kl. de Boer te Zuidscharwoude concessie verleend tot het aanleggen van een tramlijn langs den Langedijk.

Schager Courant, 5 mei

— ZUIDSCHARWOUDE.

Te Zuid- en Noordscharwoude doet zich een geval van difteritis voor.

Schager Courant, 5 mei

— OUDKARSPEL.

Hemelvaartsdag zal vanwege de afdeeling Langedijk van de Vereeniging tot bescherming van den trekhond, te Oudkarspel een trekhondenconours gehouden worden.

Schager Courant, 6 mei

HET ROODE LICHT.

Naar we uit goede bron vernamen is in het district Alkmaar door de sociaal-democraten een fiets-propagandaclub opgericht onder den naam van „Het roode licht“. Doel dezer oprichting, welke te Zuidscharwoude plaats vond, is de propaganda meer in tamel te voeren.

Schager Courant, 6 mei

Groot Nationaal Concours voor Harmonie- en Fanfarecorpsen te Zuid Scharwoude op 30 en 31 Mei, 1 en 2 Juni a.s., uitgeschreven door het Fanfarecorps „Kunst en Arbeid“ te Zuid Scharwoude.

PROGRAMMA:

Zaterdag 30 Mei, 's avonds 8 uur, Concert.

Zondag en Maandag, Concours, aanvang 's nam. 1 uur.

's Avonds 7 uur, Herowedstrijd.

Dinsdag 's nam. 2 uur, optreden van den wereldberoemden Prof. Max Osadecus, met welwillende medewerking der Maatschappij „Gemengd Koor“, en afgewisseld door muziek van het Fanfarecorps „Kunst en Arbeid“.

Iedereen dag Grande Kermesse d'été en Sal-Champêtre.

Kaarten, den geheelen dag geldig, f 0.50 per persoon.

Kinderkaarten (beneden 12 jaar) f 0.15.

Zaterdag en Dinsdag f 0.10 per persoon.

Huiscenkaarten verkrijgbaar bij het Bestuur tot 24 Mei.

Beide Pinksterdagen Extra-treinen van Broek op Langendijk naar Alkmaar. Vertrek B. op Langend. 9.15 's av. Aankomst Alkmaar 9.30 's avonds.

HET BESTUUR.

Schager Courant, 9 mei

— NOORDSCHARWOUDE.

Naar wij vernemen, kan elk oogenblik met den aanleg van de nieuwe spoorlijn dorp-station worden begonnen. Wanneer de Holl. Spoor de planner officieel goedkeurt, is men gereed tot aanbesteding over te gaan.

Schager Courant, 6 juni

INLEVERING VAN WAPENEN.

De inlevering van de van Rijksweg verstrekte wapenen, kleeding en uitrustingstukken, voorwerpen van ledergoed, reglementen en dienstvoorschriften, door de verlofgangers der landweer, die in het laatste jaar van hun dienstdadigheid zijn, zal alhier plaats hebben op 31 Juli voor de gemeenten Anna Paulowna, Baringerhorn, Callantsoog, Harenkarspel, Sint Maarten, Petten, Schagen, Wieringerwaard en Zijpe;

te Winkel op 29 Juli voor de gemeenten Hoogwoud, Nieuwe Niedorp, Opmeer, Oude Niedorp en Winkel;

te Alkmaar op 3 Juli voor de gemeenten Bergen, Broek op Langendijk, Heerhugowaard, Koedijk, Nedscharwoude, Oterleek, Oudorp, Oudkarspel, Schermerhorn, Schoorl, St. Pancras, Ursem, Warmenhuisen en Zuidscharwoude;

te Wieringen op 24 Juli.

Schager Courant, 13 juni

— BROEK OP LANGENDIJK,
Alhier doet zich weer een geval van typhus voor.

Schager Courant, 20 juni

— ZUIDSCHARWOUDE.

Het was Dinsdag hier een groote drukte. Van bijna alle huizen wapperde de driekleur ter gelegenheid van het huwelijk van de dochter van den Ambachtsheer der gemeente Zuidscharwoude, den heer Mispelboom Meijer te Haarlem. Met een 9-tal automobielen arriveerde de familie in onze gemeente. Om 1 uur werd het huwelijk ingezegend in de Ned. Herv. Kerk, waarbij ds. Terlet voorging. De kerk was geheel gevuld met belangstellenden. Na de Inzegening word in het lokaal van den heer Kist de lunch gebruikt. Tegelijkertijd bracht het Fanfarekorps „Kunst na Arbeid” het gehuwde paar een serenade.

EEN ROYALE LIEFDEGIFT.

Voor een onbemiddelden tuberculose-lidder te Zuidscharwoude, is bij ds. Terlet 150 ontvangen van een onbekende, om hem in een gezonde streek te verplegen.

Schager Courant, 15 juli

— NOORDSCHARWOUDE.

Maandagmiddag had bij de Roskambrug een harddravertij plaats van boerenpaarden, waarvan de uitslag is als volgt:

1e prijs, paard van J. Wit te Blokhuizen, berijder dezelfde. 2e prijs paard van C. Borst Cz. te Oudkarspel, berijder W. Kos Jz. 3e prijs paard van J. Borst Cz. te Oudkarspel, berijder J. Raven. 4e prijs paard van T. Kostelijk te Noordscharwoude, berijder dezelfde. 5e prijs, paard van T. Kostelijk te Zuidscharwoude, berijder S. Kroon. De prijzen bestonden uit kunstvoorwerpen.

Schager Courant, 21 juli

Voor de Gemeenten Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Scharwoude, Oudkarspel en Harenkarspel wordt voor de keuring van Vleesch en Visch gevraagd: een

Gediplom. Hulpkenrmeester,
op eene jaarwedde van negenhonderd gulden.

Sollicitanten worden uitgenoodigd hunne brieven in te zenden bij den Voorzitter der Gezondheidscommissie, te Schagen, vóór den 14 Augustus 1914.

Overkomst der sollicitanten alleen gewenscht na uitnoodiging. (4575)

Nieuws van den Dag, 1 augustus

De tuinbouwvereeniging „De Toekomst” te Zuidscharwoude heeft, met algemeene stemmen, besloten over te gaan tot een onderlinge koolverzekering tegen brand.

Nieuws van den Dag, 28 augustus

— NOORDSCHARWOUDE.

In de fabriek van den heer Verburg had Zaterdagmiddag een ernstig ongeluk plaats. Een ketel met 800 a 700 L. koken water viel om en geraakte over de voeten van vier nabijstaande werklieden, dezen, die klompen droegen, werden deerlijk verbrand. IJlings werd een noodverband gelegd, waarop zij per voertuig naar dr. Vogelenzang vervoerd werden die verder geeneeskundige hulp verleende.

Schager Courant, 14 september

— BROEK OP LANGENDIJK.

Te Broek op Langedijk is een nieuw wachtlokaal verreesen. Reeds lang is op de noodzakelijkheid van een dergelijk gebouw gewezen. Tot nu toe was er een klein hokje, waar het niet veel beter wachten was dan in de open lucht. Waar dagelijke tal van reizigers van het Broeker spoor gebruik maken is het eenvoudige wachtlokaal zeker geen overbodige weelde.

Schager Courant, 16 september

De Hooge Raad heeft heden het cassatieberoep behandeld van J. B. van K., landman te Oudkarspel, door de rechtbank te Alkmaar vrijgesproken, doch door het gerechtshof te Amsterdam veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf, wegens het openlijk met vernielgeloof krachten geweld plegen tegen een feculent ouder Westwoude, door aan de tentbedekking te rukken en te trekken, waardoor die tentbedekking scheurde, onder het roepen: „de hoel moet kapot, de rommel moet er aan”. Tot verworping werd geconcludeerd.

Uitspraak 5 October.

Schager Courant, 26 september

— LANGEDIJK.

Door den oorlogstoestand komt er voorloópig niets van de plannen voor het bouwen van arbeiderswoningen door de beide Bouwvereenigingen.

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 28 september

Thans is een aanvang gemaakt met den aanleg van de spoorlijn dorpstation Noordscharwoude. Vooral de aanleg van de brug over de Ringvaart van den Heer-Hugowaardpolder is een belangrijk werk.

Nieuws van den Dag, 29 september

— NOORDSCHARWOUDE.

Z'ezoo, daar is de eerste twist. 't Mag geen wonder worden genoemd, dat weer julst aan den Langedijk het geloofsvuur aan het laaten is gegaan en een brandbrand heeft veroorzaakt.

De lezer herinnert zich zeker nog ons bericht in het nr. van jl. Zaterdag, dat meldde hoe het hier al niet geheel liep, zooals in het belang der arme Belgische vluchtelingen wel wenschelijk was. Wij kunnen daarop nu wel even terugkomen, nu wij melding maken van de oneenigheid in eigen huishouding. Wij kunnen ook niet beter doen dan door de feiten te laten spreken. Ziedaar dan:

In Oudkarspel is een Comité voor de Belgische vluchtelingen opgericht; de menschen — een 60-tal — zijn ondergebracht bij de meest gegoede burgers (op 3 Roomsche gezinnen na, alle Protestant), beslist daar waar men er van overtuigd kan wezen, dat ze 't goed, neen, uitmunten zullen hebben. Namens dat Comité is er rondgegaan om een wekelijksche bijdrage, voor kleeding etc. Er werd op die lijsten voor alle weken ruim f 157 geteekend, waarvan een luttel bedrag van katholieken afkomstig. Men mag dus zeggen, dat hier christelijk is gehandeld, dat hier naastenliefde heeft voorgeseten, want alle hier vertoevende vluchtelingen zijn katholiek.

Nu de tegenstelling:

In Noordscharwoude is een Comité opgericht en ook hier kwamen er 50. Deze werden ondergebracht in de oude R.-K. kerk, thans als Vereenigingsgebouw ingericht. Daar was van alles heengebracht. Aan ligging en dekking was geen behoefte; er was in overvloed! Zeep, kammen en al wat noodig was is aangeschaft. Om redenen, (die misschien wel verhuizing wettigden!?) hield de Z. Eerw. Heer Pastoor een ampele samenspreking met den Burgemeester, den voorzitter van het Comité, en reeds den volgenden morgen (zonder dat de overige Comitéleden er in werden gekend), werden de vluchtelingen verdeeld volgens zinswijze van den Pastoor, die buiten het Comité stond. Nu is 't voor het Comité, dat hoofdzakelijk uit Protestanten bestond, lang niet aangenaam, dat ze juist werden ingekwartierd bij katholieken en geen enkele bij een protestant, die zich toch wel beschikbaar stelden. Jammer is 't, dat ze juist bij minder gegoeden werden thuis gebracht.

Schager Courant, 21 oktober

— LANGEDIJK.

In 3 gemeenten van den Langedijk, Oudkarspel, Noordscharwoude en Zuidscharwoude, zal op initiatief van de bakkers zelf, vanaf Maandag a.s. alleen z.g.n. oorlogsbrood worden gebakken.

Schager Courant, 24 oktober

— ZUIDSCHARWOUDE.

Een werkman op de zuurkoolfabriek van den heer Berkhouwer te Zuidscharwoude, overkwam een ernstig ongeluk. De ijzeren hamer vloog bij het slaan van den steel en wondde hem zeer ernstig aan den hals. Twee doktoren verleenden geneeskundige hulp.

Schager Courant, 24 oktober

Een deserteur.

De 1e luitenant der Koninklijke Marcehaussee van het hoofdkwartier der stelling van Amsterdam verzoekt opsporing en aanhouding van den landweerplichtigen sergeant Adriaan Beukenkamp, geb. te Noord-Scharwoude 20 Februari 1882, gedeserteerd van het fort bij Vijfhuizen, vermoedelijk naar Graz in Stiermarken, waar hij sekretär is der Friedrich Wilhelm Lebensversicherung.

Hij is voorzien van een buitenlandsch paspoort, afgegeven te Haarlem, geriseerd door den Duitschen en Oostenrijkschen consul te Amsterdam op 11 November 1914.

Leeuwarder Courant, 28 november

— NOORDSCHARWOUDE.

In deze gemeente is een afdeling van den Anti-Oorlogsraad opgericht. Een voorloopig bestuur is gekozen.

— LANGEDIJK.

In barbierswinkels etc. heeft ter teekening gelegen een adres voor den vrede, dat naar we vernemen, door 755 personen is geteekend.

Schager Courant, 14 december

Tuinbouw. — Verschillende tuinbouwverenigingen aan den Langedijk en omstreken, hebben besloten te Noord-Scharwoude een veilingsgebouw met laad- en losplaats voor vaar- en rijtuigen te stichten. Het daarvoor noodige kapitaal van f 25000 zullen deze verenigingen pond-pondsgewijze bijeenbrengen.

Nieuws van den Dag, 22 december

De Storm.

Uit tal van plaatsen bereiken ons nog berichten over den storm. Die is vooral in de noordelijke helft des lands van ongekende hevigheid geweest.

Aan den Langedijk en omgeving is zeer groote schade aangericht. bijna Geen enkel huis is ongeschonden.

Ongeveer 5 uur in den morgen geraakte de groote rieten watermolen aan den Langedijk welke ingericht is tot stoomwatermachine, door wrijving in brand. Daar de molen niet anders dan per vaartuig is te bereiken, moest men 't lijdelijk aanzien, dat alles een prooi der vlammen werd.

Onder Dirkshorn brandde een huis af. De vonken van den molen kwamen tot over de bebouwde kom van het dorp, op wel ruim een kwartier afstand, doch gelukkig breidde het vuur zich niet verder uit.

Nieuws van den Dag, 30 december

De witte boetjes

De witte boetjes aan de (hier bevroren) Keizerssloot.

Vanaf de jaren dertig stonden ze aan de Keizerssloot, de witte boetjes van Berkhouwer. Misschien waren het wel de lelijkste bouwwerken ooit in Zuid-Scharwoude gebouwd. Tegelijkertijd waren het de meest legendarische bouwwerken van het dorp. Rond de ruilverkaveling zijn ze gesloopt. Ze zijn verdwenen, maar niet weg uit de gedachten van de mensen die ze huurden of in de buurt woonden.

Hoe ontstonden de boetjes

De jaren dertig van de vorige eeuw waren de crisisjaren. Tot vlak voor de Tweede Wereldoorlog was er geen economisch lichtpuntje te bekennen. Overal was het armoe troef. Cornelis Berkhouwer was eigenaar van het grootste deel van het eiland waarop de familie Hop woonde. Ten

westen van de familie Hop hadden Cees van Gulik en mijn opa een boet in eigendom. De rest van het perceel was van Berkhouwer.

Cornelis Abraham Berkhouwer zag het levenslicht op 3 juli 1893 te Zuid-Scharwoude. Hij was de zoon van Pieter Berkhouwer en van Grietje Borst. Hij was niet getrouwd en leefde jarenlang alleen. Hij was al op leeftijd toen hij de huisgenote werd van Maartje Jonker, vroedvrouw in ruste, te Broek op Langedijk. Na het overlijden van Maartje Jonker woonde hij nog een paar jaar alleen in haar huisje. Op 27 juni 1974 vertrok hij naar Beverwijk naar familie, waar hij op 29 juni 1975 overleed.

Voor de tuinderij was hij waarschijnlijk niet in de wieg gelegd. Misschien loonde het ook niet de moeite om zijn akker vol te zetten met kool. Hij had in ieder geval andere plannen en genoeg tijd. Hij besloot op een zeker moment

vlak naast de boet van mijn opa een koolboet te bouwen. Goedkoop was zijn motto, dus zocht hij de goedkoopste stenen die hij maar bemachtigen kon. Dat gold ook voor het andere bouw materiaal dat hij nodig had. Als het even kon gebruikte hij tweedehands materiaal.

Hij bouwde de boet eigenhandig naar eigen ontwerp. Dat ontwerp was weer afhankelijk van het materiaal dat hij te pakken kon krijgen. Hij vond het niet nodig bouwvergunningen aan te vragen. Daardoor is het niet mogelijk om na te gaan wanneer hij precies met de bouw is begonnen. Het gemeentebestuur van Zuid-Scharwoude pikte blijkbaar dat hij zonder vergunning aan de gang ging. Ik kan me tenminste niet voorstellen dat in een dorp als Zuid-Scharwoude deze bouw onopgemerkt bleef. Hij was geen metselaar of timmerman maar hij begon ge-

Foto genomen uit de boom voor het huis van de familie Kroon, Dorpsstraat 43 (Voorburgrecht 89). We zien de witte boetjes hier vanaf de zuidzijde. Voor de boetjes langs liep een pad. Op de deuren aan de zuidzijde stonden de naambordjes van de huurders. Links zien we dwars op de boetjes de poterbewaarplaats (fotograaf Gerard Bruin).

Herman en Sjaak Buter voor de veestalling. Sjaak was al vanaf zijn derde jaar regelmatig in de stal van zijn oom Herman te vinden.

woon. De eerste boet die hij bouwde lukte niet echt goed, maar hij maakte al snel vorderingen. Na verloop van een aantal jaren had hij er een stuk of zeventien gebouwd. De bouwkosten waren laag, dus hij kon ze voor een betrekkelijk lage prijs verhuren. Zo rond 1965 kostte de goedkoopste boet ongeveer 130 gulden per jaar en de duurste 150 gulden. Dat was inclusief stroom.

Vooraf bij startende tuinders vonden ze grif aftrek. Als je vroeger als tuinder wilde beginnen, had je weinig nodig. Machines bestonden niet, dus een stuk land van de kerk of een particulier, een koolboet, een schuitje en wat basisgereedschap en je kon aan de slag. Voor velen betekenden de witte boetjes een opmaat naar een mooi bedrijf in de verkaveling.

Materialen

De boeten hadden halfsteens muren. De westmuur van de ene boet was tevens de oostmuur van de volgende. Van isolatie was geen sprake. In strenge winters was dat een probleem. Kool vriest vrij snel 'bok' en is dan onverkoopbaar. De kool werd met karton of kleden afgedekt. Overal stonden petroleumkacheltjes of petroleumstellen om de temperatuur boven nul te houden. Dat was soms een hele toer.

Sjaak Buter met twee kalfjes bij de witte boetjes. Links zien we nog net een stukje van de poterbewaarplaats. Rechts vooraan de bietenboet, daarachter de veestalling en daar weer achter de hooiopslag. Herman Buter huurde de drie boetjes rechts op de foto. Hij beheerde de poterbewaarplaats.

De vloer bestond uit aangetrapte aarde. Zo'n vloer ademt en dat is voor het bewaren van kool helemaal zo slecht nog niet. Alleen de boet die Herman Buter gebruikte voor het stallen van zijn vee had een betonnen vloer met een groep. Dat had Berkhouwer keurig in orde gemaakt. Het schijnt dat hij zelf nog met het idee heeft rondgelopen om wat vee te gaan houden. Het is niet bekend of hij om die reden deze schuur inrichtte voor het houden van vee, of dat hij dit speciaal deed voor Herman.

Namen van huurders

Het lukte me een aantal namen van huurders te achterhalen. De lijst is niet volledig. Met name de eerste huurders kon ik niet achterhalen. Ik noem Joop Bruin, Herman Buter, Cor Duineveld, Piet Duijs, Ted Weel, Masteling, Jan Koenis, Jan Kraakman, Cees Kruijer, Willem Leegwater, Jaap Weel, Jan Weel, Niek Hessing en Jan Hessing, gebr. Stoop, Cor van der Vliet en Tinus Zijp.

Rond 1971 werd de veestalling zo slecht dat die aan alle kanten gestut moest worden. Cees Rutsen nam die klus voor zijn rekening. Het nieuwe bedrijf aan de Veertweg was toen al in aanbouw maar de oude veestalling moest toch echt nog een jaartje mee. De foto laat duidelijk zien hoe slecht de boetjes rond 1971 waren.

De veestalling van Herman Buter was de laatste boet op de rij. Herman huurde ook de boet ervoor. Daarin bewaarde hij de voerbieten voor het vee. Aan de westkant was nog een overkapping zonder muren voor de opslag van het hooi. Herman had elf koeien en wat jongvee. Meer kon er niet in de stal.

De hygiënische omstandigheden waren slecht. Er was geen leidingwater dus spoelde Herman zijn melkgerei in sloot. In die zelfde sloot kwam de ier uit de groep terecht. De waterkwaliteit was sowieso vaak niet zo best.

Sjaak Buter, een oomzegger van Herman, hielp zijn oom van jongs af aan op zijn boerenbedrijfje. Sjaak gaf op de leeftijd van een jaar of vijftien te kennen dat hij boer wil-

de worden. Herman besloot toen ook de bietenboet in te richten als veestalling. Ook daar kon hij elf koeien kwijt. Er ontstonden plannen voor een nieuw veebedrijf aan de Veertweg. Tussen plannen en realisering van plannen zit meestal een periode. Die tijd was in dit geval eigenlijk te lang. De veestalling dreigde in elkaar te zakken. Cees Rutsen zorgde voor stutten in en om het gebouw. Dat was in 1971. In 1972 verhuisde het vee naar het nieuwe bedrijf aan de Veertweg.

Krantenfoto uit 1955. Op de voorgrond Arie Kroon, daarachter zijn vader Jacob Kroon.

Poterbewaarplaats

Aan de zuidkant, dwars op de andere boetjes, stond de poterbewaarplaats. Herman Buter was de beheerder. Je mocht er alleen buiten het winterseizoen naar binnen. In de winter was de ingang gebarricadeerd met stroballen om de kou buiten te houden. Voor een nieuwkomer was er niet altijd plek in de bewaarplaats. Had je eenmaal een plekje, dan rekende Herman het volgende jaar ook weer op je.

Tijdens strenge winters was het in de poterbewaarplaats nogal eens linke soep. De boet was aan de binnenkant geïsoleerd met karton. Er stonden twee kachels die dag en nacht brandden. Dat leverde best brandgevaarlijke situaties op. Gelukkig is het altijd goed gegaan.

Bijzondere bouw

Als we de foto waar mijn vader en opa op staan eens kritisch bekijken, valt een aantal dingen op. Mijn vader Arie Kroon en mijn opa Jacob Kroon zijn voor hun eigen boet aan het werk. We kijken op de boet die Berkhouwer het

eerst bouwde. Zoals gezegd, was deze eerste boet nog niet perfect. Op de foto die dateert van ongeveer 1955 zien we dat deze boet al in een allerbelabberdste staat verkeert.

Een probleem dat Berkhouwer niet goed had onderkend, was het materiaal voor de dakgoten. Hij kocht hiervoor restanten blik op. Voor de eerste boetjes gebruikte hij te smalle repen blik. Hierdoor ontstond bij hevige regen of sneeuwval lekkage. Het water liep dan langs de muren. Soms lag de onderste rij kool zelfs al in het water. De uiteinden van de spanten raakten verrot. Berkhouwer moest flink in de weer om dit allemaal weer in orde te maken. Later gebruikte hij bredere repen blik en behoorde dit probleem tot het verleden.

We zien ook duidelijk dat de boetjes niet allemaal gelijk zijn. Ik noemde het al op, Berkhouwer gebruikte tweedehands materiaal en de grootte en hoogte van de boet hing af van het materiaal dat hij te pakken kon krijgen. De maat van de stenen was ook niet gelijk. Hij gebruikte wel uitsluitend witte stenen.

Ten slotte zien we dat er in de winter volop activiteit was rond de boetjes. Er liggen diverse schuiten klaar om naar de veiling te gaan. Er zijn ook aardig wat mensen aan het werk. We zien ze niet allemaal, maar er staan heel wat deuren open. We moeten de economische betekenis van deze boetjes voor het dorp dan ook niet onderschatten. Hieruit volgt natuurlijk dat Berkhouwer zelf, dankzij zijn boetjes, ook belangrijk is geweest voor de tuinbouw in Zuid-Scharwoude.

In 1971 brandde één van de boetjes uit. Oorzaak: Jochies waren de boet binnen gegaan om stiekem rietsigaren te roken. Op de foto is Jan Jonker bezig het verbrande hooi weg te halen.

Huurder Ted Weel

Ik sprak met één van de huurders van het laatste uur, Ted Weel. Ted huurde de boet naast de bietenboet van Herman Buter. Deze laatste boeten waren beter en ook wat jonger dan de eerste boet die we op de foto zien. Toch was het allemaal provisorisch. Dat gold ook voor de stroomvoorzie-

ning. Ontstond er ergens kortsluiting, dan zaten alle boetjes zonder stroom. Als je bedenkt dat de tuinders vaak gammele looplampen gebruikten, is het goed voor te stellen dat de stroom nogal eens uitviel. Je moest dan helemaal naar voren lopen om in de eerste boet de stop te verwisselen. Soms gebeurde zoiets wel een keer of drie per dag.

Het was er wel altijd erg gezellig. Tuinders waren gewend alleen het ambacht in te gaan en hier hadden ze aanspraak. Meestal was de winterperiode ook wat minder hectisch dan de zomer dus er was ook wel tijd voor een praatje. Na de veiling, zo rond half tien, kwamen de tuinders aan de zuidkant van de boetjes bij elkaar om de veilingresultaten te bespreken. Daar ontstonden hele discussies. "Het was net 'Coronation Street'", zegt Sjaak Buter.

In 1972 verhuisden de koeien van Herman Buter naar het nieuwe bedrijf aan de Veertweg. Op de achtergrond zien we al een dragline van de verkaveling.

Het was ook gewoonte om elkaar zo nodig een beetje te helpen. Het ging er allemaal gemoedelijk aan toe. Ted vertelde dat hij op een dag aan het werk was in zijn boet toen er plotseling een gat in de zijmuur van zijn boet werd geboord. Er kwam een lange bout te voorschijn in het gat en even daarna kwam Herman Buter binnen met een grote moer. "Ik moet even een pink vastzetten", zei Herman. Hij draaide de moer op de bout en vertrok weer. Over zulk soort dingen haalde je de schouders op en je ging gewoon verder, aldus Ted.

Er is eens een boet in elkaar gezakt. Berkhouwer herstelde die weer eigenhandig. Er is er ook eens één verbrand. In die boet lag hooi. Een stel jochies had er stiekem duikers (rietsigaren) zitten roken. Ze waren niet voorzichtig genoeg en het hooi vatte vlam.

Ted denkt soms nog met weemoed terug aan de tijd dat hij daar een boetje had. Hij doelt dan met name op de contacten met andere tuinders. Na Nieuwjaar ging je niet meteen aan het werk maar ging je eerst alle boetjes

af om iedereen een goed Nieuwjaar toe te wensen. Met de boetjes zelf waren de mensen trouwens ook best tevreden. Veel was het niet maar het kostte ook weinig. In de jaren vijftig en ook nog lang daarna waren de mensen met weinig tevreden.

Sloop door verkaveling

Tegen de tijd dat de omgeving Keizerssloot aan de beurt was voor de ruilverkaveling ging het bergafwaarts. De huurders vertrokken naar hun nieuwe bedrijf in de polder. De witte boetjes veranderden langzamerhand in witte puinhopen. Een sloophamer was nauwelijks nodig voor de genadeklap. Er is nu helemaal niets meer dat aan de oude toestand herinnert.

Sjaak Buter, begonnen als hulpje van zijn oom Herman, heeft nu een prachtig boerenbedrijf aan de Moerbeek, voor West-Friezen de Morrebok. Zijn vee verhuisde tien jaar geleden van zijn bedrijf aan de Veertweg naar het nieuwe bedrijf aan de Moerbeek. Zelf volgde hij een jaar later met zijn gezin. Sjaak en zijn twee zoons melken nu 250 koeien. Totaal hebben ze rond 450 stuks vee. Inmiddels woont een zoon van Sjaak in de bedrijfswoning. Zelf heeft hij een nieuw huis gebouwd vlakbij het boerenbedrijf. Op de zwarte schuur bij zijn huis staat: 'De Witte Boet'.

Zo leeft de herinnering aan deze boetjes op afstand nog voort.

Bronnen:

Met dank aan:

Mijn broer Gerrit

Sjaak Buter

Ted Weel

Gemeenten Langedijk en Beverwijk

„WITTE BOETJES” GAAN TEGEN DE GROND

ZUID-SCHARWOUDE - De zgn. „Witte Boetjes” zullen worden afgebroken. Op deze plaats zal een speelterrein komen. Bovendien bestaat de mogelijkheid om het tracé van de hoogwatersloot te verbeteren. De aankoop van de grond kwam het gemeentebestuur bijzonder gelegen, omdat er in Zuid-Scharwoude een grote behoefte bestaat aan een speelterrein.

Krantenartikel van onbekende datum

Yad Vashem-medaille voor familie Veltum

In de oorlog (1940 -1945) was het betrekkelijk veilig leven in de Kerkmeerpolder. Mijn vader Jan J. Veltum was molenaar/machinist van de gemalen van de Kerk- en Dergmeerpolders. Onder het hooi van de kapberg stond een auto van het polderbestuur verborgen. Op de zolder van het gemaal lagen enkele radio's.

Ook onderduikers waardeerden het isolement van het huis in de Kerkmeer, waar mijn ouders woonden. Sommigen kwamen enkele dagen en gingen weer weg. Als er razzia was in het dorp Oudkarspel kwamen er meerderen een dagje schuilen bij het Kerkmeershuis. Mijn moeder Antje Veltum - Pielkenrood stond dan duizend angsten uit.

Het huis van de familie Veltum in de Kerkmeer

Vanaf januari 1945 kwam een Joods echtpaar bij mijn ouders onderduiken: oom Jaap en tante Martha Zwaaf. Zij bleven tot de bevrijding. Na de oorlog bleek dat tante Martha nog één zuster had, maar om Jaap was al zijn familie verloren. Toch bouwden zij hun leven weer op. Wij waren hun familie geworden. Een vriendschap die levenslang bleef bestaan.

In december 1979 kregen mijn ouders de Yad Vashem onderscheiding: een OORKONDE en een MEDAILLE, voor hun hulp die zij hadden geboden aan oom Jaap en tante Martha.

De tekst van hun verdienste was:

*De heer en mevrouw J.J. VELTUM-PIELKENROOD
(Oud Karspel)*

Hoewel zij het gevaar voor eigen bestaan beseften, hebben de heer en mevrouw Veltum vanaf 1944 een Joods echtpaar in hun huis verborgen.

Zij hebben onder steeds nijpender omstandigheden voor het welzijn van deze mensen gezorgd, die hierdoor de dag der bevrijding ongedeerd konden beleven.

Oorkonde van het planten van de boom

Dit vond plaats in de Congreszaal van de Jaarbeurs te Utrecht. Ik was daarbij. Op het programmablad staat:

'Deze onderscheidingen worden toegekend door het Yad Vashem Instituut dat door het Israëliisch Parlement werd opgericht ter herinnering van de zes miljoen Joden, die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Nazi's zijn omgebracht. De Yad Vashem-onderscheiding is bedoeld als teken van dankbaarheid van het Joodse volk jegens degenen die met gevaar van eigen leven zich hebben ingezet voor vervolgte Joodse medeburgers'.

Er was muziek en er waren toespraken. Na de toespraak van de Ambassadeur van Israël in Nederland werden er 96 onderscheidingen uitgereikt. Ook mijn ouders kregen deze medaille en oorkonde. Het duurde een hele middag met ontmoeting en vrolijkheid.

Jan Jacob Veltum plantte op 21 juli 1980 een boom in de Laan der rechtvaardigen in Jeruzalem bij het Herdenkings Instituut Yad Vashem

YAD VASHEM

De Berg der Herdenking
Jeruzalem

In het herinneren ligt het geheim
van de verlossing.
Ba'al Shem Tov.

O O R K O N D E

Die met gevaar van eigen leven Joden gered heeft
gedurende de Holocaust, heeft een boom geplant in de
Laan der Rechtvaardigen.

Namens het Herdenkings Instituut Yad Vashem.

Namens de Commissie der Rechtvaardigen.

Jesaja 56 "Ik zal hem een plaats en een naam in mijn
huis geven, die niet ten onder zal gaan."

In het Yad Vashem herdenkingspark in Jeruzalem werden bomen geplant voor de mensen die de onderscheiding hadden ontvangen. Dat gebeurde voor mijn ouders op 21 juli 1980. Mijn ouders kregen er een verslag en foto's van. Op het bordje bij hun boom staan hun namen vermeld. Het is een Johannesbroodboom. Die boom heb ik drie keer bezocht toen ik vakantie reizen maakte in Israël. Na wat vragen en zoeken vond ik hem met nummer 1081.

De oorkonde heb ik geërfd. Maar de medaille hebben wij (= alle kinderen) op de grafsteen van onze ouders laten plaatsen.

Zij liggen in Noord-Scharwoude op de begraafplaats aan de Kerklaan.

Tekst bij de oorkonde

In mei 1998 staat Coba Veltum bij de opgegroeide boom in het Yad Vashem park

In 1996 heeft oom Jaap Zwaaf een video-film gemaakt over zijn onderduikherinneringen op lokaties. Deze film is overgezet op DVD.

Deze is ter hand gesteld aan het Langedijker Verleden. Mijn joodse oom Jaap Zwaaf is in januari 2013 overleden in Apeldoorn. Hij liet twee zonen, drie kleinkinderen en twee achterkleinkinderen na.

Zo is het geslacht Zwaaf niet uitgestorven.

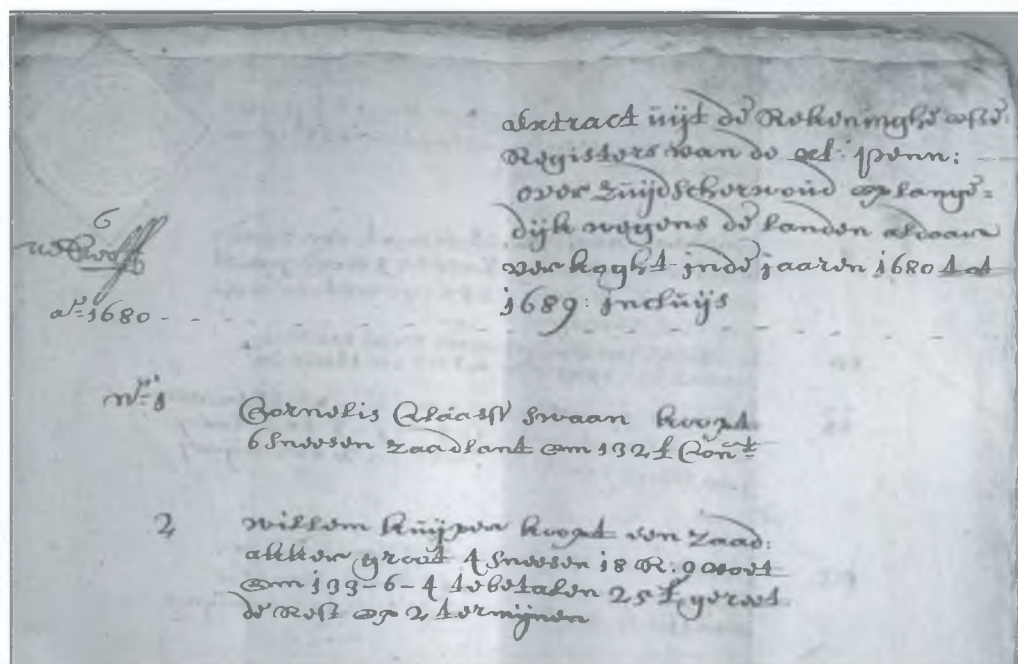
*Opgetekend door Coba Veltum.
4 juni 2014
Utrecht*

De medaille is rechtsboven in de grafsteen verwerkt

Archief in Hoorn heeft ook Langedijker stukken

Informatie over periode 1680 - 1689

Lezers die regelmatig archiefonderzoek doen, weten dat de meeste archieven die betrekking hebben op de dorpen van de Langedijk te vinden zijn in het Regionaal Archief in Alkmaar.

In diverse andere archieven liggen ook stukken die op Langedijk betrekking hebben. Daar is vaak een goede reden voor, maar die reden is voor een archiefonderzoeker vaak moeilijk te bedenken.

Zo bevinden zich in het Westfries Archief te Hoorn, in het Oud Archief van de stad Hoorn, inv.nrs. 2637 A en B, stukken van de vier dorpen van de Langedijk. Ze hebben

is het mogelijk interessante informatie over het voorgeslacht aan de weet te komen.

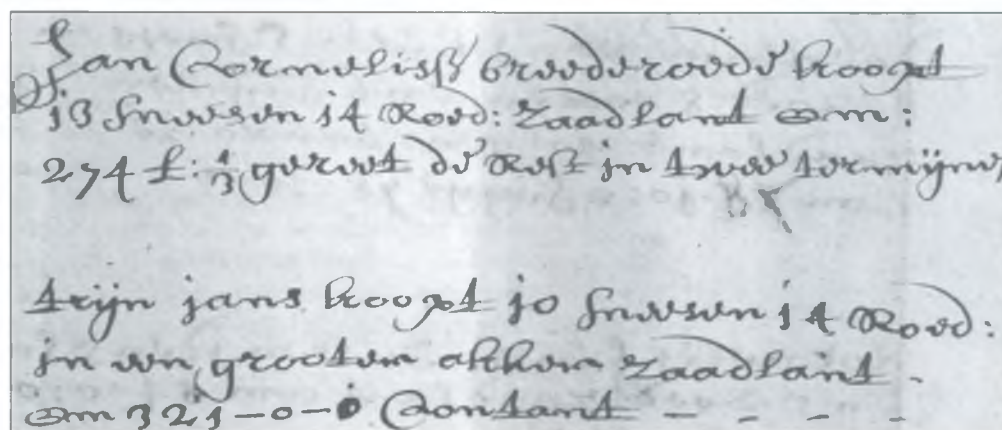
Deze stukken zijn in het archief van de stad Hoorn terechtgekomen, omdat ze een functie hadden in het 'Groot Proces', een tientallen jaren slepende procedure over de onderhoudskosten van de West-Friese Omringdijk. Uit de omschrijving blijkt de aanwezigheid van deze stukken niet, dus ze zijn niet met google te vinden.

Misschien heeft iemand iets aan deze informatie.

betrekking op de veertigste penning over de periode 1680-1689.

Ook van veel andere plaatsen binnen de West-Friese Omringdijk zijn in het Oud Archief van Hoorn stukken over de veertigste penning over deze periode te vinden.

De veertigste penning was een belasting, geheven over verkochte onroerende goederen, zowel eigen als leengoederen, alsmede kustingbrieven, los- en lijfrenten, schepenkennissen en rentebrieven. De koper betaalde de ene helft, de verkoper de andere. Via de gegevens die bewaard zijn van de veertigste penning

Detailopname van de 40ste penning van Zuid-Scharwoude. De tekst luidt:

Jan Cornelisz Brederoede koopt 13 sneesen 14 roed zaadlant om: 274 Pond: 1/3 gereet de rest in twee termijnen;

Trijn Jans koopt 10 sneesen 14 roed: in een grooten akker zaadlant om 321-0-0 Contant

De nieuwe kunst van Theo Nieuwenhuis

Theo Nieuwenhuis, nooit van gehoord, zult u misschien zeggen. Kort geleden zou dat ook mijn antwoord geweest zijn. Toch was deze in Noord-Scharwoude geboren kunstenaar niet de eerste de beste. Hij heeft bijzonder mooie kunstwerken gemaakt. Een bezoeker van het Westfries Archief maakte mij attent op deze Langedijker.

Wie was Theo Nieuwenhuis

Theodorus Wilhelmus Nieuwenhuis zag op 26 april 1866 in Noord-Scharwoude het levenslicht. Hij was de zoon van Franciscus Nieuwenhuis en Hendrika Anna Scholten. Zijn vader was stationschef, toen een vrij nieuw beroep. Over de tijd die hij in Noord-Scharwoude doorbracht heb ik niets kunnen vinden. Ook weet ik niet of er nog familie van hem in Langedijk woont. Hij koos voor een leven als kunstenaar en volgde een opleiding aan de Rijksnormaalschool voor Kunstnijverheid en de Rijksacademie voor beeldende kunsten in Amsterdam. Hij was daar leerling van Johan Roelof de Kruyff. Hij ontwikkelde zich tot een veelzijdig kunstenaar:

*Theo Nieuwenhuis,
portret uit 1906 door
Willem Witsen
(Collectie Amsterdam
Museum)*

hij was tekenaar, aquarellist, ontwerper van litho's, keramist, textielkunstenaar, meubelontwerper, sierkunstenaar, interieurontwerper, modelleur, boekbandontwerper en vervaardiger van houtsnedes.

Hij voelde zich aangetrokken tot de nieuwe kunst (art nouveau), een kunststroming die in de tweede helft van de negentiende eeuw op kwam. Hij werkte op verschillende plaatsen in Europa, maar zijn meeste werkzame jaren bracht hij door in Amsterdam.

Hij overleed op 5 december 1951 te Hilversum.

Jubileumboek Messchaert

Een bijzonder mooi werkstuk van zijn hand bevindt zich in het Westfries Archief. Het betreft het jubileumboek dat bewonderaars in 1917 aan de in Hoorn geboren zanger Johan Messchaert schonken. Dit gebeurde ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van de zanger.

Nu heeft u misschien ook nog nooit van Johan Messchaert gehoord. Johan geldt nog steeds als de beste (klassieke) zanger die Nederland ooit heeft voortgebracht. Muziekkenners baseren zich hierbij op beschrijvingen en

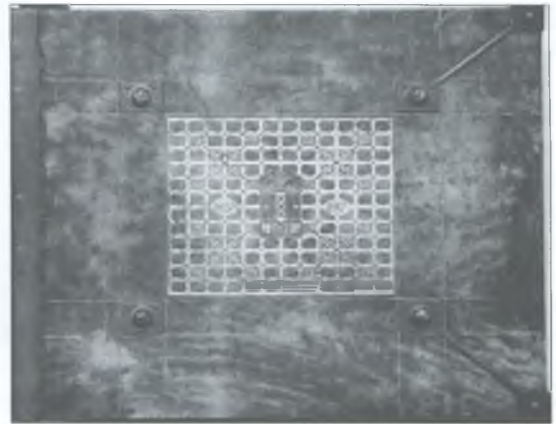
Jubileumboek van zanger Johan Messchaert

Handtekeningen van Koningin Wilhelmina, Prins Hendrik en Koningin-moeder Emma

leren band met goudstempeling, messing beslag en op de voorzijde halfedelstenen. De bladzijde met de Koninklijke handtekeningen is een lust voor het oog.

kritieken van tijdgenoten, want plaatopnames heeft hij nooit gemaakt. Na zijn dood is zijn archief, inclusief dit jubileumboek, in het Westfries Archief terecht gekomen. Voor de echte muziekliefhebber is dit archief een juweeltje, want Johan Messchaert correspondeerde met alle groten uit de muziekwereld van die tijd. Ik noem bij voorbeeld Edvard Grieg, de componist van Peer Gynt. Johan had veel bewonderaars en vereerders, waaronder de Koninklijke familie.

De handtekeningen van de Koninklijke familie staan daarom ook in dit boek. Het boek bestaat uit prachtig gedecoreerde bladen met handtekeningen, gebonden in een

Slot

Met dit stukje wil ik u alleen kennis laten maken met een Langedijker die het gebracht heeft tot gerespecteerd kunstenaar. Ik wil u ook even laten genieten van een prachtig werkstuk van deze kunstenaar. Lezers die dit jubileumboek wel eens in het echt willen zien, zijn welkom bij het Westfries Archief in Hoorn.

Info gevonden bij:

- * Internet, Wikipedia
- * Westfries Archief
- * Ernst Braches, handboek Nieuwe Kunst

BOUWEN OP 100 JAAR VAKMANSCHAP

Wijsheid in bouwen is kiezen voor een bouwer die bewezen heeft het vertrouwen waard te zijn. Zo'n bouwer is De Geus Bouw. Opgericht in 1912 heeft De Geus Bouw sindsdien een kleine stad aan bouwprojecten opgeleverd. De eerste bouwprojecten staan nu een eeuw. Het zijn stille getuigen van de mentaliteit en

kwaliteit die al sinds de oprichting loodrecht overeind staan. Kijk voor recente voorbeelden van sterk en betrouwbaar bouwen op www.geusbouw.nl of bel 0226-316244 voor een persoonlijk advies of prijsopgave. Of het nu gaat om grote of kleinere bouwprojecten, De Geus Bouw is graag uw partner.

Dijk 30
1721 AE Broek op Langedijk
Postbus 210
1723 ZL Noord-Scharwoude

T 0226 31 62 44
F 0842 28 26 00
info@geusbouw.nl
www.geusbouw.nl

DE GEUS BOUW
SINDS 1912

Sinds 1890

Voor tips, recepten, video's en andere leuke informatie:

**www.zuurkoolrecepten.nl
www.gkz.nl**

